

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์สำหรับโบราณสถานเขาศรีวิชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

น.ส.เพชรรัตน์ เมืองสาคร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2561
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

LANDSCAPE CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR KHAO SRIMIJAYA
MONUMENTS, SURAT THANI PROVINCE

Miss Phetcharat Muangsakhon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Landscape Architecture in Landscape Architecture

Department of Landscape Architecture

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2018

Copyright of Chulalongkorn University

1474081778

CU Thesisis 6073360625 thesis / recv: 01082562 22:23:49 / seq: 13

หัวข้อวิทยานิพนธ์

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์สำหรับโบราณสถาน

เขาศรีวิชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โดย

น.ส.เพชรรัตน์ เมืองสาคร

สาขาวิชา

ภูมิสถาปัตยกรรม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.นวนัฐ โอศิริ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะจิตฺติ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ดร.ณมาวงศ์ สุริยจันทร์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.นวนัฐ โอศิริ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.พรธรรม ธรรมวิมล)

เพชรรัตน์ เมืองสาคร : แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์สำหรับโบราณสถานเขา
ศรีวิชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (LANDSCAPE CONSERVATION AND DEVELOPMENT
GUIDELINES FOR KHAO SRIVIJAYA MONUMENTS, SURAT THANI PROVINCE) อ.
ที่ปรึกษาหลัก : รศ. ดร.นวนัฐ โอศิริ

โบราณสถานเขาศรีวิชัย อำเภอ พุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นสถานที่ที่มีคุณค่าความสำคัญทาง
ประวัติศาสตร์และศาสนา เป็นแหล่งโบราณคดีที่มีอายุตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11 ถึง 13 ซึ่งกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้น
ทะเบียนโบราณสถาน เมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2479 เริ่มทำการสำรวจและขุดค้นทางโบราณคดีเมื่อปี พ.ศ. 2541
พบว่าโบราณสถานบนยอดเขาศรีวิชัยมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและศาสนาพุทธ ปัจจุบันกรมศิลปากรขุด
ค้นไปได้ประมาณร้อยละ 80 เหลือแต่เพียงการบูรณะโบราณสถาน

งานวิจัยนี้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีเขาศรีวิชัย สังคม และวัฒนธรรม เพื่อ
ทราบถึงความสำคัญของพื้นที่โบราณสถานเขาศรีวิชัย นำมาเสนอแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สำหรับโบราณสถานเขา
ศรีวิชัย จากนั้นลงพื้นที่ด้วยวิธีการสำรวจลักษณะทางกายภาพบริเวณเขาศรีวิชัย และสัมภาษณ์ประชาชนและหน่วยงาน
ในท้องถิ่น เพื่อทราบถึงศักยภาพและปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และเสนอแนวทางการพัฒนาพื้นที่และแก้ไขปัญหาต่อไป

วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์สำหรับโบราณสถานเขาศรี
วิชัย สามารถสรุปเป็นแนวทางได้ดังนี้ 1) กำหนดแนวกันชนพื้นที่บริเวณโบราณสถาน 2) ขุดลอกคลองเดิมเพื่อให้การ
ระบายน้ำในพื้นที่ดีขึ้น 3) พัฒนาเส้นทางการเข้าถึง 4) กำหนดเขตพื้นที่ห้ามก่อสร้างอาคารที่มีผลกระทบต่อมุมมองและ
ควบคุมการก่อสร้างอาคาร 5) เสนอแนวทางการจัดการพื้นที่อำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต เพื่อ
รักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์และลักษณะภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่นี้ให้คงอยู่ต่อไป

สาขาวิชา ภูมิสถาปัตยกรรม

ปีการศึกษา 2561

ลายมือชื่อนิสิต .....

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

6073360625 : MAJOR LANDSCAPE ARCHITECTURE

KEYWORD: conservation, cultural landscape, Khao Srivijaya Monuments

Phetcharat Muangsakhon : LANDSCAPE CONSERVATION AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR KHAO SRIVIJAYA MONUMENTS, SURAT THANI PROVINCE. Advisor: Assoc. Prof. NAVANATH OSIRI, Ph.D.

Khao Srivijaya Monuments, Phunphin District, Surat Thani Province, is a valuable and important place in history and religion. It is an archaeological site that dates from the 11th to 13th centuries, in which the Fine Arts Department announced the registration of the ancient monument on September 27, 1936. There are archaeological surveys and excavations in the 1998. It was found that the ancient ruins of Mount Srivijaya are related to Brahmin-Hinduism and Buddhism. At present, the Department of Fine Arts excavated about 80%, but they have not yet restored the archaeological site.

In this research, the data is analyzed by the archaeological history of Khao Srivijaya, society and culture in order to know the importance of the Khao Srivijaya Monuments. There is a presentation of landscape conservation guidelines for Khao Srivijaya Monuments. After that, a real site survey was conducted with the physical survey method in Khao Srivijaya area and there were interviews with people and local authorities in order to know the potential and problems in the area and to propose ways to develop the area and to solve the problem further.

The purpose of this thesis was to propose landscape conservation and development guidelines for Khao Srivijaya Monuments. The guidelines can be concluded that 1) determine the buffer zone of the area in the ancient area, 2) dredge the original canal to drain the water in the area, 3) develop access routes, 4) determine the area to prohibit the construction of buildings that affect the view and control the building construction, and 5) propose the guidelines for the management of facilities to support future tourists in order to preserve the historical value and cultural landscape of this area.

Field of Study: Landscape Architecture

Student's Signature .....

Academic Year: 2018

Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร.นพวัฏฐ โอศิริ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้คำปรึกษา ข้อชี้แนะ ผลักดัน และสั่งสอนในหลายเรื่องจน สำเร็จลุล่วงไปได้ ขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร. ฉมาวงศ์ สุริยจันทร์ ประธานสอบวิทยานิพนธ์ ดร. พรรณม ธรรมวิมล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้สละเวลาเพื่อให้ความรู้และคำแนะนำในการปรับปรุงและ แนวทางในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณสำนักงานศิลปากรที่ 12 นครศรีธรรมราช นายอาณัติ บำรุงวงศ์ ผู้อำนวยการ และนายอภิรัฐ เจะเหล่า นักโบราณคดี เจ้าหน้าที่ทุกท่าน เจ้าอาวาสวัดเขาศรีวิชัย เจ้าอาวาสวัดเขาพระ อานนท์ และชาวบ้านในชุมชน ที่สละเวลาในการให้สัมภาษณ์และข้อมูลต่างๆ ของโบราณสถานเขา ศรีวิชัย

ขอขอบคุณครอบครัวที่คอยสนับสนุน ให้กำลังใจ และกำลังกาย ในการทำวิทยานิพนธ์มาโดย ตลอด

เพชรรัตน์ เมืองสาคร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3. นิยามคำศัพท์.....	3
1.4. เป้าหมายของการวิจัย	3
1.5. ขอบเขตของการวิจัย	4
1.6. ระเบียบวิธีวิจัย	6
1.7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1. แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน	8
2.1.1. กฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถานและแหล่งที่ตั้ง (The Venice Charter ค.ศ.1964).....	8
2.1.2. กฎบัตรว่าด้วยการอนุรักษ์และจัดการมรดกทางวัฒนธรรม (The Burra Charter ค.ศ. 1999)	8
2.1.3. กฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์เมือง และชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ (Washington Charter ค.ศ.1987).....	9

1474081778

CD IThesis 6073360625 thesis / rev: 01082562 22:23:49 / seq: 13

2.1.4. กฎบัตรว่าด้วยการสื่อความหมายและการนำเสนอแหล่งมรดกวัฒนธรรม (Charter for the interpretation and Presentation of Culture Heritage Sites ค.ศ.2007) .	10
2.1.5. กฎบัตรประเทศไทยว่าด้วยการบริหารจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม (Thailand Charter on Cultural Heritage Sites Management 2554).....	14
2.1.6. ระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. 2528.....	16
2.2. แนวความคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม	17
2.3. แนวความคิดในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม.....	19
2.4. แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม	20
2.5. การวิเคราะห์คุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรม	20
2.6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	21
2.7. พื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับโบราณเขาศรีวิชัย	22
บทที่ 3 ข้อมูลพื้นฐานและลักษณะทางกายภาพบริเวณเขาศรีวิชัย.....	33
3.1. ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี.....	33
3.1.1. สภาพเศรษฐกิจ และสังคมในอดีต	33
3.1.2 ศาสนา.....	35
3.1.3. การขุดค้นทางโบราณคดีเขาศรีวิชัย	35
3.1.4. สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์บริเวณรอบเขาศรีวิชัย	43
3.1.4.1. เขานรเดช 44	
3.1.4.2. สระพังโบราณ	44
3.1.4.3. วัดเขาศรีวิชัย.....	45
3.1.4.4. วัดเขาพระอานนท์.....	46
3.2. ข้อมูลทางด้านสังคมและวัฒนธรรม.....	47
3.2.3. สภาพเศรษฐกิจ และสังคมในปัจจุบัน	47
3.2.4. ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น	47

3.2.5. ความเชื่อในท้องถิ่น.....	48
3.2.6. ปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรมในอดีต.....	48
3.3. ข้อมูลลักษณะทางกายภาพ	49
3.3.3. ลักษณะภูมิประเทศ	49
3.3.4. สภาพภูมิอากาศ.....	51
3.3.5. ลักษณะทางธรณีวิทยา.....	52
3.3.6. อุทกศาสตร์.....	56
3.3.7. ลักษณะพืชพรรณ	59
3.3.8. การใช้ประโยชน์ที่ดิน	60
3.3.8.1. ข้อบังคับผังเมืองรวมจังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	60
3.3.8.2. การเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่รอบเขาศรีวิชัย	61
3.3.9. การเข้าถึง.....	63
3.3.10. มุมมอง.....	64
บทที่ 4 การวิเคราะห์ศักยภาพและปัญหา.....	69
4.1. ศักยภาพของพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัย	69
4.2. ปัญหาของพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัย	70
4.2.1. ปัญหาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินโดยรอบ.....	70
4.2.2. ปัญหาน้ำท่วมขัง	71
4.2.3. ปัญหาด้านการเข้าถึง	73
4.2.4. ปัญหาด้านมุมมอง.....	73
4.2.5. ปัญหาการด้านการบริหารจัดการพื้นที่	75
บทที่ 5 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์สำหรับโบราณสถานเขาศรีวิชัย.....	77
5.1. กรอบแนวความคิด.....	77
5.2. แนวความคิดการใช้ประโยชน์ที่ดิน	78

5.3. แนวความคิดด้านอุทกศาสตร์.....	80
5.4. แนวความคิดด้านการเข้าถึง	81
5.5. แนวความคิดด้านมุมมอง.....	84
5.6. แนวทางการออกแบบและพัฒนาภูมิทัศน์บริเวณเขาศรีวิชัย.....	86
5.7. แนวความคิดด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน.....	95
บรรณานุกรม.....	101
ประวัติผู้เขียน.....	104

1474081778

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ลำดับเหตุการณ์การสำรวจจุดค้นทางโบราณคดีเขาศรีวิชัย	36
ตารางที่ 2 ตารางโบราณสถานเขาศรีวิชัยหมายเลข 1-3.....	38
ตารางที่ 3 ตารางโบราณสถานเขาศรีวิชัยหมายเลข 4-6.....	39
ตารางที่ 4 ตารางโบราณสถานเขาศรีวิชัยหมายเลข 7-13	40
ตารางที่ 5 ตารางโบราณสถานเขาศรีวิชัยหมายเลข 15-17	41
ตารางที่ 6 ตารางโบราณสถานเขาศรีวิชัยหมายเลข 18-21	42

1474081778

CD IThesis 6073360625 thesis / rev: 01082562 22: 23: 49 / seq: 13

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ผังโบราณสถานเขาศรีวิชัย.....	1
ภาพที่ 2 แผนผังบริเวณเขาศรีวิชัย พ.ศ.2561 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา.....	4
ภาพที่ 3 บริเวณเขาศรีวิชัย พ.ศ.2561.....	5
ภาพที่ 4 แผนที่แสดงเส้นทางเดินเรือข้ามคาบสมุทรจากตะกั่วป่าออกทางอ่าวบ้านดอน	22
ภาพที่ 5 ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณเขาพระเหนือ ปีพ.ศ.2561	23
ภาพที่ 6 (ซ้าย) เขาพระเหนือ.....	23
ภาพที่ 7 (ขวา) สภาพพื้นที่บนเขาพระเหนือ	23
ภาพที่ 8 (ซ้าย) แผนภาพแสดงการเรียงตัวของจุดสำคัญบริเวณโบราณสถานเขาพระเหนือ	24
ภาพที่ 9 (ขวา) ผังโบราณสถานเขาพระเหนือ	24
ภาพที่ 10 (ซ้าย) เทวรูปพระนารายณ์ที่โบราณสถานเขาพระเหนือ.....	24
ภาพที่ 11 (ขวา) บ่อน้ำโบราณ.....	24
ภาพที่ 12 ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณเขาพระนารายณ์ ปีพ.ศ.2561.....	25
ภาพที่ 13 เขาพระนารายณ์	25
ภาพที่ 14 ผังโบราณสถานเขาพระนารายณ์.....	26
ภาพที่ 15 ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณเขาคา ปีพ.ศ.2561	27
ภาพที่ 16 (ซ้าย) แผนภาพแสดงการเรียงตัวของอาคารโบราณสถานเขาคา	28
ภาพที่ 17 (ขวา) ผังโบราณสถานเขาคา	28
ภาพที่ 18 โบราณสถานเขาคา	29
ภาพที่ 19 (ซ้าย) สระน้ำโบราณหมายเลข 2	29
ภาพที่ 20 (ขวา) ทางขึ้น-ลงโบราณ.....	29
ภาพที่ 21 (ซ้าย) มุมมองด้านทิศตะวันตก.....	30

1474081778

CD :Thesis 6073360625 thesis / rev: 01082562 22:23:49 / seq: 13

ภาพที่ 22 (ขวา) มุมมองด้านทิศตะวันออก..... 30

ภาพที่ 23 (ซ้าย) มุมมองที่มองจากโบราณสถานหมายเลข 2 มองไปที่โบราณสถานหมายเลข 3..... 30

ภาพที่ 24 (ขวา) มุมมองที่มองจากทางขึ้นทางทิศใต้มองไปที่โบราณสถานหมายเลข 4 30

ภาพที่ 25 (ซ้าย) ศูนย์การเรียนรู้โบราณสถานเขาคา 31

ภาพที่ 26 (ขวา) บันได้ทางขึ้นเขาคาทิศใต้ 31

ภาพที่ 27 (ซ้าย) ห้องน้ำ 31

ภาพที่ 28 (ขวา) บริเวณทางเข้า..... 31

ภาพที่ 29 ลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ถึงสมัยอยุธยา..... 34

ภาพที่ 30 แผนที่โบราณรอบอ่าวบ้านดอนและเส้นทางข้ามคาบสมุทรจากตะกั่วป่ามายังไชยา 34

ภาพที่ 31 แผนผังตำแหน่งโบราณสถานเขาศรีวิชัย..... 37

ภาพที่ 32 แผนผังแสดงสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์บริเวณรอบเขาศรีวิชัย 43

ภาพที่ 33 (ซ้าย) แผนผังโบราณสถานเขานรเดช..... 44

ภาพที่ 34 (ขวา) สภาพพื้นที่บริเวณเขานรเดช 44

ภาพที่ 35 (ซ้าย) สระพังโบราณ 45

ภาพที่ 36 (ขวา) สภาพพื้นที่บริเวณสระพังโบราณ..... 45

ภาพที่ 37 (ซ้าย) วัดเขาศรีวิชัย..... 45

ภาพที่ 38 (ขวา) อุโบสถวัดเขาศรีวิชัย..... 45

ภาพที่ 39 (ซ้าย) วัดเขาพระอานนท์..... 46

ภาพที่ 40 (ขวา) เจดีย์วัดเขาพระอานนท์..... 46

ภาพที่ 41 (ซ้าย) ประเพณีสงกรานต์พระนารายณ์ บริเวณบนเขาศรีวิชัย 47

ภาพที่ 42 (ขวา) งานวัดช่วงวันงานทอดกระถิน บริเวณลานหน้าวัดเขาศรีวิชัย 47

ภาพที่ 43 สภาพพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัยที่ได้รับความเสียหายจากการลักลอบขุดลูกปัดโบราณ..... 49

ภาพที่ 44 แผนที่แสดงที่ตั้งโบราณสถานเขาศรีวิชัย อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี 50

ภาพที่ 45 แผนผังแสดงเส้นระดับความชัน 51

ภาพที่ 46 กราฟแสดงปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิเฉลี่ย ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2494-2561	52
ภาพที่ 47 แผนผังแสดงชุดดิน.....	53
ภาพที่ 48 ชุดดินที่ 13.....	53
ภาพที่ 49 ชุดดินที่ 14.....	54
ภาพที่ 50 ชุดดินที่ 26.....	55
ภาพที่ 51 แผนผังแสดงแหล่งน้ำ ปีพ.ศ.2518.....	56
ภาพที่ 52 แผนผังแสดงแหล่งน้ำ ปีพ.ศ.2561	56
ภาพที่ 53 แผนผังแสดงการระบายน้ำของพื้นที่บริเวณรอบเขาศรีวิชัย	57
ภาพที่ 54 (ซ้าย) แนวระบายน้ำบริเวณหน้าวัดเขาศรีวิชัย.....	57
ภาพที่ 55 (ขวา) พื้นที่รับน้ำบริเวณเขาศรีวิชัยทางด้านทิศเหนือ.....	57
ภาพที่ 56 แผนผังแสดงเส้นทางโครงการปรับปรุงสถานีสูบน้ำและระบบส่งน้ำบ้านหัวเขาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	58
ภาพที่ 57 (ซ้าย) สถานีส่งน้ำบริเวณเขาศรีวิชัย.....	58
ภาพที่ 58 (ขวา) คลองส่งน้ำตาดคอนกรีต	58
ภาพที่ 59 พืชพรรณที่อยู่ในป่าบริเวณเขาศรีวิชัย	59
ภาพที่ 60 แผนที่กำหนดการใช้ที่ดิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ.2560	60
ภาพที่ 61 แผนผังแสดงพื้นที่ที่คาดว่าเป็นป่าเสม็ดช่วงก่อนปี พ.ศ.2500	61
ภาพที่ 62 ภาพถ่ายทางอากาศ ปีพ.ศ.2518.....	61
ภาพที่ 63 ภาพถ่ายทางอากาศ ปีพ.ศ.2542.....	62
ภาพที่ 64 ภาพถ่ายทางอากาศ ปีพ.ศ.2553.....	62
ภาพที่ 65 ภาพถ่ายทางอากาศ ปีพ.ศ.2561.....	62
ภาพที่ 66 แผนผังแสดงเส้นทางการเข้าถึงบริเวณโบราณสถานเขาศรีวิชัย.....	63
ภาพที่ 67 (ซ้าย) ถนนหมายเลข 4206.....	63
ภาพที่ 68 (ขวา) ถนนวิสุทธิมิตร	63

ภาพที่ 69 (ซ้าย) ลานบริเวณหน้าทางขึ้นเขาศรีวิชัย	64
ภาพที่ 70 (ขวา) ทางเดินบนเขาศรีวิชัย	64
ภาพที่ 71 (ซ้าย) ถนนพันพันธานี.....	64
ภาพที่ 72 (ขวา) ถนนภายในชุมชน.....	64
ภาพที่ 73 แผนผังแสดงตำแหน่งมุมมองบริเวณเขาศรีวิชัย	65
ภาพที่ 74 (ซ้าย) มุมมองที่ 1 มุมมองจากถนนหมายเลข 4206	66
ภาพที่ 75 (ขวา) มุมมองที่ 11 มุมมองจากฝั่งทิศตะวันออกของเขาศรีวิชัย.....	66
ภาพที่ 76 (ซ้าย) มุมมองที่ 5 มุมมองจากสระพังโบราณมองเข้าหาเขาศรีวิชัย.....	66
ภาพที่ 77 (ขวา) มุมมองที่ 18 มุมมองจากถนนภายในชุมชนมองเขาหาเขานรเดช	66
ภาพที่ 78 (ซ้าย) มุมมองที่ 14 มุมมองออกจากเขาศรีวิชัยทางด้านทิศตะวันออก.....	66
ภาพที่ 79 (ขวา) มุมมองที่ 12 มุมมองออกจากเขาศรีวิชัยทางด้านทิศตะวันตก	66
ภาพที่ 80 แผนผังแสดงตำแหน่งมุมมองที่ดีที่สุด	67
ภาพที่ 81 (ซ้าย) มุมมองที่ 1.....	68
ภาพที่ 82 (ขวา) มุมมองที่ 2	68
ภาพที่ 83 มุมมองที่ 3	68
ภาพที่ 84 ทศนียภาพภาพรวมบริเวณเขาศรีวิชัย	70
ภาพที่ 85 ทศนียภาพที่มองจากเขาศรีวิชัย	70
ภาพที่ 86 (ซ้าย) โบราณสถานหมายเลข 12.....	71
ภาพที่ 87 (ขวา) ระหว่างทางไปโบราณสถานหมายเลข 13	71
ภาพที่ 88 แผนผังแสดงพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากน้อย.....	72
ภาพที่ 89 เส้นทางระบายน้ำบริเวณหน้าวัดเขาศรีวิชัยและคลองบางร้อนทอง	72
ภาพที่ 90 น้ำท่วมขังหลังจากฝนตกบริเวณทิศเหนือของเขาศรีวิชัย.....	73
ภาพที่ 91 สภาพถนนภายในชุมชน	73
ภาพที่ 92 แผนผังแสดงตำแหน่งมุมมองที่ไม่ดี	74

ภาพที่ 93 (ซ้าย) มุมมองที่ไม่ดี 1 74

ภาพที่ 94 (ขวา) มุมมองที่ไม่ดี 2..... 74

ภาพที่ 95 ลานบริเวณทางขึ้นโบราณสถานเขาศรีวิชัย 75

ภาพที่ 96 ทางเดินลัดจากวัดเขาศรีวิชัยผ่านด้านหลังโรงเรียนวัดเขาศรีวิชัย..... 75

ภาพที่ 97 แผนผังแสดงสรุปประเด็นปัญหาของพื้นที่..... 78

ภาพที่ 98 แผนผังแสดงแนวกันชนรอบแหล่งมรดกวัฒนธรรมและแนวกันชนรอบโบราณสถาน 79

ภาพที่ 99 แผนผังแสดงแนวเขตคูน้ำ พื้นที่รับน้ำ และคลองบางร้อนทอง 81

ภาพที่ 100 แผนผังแสดงถนนเส้นที่ต้องปรับปรุง..... 82

ภาพที่ 101 ถนนภายในชุมชนก่อนปรับปรุง..... 82

ภาพที่ 102 ถนนภายในชุมชนหลังปรับปรุง 83

ภาพที่ 103 แผนผังแสดงพื้นที่ควบคุมสิ่งปลูกสร้าง..... 84

ภาพที่ 104 มุมมองบริเวณทางเข้าโบราณสถาน ก่อนปรับปรุง (ซ้าย) และหลังปรับปรุง (ขวา) 85

ภาพที่ 105 มุมมองจากยอดเขาพระอานนท์ ก่อนปรับปรุง (ซ้าย) และหลังปรับปรุง (ขวา)..... 85

ภาพที่ 106 แสดงการกำหนดความสูงอาคารอ้างอิงจากภาพถ่าย 86

ภาพที่ 107 แสดงการกำหนดความสูงอาคารอ้างอิงจากภาพถ่าย 86

ภาพที่ 108 แผนผังแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวที่สำคัญรอบเขาศรีวิชัย 88

ภาพที่ 109 แผนผังแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวและตำแหน่งพื้นที่อำนวยความสะดวก ทางเลือก 1. 89

ภาพที่ 110 แผนผังขยายแสดงพื้นที่อำนวยความสะดวก ทางเลือก 1 89

ภาพที่ 111 แผนผังแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวและตำแหน่งพื้นที่อำนวยความสะดวก ทางเลือกที่ 2 90

ภาพที่ 112 แผนผังขยายแสดงพื้นที่อำนวยความสะดวก ทางเลือก 2 90

ภาพที่ 113 แผนผังแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวและตำแหน่งพื้นที่อำนวยความสะดวก ทางเลือกที่ 3 91

ภาพที่ 114 แผนผังขยายแสดงพื้นที่อำนวยความสะดวก ทางเลือก 3 91

ภาพที่ 115	แผนผังแสดงกลุ่มต้นไม้บริเวณโบราณสถานปัจจุบัน	93
ภาพที่ 116	รูปตัดแสดงแนวปลูกต้นไม้รอบเขตโบราณสถาน	93
ภาพที่ 117	รูปด้านแสดงการจัดต้นไม้เป็นฉากหลัง (Background) บริเวณลานพระนารายณ์	94
ภาพที่ 118	แผนผังแสดงกลุ่มต้นไม้บริเวณโบราณสถานปรับปรุงแล้ว	95
ภาพที่ 119	แสดงระดับดินเดิม แนวเขต ก่อนการปรับปรุง	96
ภาพที่ 120	รูปตัดแสดงเขตรอบโบราณสถาน และโบราณสถาน หลังการปรับปรุง	96
ภาพที่ 121	รูปตัดขยายแสดงวัสดุบริเวณเขตรอบโบราณสถานและแนวร่องน้ำ	97

1474081778

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โบราณสถานเขาศรีวิชัย ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 บ้านหัวเขา ตำบลศรีวิชัย อำเภอพนมพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญมากในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อและความศรัทธาของชุมชนโบราณที่เคยอาศัยอยู่บริเวณนี้มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11 – 13 มีการศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่บริเวณนี้ว่า เคยเป็นชุมชนโบราณที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นโดยรอบจากการติดต่อค้าขายจนเจริญรุ่งเรืองและได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูจึงทำให้มีการก่อสร้างแบบจำลองทิพย์วิมานของทั้งพระศิวะและพระวิษณุสถิตอยู่บนเขาศรีวิชัยเพื่อเป็นที่เคารพบูชา โบราณสถานแห่งนี้ได้มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมสิ่งก่อสร้างบนเขาและเชิงเขาโดยรอบมาตลอดในช่วงเวลาหนึ่งและถูกทิ้งร้างมีวัชพืชปกคลุม และมีการพังทลายของโบราณสถานทุกหลังจากการทำลายโดยมนุษย์และธรรมชาติจนกลายเป็นเนินดินปะปนกับเศษอิฐแตกหัก ลักษณะทางกายภาพของเขาศรีวิชัย เป็นภูเขาลูกโดดกว้างประมาณ 100 เมตร ยาวประมาณ 650 เมตร สูง 21-30 เมตร ทอดตัวยาวตามแนวทิศตะวันออกเฉียงเหนือ – ตะวันตกเฉียงใต้อยู่ฝั่งซ้ายของคลองพูนพิน

ภาพที่ 1 ฝั่งโบราณสถานเขาศรีวิชัย

จากภาพที่ 1 หมายเลขที่ 1-19 คือแหล่งที่ขุดค้นทางโบราณคดี อยู่บริเวณบนเขาศรีวิชัยและบริเวณรอบเชิงเขา ซึ่งในอดีตมีบางพื้นที่ที่ถูกกลักขุดค้น นอกจากนี้จะมีแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีแล้วยังประกอบไปด้วย ชุมชน โรงเรียน วัด พื้นที่เกษตรกรรม ในส่วนของโบราณวัตถุที่ถูกขุดค้นได้จากบริเวณเขาศรีวิชัยได้ถูกนำไปไว้ในพื้นที่ต่างๆ ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร พิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครศรีธรรมราชและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา

พุทธศักราช 2479 กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเขาศรีวิชัยเป็นโบราณสถานสำหรับชาติตามประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 53 หน้า ตอนที่ 34 วันที่ 27 กันยายน 2479 สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 12 นครศรีธรรมราชได้มีโครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเขาศรีวิชัย (งบประมาณปี 2542) การดำเนินงานในพื้นที่ภูเขาซึ่งกรมศิลปากรขึ้นทะเบียนจะสามารถทำให้การดำเนินงานต่างๆ ไม่มีอุปสรรคจากประชาชนท้องถิ่นและเป็นการพัฒนาโบราณสถานให้เป็นอย่างดีให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้ว่าโบราณสถานเป็นสิ่งสำคัญและมีประโยชน์ต่อท้องถิ่น โบราณสถานสามารถเป็นพื้นฐานที่ส่งเสริมในด้านอื่นๆ ได้แก่ เศรษฐกิจชุมชน ระบบสาธารณสุข โภค การศึกษานอกระบบ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรม

จากการศึกษาและสำรวจพื้นที่เบื้องต้นพบว่า โบราณสถานเขาศรีวิชัยมีการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานในเรื่องของการขุดค้นทางโบราณคดีและให้ความรู้ด้านวิชาการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่แต่ยังขาดการพัฒนาในด้านของภูมิทัศน์บริเวณโบราณสถานเขาศรีวิชัยและพื้นที่โดยรอบซึ่งปัจจุบันกรมศิลปากรได้มีการวางแผนพัฒนาโบราณสถานเขาศรีวิชัยเพื่อเป็นอุทยานประวัติศาสตร์ในอนาคต

1.2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1. เพื่อศึกษาศักยภาพและปัญหาของพื้นที่โบราณสถานเขาศรีวิชัยและบริเวณโดยรอบ
- 1.2.2. เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์สำหรับโบราณสถานเขาศรีวิชัยและบริเวณโดยรอบ

1.3. นิยามคำศัพท์¹

โบราณสถาน	หมายถึง	อสังหาริมทรัพย์ทั้งที่เป็นสิ่งก่อสร้างและสถานที่ ซึ่งโดยอายุ หรือ โดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือ โดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของ อสังหาริมทรัพย์นั้น หรือเกี่ยวกับวัตถุที่พบอยู่ในอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ทางศิลปะ สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วิชาการ หรือสังคม
การอนุรักษ์	หมายถึง	การดูแลรักษาเพื่อให้คงคุณค่าไว้ โดยการอนุรักษ์แหล่งมรดก วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องแต่ละแหล่งนั้นอาจทำได้ด้วย การป้องกัน การสงวนรักษา การบูรณะ การปฏิสังขรณ์ หรือการประยุกต์การใช้สอย การอนุรักษ์มีวิธีการในระดับที่ แตกต่างกันไปแล้วแต่สถานการณ์และ ปัจจัยอื่นๆ ในแต่ละกรณี โดยอาจจะใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือ หลายวิธีร่วมกัน และให้หมายรวมถึงการอนุรักษ์เพื่อรื้อฟื้น ฟื้นฟู เพื่อให้สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ และการสืบสานให้ยังคงมีอยู่ ต่อไปด้วย
ภูมิทัศน์วัฒนธรรม	หมายถึง	สภาพภูมิประเทศที่มนุษย์ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับ สภาพภูมิประเทศที่เป็นธรรมชาติ แสดงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับ ธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงชีวิต คติความเชื่อ หรือความ ศรัทธาในศาสนา จนเกิดความเป็นเอกลักษณ์ที่ข้ามกาลเวลา

1.4. เป้าหมายของการวิจัย

- 1.4.1. แผนผังแสดงแนวความคิดในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่บริเวณโบราณสถานเขา ศรีวิชัย
- 1.4.2. เป็นส่วนหนึ่งในแผนแม่บทในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เขาศรีวิชัยและพื้นที่โดยรอบ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในอนาคต

¹ “กฎบัตรประเทศไทยว่าด้วยการบริหารจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม” สมาคมอิโคโมสไทย, สืบค้น 26 กันยายน 2561, https://www.icomosthai.org/THcharter/63546_Charter_updated.pdf.

1.5. ขอบเขตของการวิจัย

1.5.1. ขอบเขตการศึกษาพื้นที่

พื้นที่ศึกษาตั้งอยู่ที่หมู่ 1 บ้านหัวเขา ตำบลศรีวิชัย อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นเขาลูกโดดขนาดกว้างประมาณ 100 เมตร ยาวประมาณ 650 เมตร สูง 21-30 เมตร

- ก) พื้นที่รอบเขาศรีวิชัยในระยะ 1 กิโลเมตร (ภาพที่ 2) จากเขาศรีวิชัย ประกอบไปด้วยภูเขา 4 ลูก (ภาพที่ 3) ได้แก่ เขานรเดช เขาศรีวิชัย และเขาชัยสน ชุมชนบริเวณโดยรอบ แหล่งน้ำ และพื้นที่เกษตรกรรม เป็นต้น (ระยะ 1 กิโลเมตรมาจากระยะที่สายตาคนสามารถมองเห็นเขาศรีวิชัยได้ เนื่องจากต้องการให้พื้นที่ที่อยู่ในระยะการมองเห็นนี้ถูกควบคุมไม่ให้มีผลกระทบต่อการมองเห็นเพื่อเป็นพื้นที่ในการอนุรักษ์) และพื้นที่โบราณสถานครอบคลุมภูเขาทั้งหมดและพื้นที่ราบรัศมีเขา 40 เมตร รวมโบราณสถานบริเวณเชิงเขาคิดเป็นพื้นที่โบราณสถานประมาณ 94 ไร่ 3 งาน 15 ตารางวา

ภาพที่ 2 แผนที่บริเวณเขาศรีวิชัย พ.ศ.2561 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ที่มา : ปรับปรุงจากภาพถ่ายดาวเทียม Google Earth ปี พ.ศ.2561

ภาพที่ 3 บริเวณเขาศรีวิชัย พ.ศ.2561

1.5.2. ขอบเขตการศึกษาด้านเนื้อหา

- ก) ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์โบราณสถานเขาศรีวิชัย ได้แก่ ด้านศาสนา ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ที่มีผลต่อการออกแบบภูมิทัศน์ของโบราณสถานเขาศรีวิชัย
- ข) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่และความสัมพันธ์ของโบราณสถานเขาศรีวิชัยกับพื้นที่โดยรอบ ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ การใช้ประโยชน์ที่ดิน การตั้งถิ่นฐานของชุมชน โรงเรียน และวัด สภาพแวดล้อม
- ค) ศึกษาศักยภาพของที่ตั้งโบราณสถานเขาศรีวิชัยในด้านต่าง ๆ ได้แก่ มุมมอง การเข้าถึง
- ง) ศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณเขาศรีวิชัยและพื้นที่โดยรอบ ได้แก่ พืชพรรณ แหล่งน้ำ

1.6. ระเบียบวิธีวิจัย

1.6.1. ขั้นการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

- ก) ศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์โบราณคดีศรีวิชัย
- ข) ศึกษาแผนที่ เพื่อศึกษาศักยภาพของที่ตั้ง ภาพถ่ายทางอากาศ (ปีพ.ศ.2518 2542 2553 2561) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมบริเวณเขาศรีวิชัย ผังบริเวณการขุดค้นทางโบราณคดี เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่โบราณสถาน
- ค) ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน เช่น แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานของไทย จากระเบียบกรมศิลปากร พ.ศ. 2528 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 กฎบัตรประเทศไทยว่าด้วยการบริหารจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม

1.6.2. ขั้นการศึกษานำร่อง (Pilot study)

- ก) สอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถานเขาศรีวิชัยจากสำนักศิลปากรที่ 12 นครศรีธรรมราช
- ข) สำนวจลักษณะทางกายภาพโบราณสถานเขาศรีวิชัยและบริเวณโดยรอบ
- ค) สอบถามข้อมูลเบื้องต้นจากประชาชนในชุมชนบริเวณรอบเขาศรีวิชัย

1.6.3. ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลและสำรวข้อมูล

- ก) เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
  - สำนวจลักษณะแหล่งโบราณคดีของที่ตั้ง ได้แก่ ผังของโบราณสถาน ลำดับความสำคัญของโบราณสถาน ความสัมพันธ์ของโบราณสถานกับบริบทโดยรอบ
  - สำนวจลักษณะทางกายภาพของที่ตั้ง ได้แก่ สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ ลักษณะทางธรณีวิทยา พืชพรรณในท้องถิ่น มุมมอง การเข้าถึง การใช้ที่ดินรอบเขาศรีวิชัย
  - สำนวจลักษณะทางสังคมบริเวณที่ตั้ง ได้แก่ ชุมชน พิธีกรรม ประเพณี กิจกรรมที่สัมพันธ์กับเขาศรีวิชัย สถานที่สำคัญบริเวณใกล้เคียง
- ข) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์
  - สัมภาษณ์หน่วยงานในท้องถิ่น ได้แก่
    - ผู้อำนวยการ สำนักศิลปากรที่ 12 นครศรีธรรมราช เพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับร่างแผนแม่บทในการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเขาศรีวิชัย

- นักโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 12 นครศรีธรรมราช เพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับความคืบหน้าการขุดค้นทางโบราณคดี ลักษณะทั่วไปของพื้นที่บริเวณโบราณสถาน
- สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด เพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

สัมภาษณ์ประชาชนในท้องถิ่น ได้แก่

- ประชาชนในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่บริเวณรอบเขาศรีวิชัย กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่เกิด เพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน สภาพแวดล้อม ภัยธรรมชาติ พื้นที่เกษตรกรรม ประเพณีและวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับเขาศรีวิชัย

ค) ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

- วิเคราะห์ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ เพื่อสรุปเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์โบราณสถาน
- วิเคราะห์ข้อมูลทางด้านสังคม เพื่อทราบถึงกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่และเตรียมการออกแบบเพื่อรองรับพื้นที่กิจกรรม
- วิเคราะห์ข้อมูลทางด้านกายภาพ เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ศักยภาพของพื้นที่ และนำมาวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ของที่ดินอย่างเหมาะสม

ง) ขั้นตอนการสรุปผลการวิจัย

สรุปเป็นแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์สำหรับโบราณสถานเขาศรีวิชัย และบริเวณโดยรอบ

1.7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นข้อมูลให้กรมศิลปากรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์สำหรับโบราณสถานเขาศรีวิชัย

1474081778

CD :Thesis 6073360625 thesis / rev: 01082562 22:23:49 / seq: 13

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1. แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน

2.1.1. กฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถานและแหล่งที่ตั้ง (The Venice Charter ค.ศ.1964)²

กฎบัตรนี้เกี่ยวข้องกับหลักการเบื้องต้นในการอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถาน แนวคิดเกี่ยวกับโบราณสถานไม่ได้ครอบคลุมแต่เพียงสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมเท่านั้น แต่รวมถึงบริเวณเมืองหรือชนบทซึ่งเป็นแหล่งที่พบหลักฐานของอารยธรรมหนึ่ง หรือ พัฒนาการที่สำคัญหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์โบราณสถานต้องสงวนรักษา บริเวณแหล่งที่ตั้งในขอบเขตที่เหมาะสมกับขนาดโบราณสถานด้วย หากสภาพแหล่งที่ตั้งเดิม ยังคงสภาพอยู่จะต้องเก็บรักษาไว้ ไม่ควรมีสิ่งปลูกสร้างใหม่ รื้อทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงที่ อาจทำให้ความสัมพันธ์ของแหล่งที่ตั้งกับโบราณสถานเปลี่ยนแปลงไป จะต้องดูแลแหล่งที่ตั้ง ของโบราณสถานเป็นพิเศษ เพื่อรักษาลักษณะที่กลมกลืนของโบราณสถานนั้นไว้และเพื่อให้ แหล่งโบราณสถานนั้นมีความชัดเจนและได้รับการเสนอในสภาพที่เหมาะสม

2.1.2. กฎบัตรว่าด้วยการอนุรักษ์และจัดการมรดกทางวัฒนธรรม (The Burra Charter ค.ศ.1999)³

กฎบัตรนี้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม เบอร์รารชาร์ เตอร์ได้ริเริ่มใช้คำว่าสถานที่ (Places) แทนคำว่าโบราณสถานและสถานที่ตั้ง (Monuments and Sites) ที่บัญญัติโดย ICOMOS สาภลโดยระบุว่าสถานที่ หมายถึง ที่ตั้งบริเวณอาคาร หรืองานอื่นๆ กลุ่มของอาคารหรืองานอื่นๆพร้อมด้วยส่วนประกอบที่เกี่ยวข้องและบริเวณ รอบๆ

การใช้นิยามเช่นนี้เป็นแนวคิดที่ต้องการเชื่อมโยงระหว่างอาคารที่ตั้งกับวัฒนธรรม และภูมิหลังของภูมิปัญญาที่เป็นตัวสร้างโบราณสถานนั้นๆ เช่น ประเพณี ความเชื่อ

---

² The ICOMOS. International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites (The Venice Charter) . IInd International Congress of Architects and Technicians of Historic Monuments.1964.

³ สมชาติ จิงสิริอารักษ์. ประวัติ แนวคิด ทฤษฎี และการปฏิบัติการ ในการอนุรักษ์โบราณสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 1 (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, 2558), หน้า 34-35.

อุดมการณ์ เป็นต้น เป็นนิยามที่สามารถครอบคลุมสถานที่บางประเภทที่แม้จะไม่มีตัวอาคารเลยแต่เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือมีประวัติศาสตร์แห่งกิจกรรมซึ่งเต็มไปด้วยคุณค่าทางประวัติศาสตร์หรือความทรงจำสามารถถูกรวมเข้าไปด้วยเป็นโบราณสถานชนิดหนึ่งได้ (เช่น ท้องสนามหลวงหรือทุ่งพระเมรุ) นอกจากนี้เบอร์ราชาร์เตอร์ยังริเริ่มใช้คำว่าความสำคัญทางวัฒนธรรม (Cultural significance) โดยกล่าวว่าหมายถึงคุณค่าทางสุนทรียภาพ ประวัติศาสตร์วิทยาศาสตร์หรือสังคมสำหรับอดีตปัจจุบันหรืออนาคตคุณค่าเหล่านี้ไม่ได้แยกจากกันแต่รวมกันอยู่อย่างแยกไม่ออกภายในอาคารเดียวกันการอนุรักษ์สถานที่หนึ่งๆจึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงความสำคัญในทุกๆ ด้านของสถานที่นั้นๆโดยไม่ให้ความสำคัญพิเศษกับคุณค่าหนึ่งด้วยการทิ้งคุณค่าอื่นๆ เช่น จะเน้นแต่สาระทางวัตถุโดยไม่นึกถึงวัฒนธรรมย่อมไม่ถูกต้อง

2.1.3. กฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์เมือง และชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ (Washington Charter ค.ศ.1987)⁴

กฎบัตรนี้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ทั้งใหญ่และเล็ก ทั้งเมืองและใจกลางเมืองหรือย่านประวัติศาสตร์ รวมถึงสิ่งแวดล้อมของพื้นที่นั้นทั้งที่เป็นธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น นอกเหนือจากพื้นที่ที่มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์แล้ว ยังเป็นแหล่งรวมคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนด้วย

หลักการในการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์

1. การอนุรักษ์เมือง และชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ ต้องผสมผสานกับนโยบายการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของการวางผังเมือง ผังภูมิภาคในทุกระดับ
2. คุณสมบัติที่จะต้องอนุรักษ์ไว้ประกอบด้วย ลักษณะทางประวัติศาสตร์ของเมือง และชุมชนเมืองและองค์ประกอบทางวัตถุและทางจิตใจ ได้แก่
  - ก) รูปแบบแผนผังของเมืองที่เห็นได้จากการแบ่งพื้นที่ดินและโครงข่ายถนน
  - ข) ความสัมพันธ์ของอาคารและพื้นที่สีเขียวและพื้นที่โล่ง
  - ค) รูปลักษณ์ภายในและภายนอกอาคารที่เห็นได้จากสัดส่วน ขนาด รูปแบบ การก่อสร้าง วัสดุ สี และการตกแต่ง
  - ง) ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหรือชุมชนเมืองและแหล่งที่ตั้งที่แวดล้อมอยู่เป็นธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น

⁴ The ICOMOS Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas (Washington Charter). Adopted by ICOMOS General Assembly in Washington.1987.

- จ) การใช้สอยที่หลากหลายที่มีอยู่ในเมือง หรือชุมชนเมืองตามกาลเวลา
คุณลักษณะดังกล่าวต้องคำนึงถึงความดั้งเดิมของเมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์
3. การใช้สอยและกิจกรรมใหม่ควรจะเข้าได้กับลักษณะของเมือง ชุมชนทางประวัติศาสตร์และวิถีชีวิต
  4. การก่อสร้างอาคารใหม่หรือต้องปรับปรุงอาคารที่มีอยู่แล้วควรเคารพต่อลักษณะของเขตที่วางเดิมของพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของสัดส่วนและขนาดที่ดิน และการเพิ่มเติมองค์ประกอบต่างๆ ในปัจจุบันควรจะสอดคล้องกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยสร้างคุณค่าความสมบูรณ์ของพื้นที่
  5. ต้องมีการควบคุมการจราจรภายในเมืองหรือชุมชนเมืองประวัติศาสตร์และวางผังกำหนดพื้นที่จอดรถเพื่อไม่ให้สิ่งเหล่านี้สร้างความเสียหายแก่สิ่งปลูกสร้างที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หรือสภาพแวดล้อมโดยรอบ
  6. การกำหนดแนวการก่อสร้างทางหลวงสายหลักจะต้องไม่ให้เข้าไปในพื้นที่เมืองหรือชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ แต่ควรปรับปรุงเส้นทางเข้าถึงจากพื้นที่เมืองออกสู่ทางหลักเท่านั้น

เมืองประวัติศาสตร์ควรได้รับการปกป้องคุ้มครองจากภัยธรรมชาติและสิ่งรบกวนต่างๆ เช่น มลภาวะและแรงสั่นสะเทือนเพื่อรักษาสภาพของมรดกวัฒนธรรมและเพื่อความปลอดภัยและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้อยู่อาศัยเมื่อเกิดภัยธรรมชาติที่มีผลกระทบต่อเมืองหรือชุมชนเมืองประวัติศาสตร์

2.1.4. อนุสัญญาว่าด้วยการสื่อความหมายและการนำเสนอแหล่งมรดกวัฒนธรรม (Charter for the interpretation and Presentation of Culture Heritage Sites ค.ศ.2007)⁵

อนุสัญญานี้เกี่ยวข้องกับหลักการพื้นฐานในการสื่อความหมายและการนำเสนอในฐานะที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของความพยายามในการอนุรักษ์และในฐานะที่เป็นวิถีทางการส่งเสริมความประทับใจและความเข้าใจของสาธารณชนที่มีต่อแหล่งวัฒนธรรม

คำจำกัดความ

1. Interpretation (การสื่อความหมาย) หมายถึงกิจกรรมทั้งหมดที่มีเจตนาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ของสาธารณชนและเสริมสร้างความเข้าใจต่อแหล่งมรดกวัฒนธรรม ทั้งนี้รวมถึงสิ่งพิมพ์ทางวิชาการและทั่วไป การบรรยายสาธารณะ อุปกรณ์ที่ติดตั้งใน

⁵ “อนุบัตรประเทศไทยว่าด้วยการบริหารจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม” สมาคมอิคอมอสไทย, สืบค้น 26 กันยายน 2561, https://www.icomosthai.org/THcharter/63546_Charter_updated.pdf.

แหล่งโปรแกรมการศึกษาทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กิจกรรมชุมชน และการศึกษาค้นคว้า การฝึกอบรมและการประเมินกระบวนการสื่อความหมาย นั้นๆ เอง

2. Presentation (การนำเสนอ) มีความหมายที่เน้นเฉพาะด้านการสื่อสารเนื้อหาของแหล่งมรดกวัฒนธรรมอย่างมีการวางแผนที่รัดกุม โดยผ่านการเรียบเรียงข้อมูลการเข้าถึงทางกายภาพและโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อความหมาย ณ แหล่งมรดกวัฒนธรรม ทั้งนี้การนำเสนอสามารถทำได้โดยวิธีการทางเทคนิคต่างๆ ซึ่งรวมถึง (แต่ไม่บังคับว่าจะต้องเป็น) องค์กรประกอบต่างๆ อาทิ ป้ายแสดงข้อมูล การจัดแสดงแบบพิพิธภัณฑ์ การจัดทัวร์เดินชมอย่างเป็นทางการ การบรรยายและการนำเที่ยว และการนำเสนอด้วยสื่อมัลติมีเดีย
3. Interpretive Infrastructure (โครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อความหมาย) หมายถึงวัตถุที่ติดตั้งกับที่ สิ่งอำนวยความสะดวกและพื้นที่ต่างๆ ในแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่สามารถใช้สอยเพื่อวัตถุประสงค์ด้านการสื่อความหมายและการนำเสนอ
4. Site Interpreter (ผู้สื่อความหมาย-วิทยากรประจำแหล่ง) หมายถึงเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัคร ณ แหล่งมรดกวัฒนธรรม ทั้งที่ทำหน้าที่ชั่วคราวหรือถาวรที่มีหน้าที่สื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของแหล่งสู่สาธารณชน
5. Cultural Heritage Site (แหล่งมรดกวัฒนธรรม) หมายถึงบริเวณภูมิทัศน์ธรรมชาติ แหล่งตั้งถิ่นฐาน กลุ่มสถาปัตยกรรม แหล่งโบราณคดี หรือสิ่งก่อสร้างที่เป็นที่รู้จักและสวนมากจะเป็นสถานที่ที่ได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายในฐานะที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

กฎบัตรนี้ได้กำหนดหลักการสำคัญ 7 หลักการ ซึ่งจะเป็พื้นฐานของการสื่อความหมายและการนำเสนอที่เหมาะสมในสภาพการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อความหมายและการนำเสนอในรูปแบบใดหรือด้วยสื่อแบบใด หลักการที่เกี่ยวข้องกับภูมิสถาปัตยกรรมมีดังนี้

หลักการที่ 1 : Access and Understanding (การเข้าถึงและการทำความเข้าใจ)

โปรแกรมการสื่อความหมายและการนำเสนอไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบใดที่เหมาะสมและยั่งยืนควรมีความสะดวกต่อสาธารณชนในการเข้าถึงแหล่งมรดกวัฒนธรรมทั้งทางกายภาพและทางองค์ความรู้

1. การสื่อความหมายและการนำเสนอที่มีประสิทธิภาพควรจะสร้างเสริมประสบการณ์ เพิ่มพูนความ เคารพและความเข้าใจของสาธารณชน และสื่อสารถึงความสำคัญของการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรม
  2. การสื่อความหมายและการนำเสนอควรจะส่งเสริมให้บุคคลและชุมชนได้คำนึงถึงความรับรู้ของตนเองที่มีต่อแหล่งและสร้างความสัมพันธ์อย่างมีความหมายกับแหล่งโดยให้ภูมิรัฐรวมทั้งสภาพความจริง โดยควรมีเป้าหมายที่จะกระตุ้นให้เกิดความสนใจและการเรียนรู้สืบเนื่องต่อไป
  3. โปรแกรมการสื่อความหมายและการนำเสนอควรจะระบุและประเมินผู้รับข้อมูลทั้งในด้านจำนวน ประชากร และด้านวัฒนธรรม อีกทั้งจะต้องพยายามอย่างยิ่งยวดในการสื่อสารถึงคุณค่าความสำคัญของแหล่งให้เข้าถึงผู้รับข้อมูลที่หลากหลาย
  4. ความหลากหลายของภาษาในกลุ่มผู้เข้าชมแหล่ง และชุมชนที่เกี่ยวข้องกับแหล่งควรจะนำมาเป็นประเด็นพิจารณาสำหรับโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อความหมาย
  5. กิจกรรมการสื่อความหมายและการนำเสนอในรูปแบบต่างๆ ควรมีส่วนที่สาธารณชนสามารถเข้าถึงได้ทางกายภาพด้วย
  6. ในกรณีที่มีการเข้าถึงแหล่งทางกายภาพถูกจำกัดเนื่องจากประเด็นการอนุรักษ์ ความอ่อนไหวทางวัฒนธรรม การไขสอยที่ถูกปรับเปลี่ยนไปหรือด้วยประเด็นความปลอดภัย ควรจะจัดให้มีการสื่อความหมายและการนำเสนอนอกแหล่ง
- หลักการที่ 2 : Information Sources (แหล่งข้อมูล)
- การสื่อความหมายและการนำเสนอควรจะต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักฐานที่รวบรวมขึ้นด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์และทางวิชาการที่เป็นที่ยอมรับ รวมถึงวัฒนธรรมประเพณีที่ดำรงอยู่
1. การสื่อความหมายควรจะต้องประกอบด้วยข้อมูลทั้งแบบมุขปาฐะและข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษร หลักฐานที่เป็นวัตถุ รูปแบบประเพณี และความหมายต่างๆที่ผูกพันอยู่กับแหล่ง อีกทั้งจะต้องมีการระบุถึงแหล่งที่มาของข้อมูลเหล่านั้นอย่างชัดเจน
  2. การสื่อความหมายควรจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการศึกษาคนควาแหล่งและสภาพแวดล้อมโดยละเอียดและโดยศาสตร์ที่หลากหลาย แต่ก็จะต้องตระหนักว่า การสื่อความหมายที่มีคุณค่าจะต้องรวมถึงการพิจารณาสมมติฐานทางประวัติศาสตร์ตำนานพื้นบ้านและเรื่องเล่าต่างๆ ด้วย
  3. ในแหล่งประวัติศาสตร์ที่การเล่าเรื่องราวแบบพื้นบ้านหรือความทรงจำของผู้ที่มีส่วนในประวัติศาสตร์เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับความสำคัญของแหล่งโปรแกรมการสื่อความหมายควรผนวก แหล่งข้อมูลเหล่านี้เข้าไปด้วย ไม่ว่าจะโดยทางอ้อม

1474081778

CD :Thesis 6073360625 thesis / rev: 01082562 22:23:49 / seq: 13

ผ่านทางโครงสร้างพื้นฐานทางการสื่อความหมายหรือโดยตรงผ่านทางเครื่องมือ
 สนวนรวมของสมาชิกชุมชนที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของวิทยากรประจำแหล่ง

4. การปฏิสังขรณ์ภาพของแหล่ง ไม่ว่าจะโดยศิลปิน สถาปนิก หรือนักสร้างหุ่นจำลอง
 คอมพิวเตอร์ ควรจะมีพื้นฐานอยู่บนการวิเคราะห์ด้านสภาพแวดล้อมด้านโบราณคดี
 ด้านสถาปัตยกรรมและข้อมูลทางประวัติศาสตร์อย่างละเอียดและเป็นระบบ รวมทั้ง
 การวิเคราะห์แหล่งข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรมุขปาฐะสัญลักษณ์และภาพถ่าย
 แหล่งข้อมูลเหล่านั้นจะต้องได้รับการบันทึกไว้อย่างชัดเจนและเมื่อมีการปฏิสังขรณ์
 ภาพขึ้นมาใหม่จากแหล่งข้อมูลเดิม ภาพใหม่นั้นจะต้องได้รับการนำเสนอเพื่อ
 เปรียบเทียบกับการปฏิสังขรณ์ภาพครั้งก่อน
5. กิจกรรมการสื่อความหมายและการนำเสนอ รวมทั้งแหล่งการศึกษาและแหล่งข้อมูล
 ที่นำมาใช้เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมเหล่านั้นควรจะได้รับบันทึกและจัดเก็บ
 ไว้เพื่อการอ้างอิงและการพิจารณาในอนาคต

หลักการที่ 3 : Context and Setting (บริบทและสภาพโดยรอบ)

การสื่อความหมายและการนำเสนอของแหล่งมรดกวัฒนธรรม ควรจะมี
 ความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่อง ในระดับกว้างกับบริบทและสภาพโดยรอบทางสังคม วัฒนธรรม
 ประวัติศาสตร์และธรรมชาติ

1. การสื่อความหมายควรจะคนควาถึงความสำคัญของแหล่งในบริบทที่หลากหลายของ
 ประวัติศาสตร์การเมือง จิตวิญญาณ และศิลปะ อีกทั้งจะต้องพิจารณาทุกแง่มุมของ
 ความสำคัญของแหล่งได้แก่ แง่วัฒนธรรม สังคม และสภาพแวดล้อม
2. การสื่อความหมายสู่สาธารณะของแหล่งมรดกวัฒนธรรม ควรจะต้องมีการจำแนก
 และระบุอย่างชัดเจน ถึงอายุสมัยของช่วงเวลาแหล่งนั้นๆ ได้มีวิวัฒนาการมาและ
 อิทธิพลต่างๆที่มีต่อวิวัฒนาการของแหล่ง ช่วงสมัยต่างๆ ที่มีผลต่อความสำคัญของ
 แหล่งจะต้องได้รับการเคารพ
3. การสื่อความหมายควรให้ความสำคัญกับกลุ่มต่างๆ ที่มีผลต่อความสำคัญด้าน
 ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแหล่งด้วย
4. ภูมิทัศน์โดยรอบแหล่งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพทางภูมิศาสตร์นั้น
 เป็นส่วนหนึ่งของความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแหล่ง ดังนั้นจึง
 ควรให้ความสำคัญกับสิ่งเหล่านี้ในการสื่อความหมายด้วย
5. องค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้ของมรดกในแหล่งมรดกวัฒนธรรม อาทิ แบบแผนทาง
 วัฒนธรรมและจิตวิญญาณ เรื่องเล่า ดนตรี ระเบียบ ละคร วรรณกรรม ทัศนศิลป์

1474081778

CD :Thesis 6073360625 thesis / rev: 01082562 22:23:49 / seq: 13

ธรรมเนียมเฉพาะบุคคล และอาหาร ควรจะได้รับการให้ความสำคัญและรวมอยู่ในการสื่อความหมายด้วย

ความสำคัญขามวัฒนธรรมของแหล่งมรดก เช่นเดียวกับมุมมองต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวที่วางพื้นฐานอยู่บนการศึกษาทางวิชาการ บันทึกโบราณ และรูปแบบประเพณีที่ดำรงอยู่ควรจะนำมาพิจารณาในการจัดทำโปรแกรมการสื่อความหมาย

2.1.5. กฎบัตรประเทศไทยว่าด้วยการบริหารจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม (Thailand Charter on Cultural Heritage Sites Management 2554)⁶

หลักการในการอนุรักษ์

1. การดำเนินการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่มีคุณค่าความสำคัญระดับสูงและหาได้ยากพึงรักษาความแท้ไว้โดยแก้ไขน้อยที่สุด จึงควรอนุรักษ์ด้วยวิธีป้องกันการเสื่อมสภาพ วิธีการสงวนรักษา วิธีการเสริมความมั่นคงแข็งแรงเท่านั้น ทั้งนี้ให้หลีกเลี่ยงการรบกวนหลักฐานดั้งเดิมที่ยังหลงเหลืออยู่และไม่ควรก่อสร้างทับลงบนซากสิ่งก่อสร้างเดิม
2. ให้ดำเนินการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่เป็นปูชนียสถานอันเป็นที่เคารพบูชา โดยไม่มีการแก้ไข เปลี่ยนแปลง ลักษณะ สี และทรวดทรง ซึ่งจะทำให้มรดกวัฒนธรรมนั้นด้อยคุณค่าหรือเสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ไป
3. ในการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่ยังมีประโยชน์ใช้สอยอยู่อย่างต่อเนื่อง การเสริมสร้างหรือต่อเติมสิ่งที่จำเป็นขึ้นใหม่สามารถทำได้เพื่อความเหมาะสมในการใช้งานโดยไม่จำเป็นต้องสร้างให้เหมือนส่วนของเดิม แต่สิ่งที่เพิ่มขึ้นใหม่นั้นจะต้องกลมกลืนและไม่ทำให้มรดกวัฒนธรรมนั้นด้อยค่าลงไป
4. ไม่ควรเคลื่อนย้ายแหล่งมรดกวัฒนธรรมหรือชิ้นส่วนของมรดกวัฒนธรรมไปยังสถานที่ตั้งใหม่ ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนหลักการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม ยกเว้นพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วเห็นว่าเป็นวิธีการสุดท้ายในการป้องกันการชำรุดเสียหายหรือการโจรกรรมโดยจะต้องนำมรดกวัฒนธรรมหรือชิ้นส่วนของมรดกวัฒนธรรมนั้นมารักษาไว้ในสถานที่ปลอดภัยและถูกต้องตามกฎหมาย โดยให้จำลองแบบชิ้นส่วนของมรดกวัฒนธรรมที่ถอยย้ายมานั้น ไปประกอบไว้แทน ณ ที่ตั้งเดิม และต้องมีการสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง เนื่องจากจุดมุ่งหมายของการอนุรักษ์

⁶ “กฎบัตรประเทศไทยว่าด้วยการบริหารจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม” สมาคมอิโคโมสไทย, สืบค้น 26 กันยายน 2561, http://icomosthai.org/charters/Ename%20Charter%20_Thai.pdf.

แหล่งมรดกวัฒนธรรมคือ การใช้ประโยชน์และการรักษาแหล่งมรดกวัฒนธรรมไว้ ณ บริเวณที่ค้นพบอย่างยั่งยืนและเหมาะสม

5. การก่อสร้างหรือฟื้นฟูแหล่งมรดกวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ตามความต้องการในปัจจุบัน จะต้องมาจากการออกแบบและการตัดสินใจที่มีกระบวนการศึกษาข้อมูลรูปแบบ และที่ตั้งดั้งเดิมอย่างครบถ้วนที่จะไม่ก่อให้เกิดการสื่อความหมายที่ผิดและบิดเบือน ข้อมูลคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม
6. การดำเนินการอนุรักษ์มรดกสิ่งก่อสร้างพื้นถิ่น ให้คำนึงถึงการพัฒนาหรือความเปลี่ยนแปลงที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาของ ชุมชนโดยงานที่ต่อเติมบนสิ่งก่อสร้างหรือในบริเวณชุมชนพื้นถิ่นนั้นควรเคารพ คุณค่าทางวัฒนธรรมและลักษณะตามแบบดั้งเดิมที่ผสานกลมกลืนกับ สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ แนวทางในการปฏิบัติ ได้แก่ การ วิจัย บันทึกจัดเก็บข้อมูล ส่งเสริมให้มีการสืบสานระบบการก่อสร้างและทักษะฝีมือ ช่างพื้นถิ่นในทุกระดับ อาจใช้วัสดุใหม่ที่ไม่เปลี่ยนแปลงการแสดงออกของ ภาพลักษณ์ ผิวนสัมผัส รูปทรง ไปจากโครงสร้างและวัสดุของเดิมที่สืบเนื่องมา
7. การดำเนินการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมประเภทย่าน ชุมชน และเมือง ประวัติศาสตร์ มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาและปรับปรุงให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ควรบูรณาการนโยบายของรัฐและการวางผังเมืองในทุก ระดับให้สอดคล้องกันด้วย
8. การรักษาความดั้งเดิมของแหล่งมรดกวัฒนธรรมประเภทย่าน ชุมชน และเมือง ประวัติศาสตร์ ต้องไม่ละเลยการตรวจสอบด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์เพื่อ เป็นความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของย่านชุมชนและเมืองประวัติศาสตร์ เช่น รูปแบบแผนผังของเมือง การแบ่งพื้นที่ดิน และโครงข่ายการคมนาคม ความสัมพันธ์ ระหว่างสิ่งก่อสร้าง พื้นที่โล่ง และพื้นที่สีเขียว ทั้งที่เป็นธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น รูปลักษณะของสิ่งก่อสร้างและการใช้สอยเดิมที่มีความหลากหลาย
9. การดำเนินการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่เป็นซากสิ่งก่อสร้าง ซึ่งมีคุณค่าทาง ศิลปะ ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี ให้รักษาไว้ตามสภาพเดิมหลังการขุดแต่งแต่ ต้องป้องกันมิให้มีความเสียหายต่อไป
10. เนื่องจากภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์เป็นแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่ยังประกอบด้วยพืชพันธุ์ ที่มีชีวิต การบำรุงรักษาอย่าง ต่อเนื่องมีความสำคัญอย่างยิ่ง ควรรักษาสภาพไว้ไม่ให้ เปลี่ยนแปลงด้วยการปลูกทดแทนโดยเร็วและวางแผนการดูแลในระยะยาวไว้ในการ ฟื้นฟูจะต้องมีการศึกษาวิจัยจากหลักฐานที่ยังหลงเหลืออยู่ จากการตรวจสอบทาง

โบราณคดีหรือจากเอกสารหลักฐานที่เชื่อถือได้ โดยผ่านการตรวจสอบรับรองผลจากผู้เชี่ยวชาญแล้วและเคารพต่อพัฒนาการในลำดับต่างๆที่ต่อเนื่องมาของแหล่งนั้นๆ การฟื้นฟูอาจดำเนินการ เฉพาะในบางส่วนที่อยู่ใกล้เคียงกับวัฒนธรรมในพื้นที่เพื่อเผยให้เห็นความตั้งใจของการออกแบบที่สัมพันธ์กันของภูมิทัศน์โดยรวมในพื้นที่นั้น

11. การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมใดๆก็ตามจะต้องคำนึงถึงวิถีชีวิตชุมชนที่สอดคล้องกับสภาพโดยรอบและภูมิทัศน์ วัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นส่วนประกอบสำคัญที่มีผลต่อการดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลงในคุณค่าและลักษณะเฉพาะของมรดกวัฒนธรรม
12. การอนุรักษ์สภาพโดยรอบและภูมิทัศน์วัฒนธรรมควรดำเนินการตั้งแต่การจัดให้มีระเบียบ กฎหมาย และระเบียบเฉพาะ มีแผนการอนุรักษ์แผนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การกำหนดขอบเขตโบราณสถานต่อเนื่องและเขตกันชนรอบบริเวณแหล่งมรดกวัฒนธรรมหรือมาตรการอื่นๆ เพื่อรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและลักษณะเฉพาะของแหล่งมรดกวัฒนธรรมนั้น ตลอดจนการจำกัดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาพื้นที่

2.1.6. ระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. 2528⁷

กรมศิลปากรเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ควบคุม ดูแล รักษา โบราณสถานอันเป็นสมบัติและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชาติ ได้ออกระเบียบที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับงานภูมิสถาปัตยกรรม ดังนี้

ขอ 4 ก่อนที่จะดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถานใดๆ ต้องปฏิบัติดังนี้

1. ทำการสำรวจศึกษาสภาพเดิมและสภาพปัจจุบันของโบราณสถานทั้งด้านประวัติการก่อสร้างและการอนุรักษ์ซึ่งรวมถึงรูปทรงสถาปัตยกรรม การใช้วัสดุ และสภาพความเสียหายที่ปรากฏอยู่โดยการทำเป็นเอกสาร บันทึกภาพ และทำแผนผังเขียนรูปแบบไวโดยละเอียด เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับนำมาประกอบพิจารณาทำโครงการอนุรักษ์และเป็นเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ต่อไป
2. ทำโครงการอนุรักษ์โบราณสถาน โดยพิจารณาว่าโบราณสถานนั้นมีคุณค่าและลักษณะความเด่นในด้านใดบ้าง อาทิเช่น ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี จิตรกรรม ประติมากรรมหรือสถาปัตยกรรม ฯลฯ เป็นต้น แล้ววางแผนรักษาคุณค่าและความสำคัญที่เด่นที่สุดเป็นหลักไว้ แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงคุณค่าและความสำคัญในด้านที่รองลงมาด้วย

⁷ “ระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. 2528” สมาคมอิโคมอสไทย, สืบค้น 26 กันยายน 2561, <https://www.icomosthai.org/charters/FineArt.pdf>.

3. พิจารณาก่อนว่าโบราณสถานนั้นๆ ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาแล้วหรือไม่เพียงใด หากได้ถูกแก้ไขและสวนแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นใหม่นั้นทำให้คุณค่าของเดิมเสียไปควรพิจารณาหรือสิ่งที่แก้ไขเพิ่มเติมออกและบูรณะให้เหมือนเดิม

ขอ 5 การอนุรักษ์โบราณสถานใดๆ ก็ตามจะต้องคำนึงถึงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมโดยรอบโบราณสถานนั้นด้วย สิ่งใดที่จะทำลายคุณค่าของโบราณสถานนั้นๆให้ดำเนินการปรับปรุงให้เหมาะสมด้วย

ขอ 6 โบราณสถานที่มีการอนุรักษ์โดยมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขมาก่อนแล้ว จะต้องพิจารณาศึกษา ให้ละเอียดว่าได้บูรณะแก้ไขมาแล้วกี่ครั้ง ผิดถูกอย่างไร ระยะเวลาานเท่าใด การอนุรักษ์ใหม่ที่จะนี้ไม่จำเป็นจะต้องใช้แบบใดแบบหนึ่งเสมอไป แต่ให้พิจารณาเลือกแบบที่เหมาะสมที่สุดเป็นหลักในการอนุรักษ์เพื่อให้โบราณสถานนั้นมีคุณค่าและความสำคัญมากที่สุด ทั้งนี้จะต้องทำเป็นหลักฐานแสดงให้ปรากฏถึงการเปลี่ยนแปลงแก้ไขด้วยวิธีการบันทึกเป็นเอกสารเขียนแบบไวทำหุ่นจำลองหรือโดยวิธีการอนุรักษ์ก็ได้

2.2. แนวความคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม⁸

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ให้ความหมายของ “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” คือ ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงการผสมผสานเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ เป็นพัฒนาการของสังคมมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานผ่านกาลเวลาภายใต้อิทธิพลของ ขอบจำกัดทางกายภาพและเป็นสิ่งที่เห็นได้จากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและแรงขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมที่สืบเนื่องกันมา

ประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรม (UNESCO) แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ภูมิทัศน์ที่ได้รับการออกแบบและสร้างสรรค์อย่างตั้งใจโดยมนุษย์ (Landscape designed and created intentionally by man)
2. ภูมิทัศน์ที่มีวิวัฒนาการอันเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง ศาสนา และความเชื่อ (Organically evolved landscape) ได้แก่ พื้นที่ปรากฏร่องรอยของภูมิทัศน์โบราณ (A relic or fossil landscape) และภูมิทัศน์ที่ยังคงมีวิวัฒนาการอยู่อย่างต่อเนื่อง (A continuing landscape)
3. ภูมิทัศน์ที่มีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมในพื้นที่ เช่น ศาสนา ลัทธิความเชื่อ (Associative cultural)

⁸ วนิตา พิงสุทธ. แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2549), หน้า 19.

National Parks Service (NPS) ได้ให้ความหมายของ “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” คือ เป็นพื้นที่ภูมิประเทศที่ประกอบด้วยแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ กิจกรรม บุคคล หรือกลุ่มบุคคล

ประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรม (NPS) แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. ภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์ที่ได้รับการออกแบบ (Historic Designed Landscape)
2. ภูมิทัศน์ท้องถิ่นที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ (Historic Vernacular Landscape)
3. พื้นที่ประวัติศาสตร์ (Historic Site)
4. ภูมิทัศน์ที่แสดงถึงชาติพันธุ์ (Ethnographic Landscape)

ด้านวิชาการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ (Landscape Conservation) ได้แบ่งประเภทของภูมิทัศน์ในประวัติศาสตร์ (Historic Landscape) ที่สมควรอนุรักษ์เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ภูมิทัศน์ธรรมชาติ (สภาพเดิมของธรรมชาติ)
  - ภูมิทัศน์ทางโบราณคดี (ร่องรอยมนุษย์โบราณ ป้อมปราการ เมืองโบราณ การตั้งถิ่นฐาน และเพาะปลูก)
  - ภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์ (สนามรบ ชุมชนเมือง พื้นที่อุตสาหกรรม โรงสี อ่างเก็บน้ำ คลอง)
2. สวนสาธารณะ สวนสวยงาม (สวน สะพาน คันดิน พื้นที่เพาะปลูก บ้านตากอากาศ มุมมอง จุดชมวิว พื้นที่ชายทะเล)

ประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อใช้ในการจัดการตามระดับความมากน้อยของการดำเนินการเป็น 2 ประเภท คือ

1. ภูมิทัศน์ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติ สภาพภูมิศาสตร์เดิม เพื่อการตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือน ชุมชน และสังคม มีการพัฒนาการอันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลง เศรษฐกิจสังคมการปกครอง ศาสนา ความเชื่อและ/หรือมีความเกี่ยวข้องกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิทัศน์วัฒนธรรมประเภทนี้ต้องการการจัดการที่ละเอียดลึกซึ้ง การดำเนินการเป็นระบบระเบียบ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายด้าน
2. ภูมิทัศน์ซึ่งเกิดจากการออกแบบสร้างสรรค์อย่างตั้งใจ มีความสวยงามโดยคำนึงถึงสุนทรียภาพ มีลักษณะเป็นสวนหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมประเภทนี้ เป็นผลจากปัจจัยที่มีจุดประสงค์ไม่หลากหลาย จึงมีการจัดการ/การดำเนินการที่น้อยกว่า

จากประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ได้กล่าวมาข้างต้น โบราณสถานเขาศรีวิชัยและชุมชนโบราณบริเวณนั้น *ถ้าใช้เกณฑ์ของ UNESCO จะเป็นประเภทภูมิทัศน์ที่มีวิวัฒนาการอันเป็นผลมาจาก*

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง ศาสนา และความเชื่อ (Organically evolved landscape) ได้แก่ พื้นที่ปรากฏร่องรอยของภูมิทัศน์โบราณ (A relic or fossil landscape) และ ภูมิทัศน์ที่ยังคงมีวิวัฒนาการอยู่อย่างต่อเนื่อง (A continuing landscape) เนื่องจากภูมิทัศน์บริเวณ เขาศรีวิชัยเกิดจากการตั้งถิ่นฐานของคนในชุมชนและเป็นเมืองท่าการค้าที่สำคัญของอำเภอพุนพินใน สมัยโบราณ จนเกิดลักษณะการใช้พื้นที่ตามลักษณะทางวัฒนธรรมของคนในชุมชน ซึ่งเป็นชุมชน เกษตรกรรมและค้าขาย และยังมีร่องรอยของศาสนสถานพราหมณ์-ฮินดูอยู่บนยอดเขาศรีวิชัยแสดง ถึงความเชื่อทางศาสนา ก่อนที่ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูจะเสื่อมไปทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพและ การใช้งานของพื้นที่ไปตามกาลเวลา

ถ้าใช้เกณฑ์ของ National Parks Service (NPS) จะเป็นประเภทภูมิทัศน์ทองถิ่นที่มีความ สำคัญทางประวัติศาสตร์(Historic Vernacular Landscape) และถ้าใช้เกณฑ์แบ่งประเภทของ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อใช้ในการจัดการ จะเป็นภูมิทัศน์ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติ สภาพภูมิศาสตร์เดิม เพื่อการตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือน ชุมชน และสังคม มีการพัฒนาการอันเป็นผลจาก การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจสังคมการปกครอง ศาสนา ความเชื่อและ/หรือมีความเกี่ยวข้องกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิทัศน์วัฒนธรรมประเภทนี้ต้องการการจัดการที่ละเอียดลึกซึ้ง การดำเนินการเป็น ระบบระเบียบ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายด้าน

2.3. แนวความคิดในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

หลักการจัดการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ของ International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) ประกอบไปด้วย

1. การรักษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมต้องการการสนับสนุนในเชิงเศรษฐกิจ
2. การรักษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมต้องการการสนับสนุนจากท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมต้องมีการศึกษาในรายละเอียด เก็บข้อมูล วิเคราะห์ เพื่อจัดการได้อย่างเหมาะสม
4. การวางแผนการจัดการต้องมีการวิเคราะห์คุณค่า จุดมุ่งหมาย ผลกระทบ และข้อมูลด้าน ต่าง ๆ เพื่อการตัดสินใจที่เหมาะสม
5. กฎระเบียบของบังคับควรยืดหยุ่นได้และต้องคำนึงสิทธิของชุมชนท้องถิ่น
6. การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมต้องพิจารณาปัจจัยครอบคลุมทุกด้าน ทั้งสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม และวัฒนธรรม

Pregil and Volkman ได้สรุปไว้ว่าการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ (Cultural Conservation) ใน สหรัฐอเมริกา ซึ่งเริ่มตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ได้ให้ความสนใจการปกป้องรักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ

ก่อนที่จะขยายครอบคลุม การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมในเวลาต่อมา โดยได้วางแผนระบบการอนุรักษ์ ประกอบด้วย

1. การศึกษาพื้นที่โดยละเอียด
2. การค้นหาความสำคัญของพื้นที่ที่มีต่อชุมชน
3. การศึกษาคุณค่าของพื้นที่เพื่อแปลความหมายแสดงให้สังคมรับรู้
4. การกำหนดขอบเขตพื้นที่สงวนรักษาและพื้นที่พัฒนา
5. การกำหนดกลยุทธ์ในการอนุรักษ์พื้นที่

2.4. แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม

แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับลักษณะของพื้นที่ ความต้องการใช้สอยร่วมสมัย และคุณค่าด้านต่าง ๆ ของพื้นที่ และในการจัดการเพียงภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่ใด ๆ อาจไม่ได้ใช้แนวทางการจัดการเพียงแนวเดียว แต่จะต้องประยุกต์หลากหลายแนวเข้าด้วยกัน ในที่นี้สามารถแบ่ง

แนวทางการจัดการและการอนุรักษ์เป็น 6 แนวทาง ดังนี้

1. การดูแลรักษา (Maintenance)
2. การรักษาให้คงสภาพ (Preservation)
3. การบูรณะปฏิสังขรณ์ (Restoration)
4. การสร้างขึ้นมาใหม่ (Reconstruction)
5. การปรับประโยชน์ใช้สอยใหม่ (Adaptation)
6. การพัฒนาและการสร้างสรรค์ใหม่ (Development and Creation)

2.5. การวิเคราะห์คุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

เมื่อศึกษาเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมและทำการเก็บข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่เรียบร้อยแล้ว ต้องมีการวิเคราะห์ความสำคัญ (Significant) และคุณค่า (Value) ของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

การประเมินคุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากการวางแผนการจัดการที่จะเกิดขึ้นจะต้องเคารพคุณค่าด้านต่าง ๆ ของพื้นที่เป็นหลักโดยต้องไม่ลดทอนคุณค่าด้านต่าง ๆ ของพื้นที่ลง สามารถแบ่งได้หลายด้าน ดังต่อไปนี้

1. คุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ หรือความงาม (Aesthetic Value)
2. คุณค่าด้านความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของพื้นที่ (Rarity and Uniqueness Value)
3. คุณค่าด้านจิตวิญญาณของชุมชน (Spiritual Value)
4. คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ (Historic Value)
5. คุณค่าด้านสังคม (Social Value)

6. คุณค่าด้านวิทยาศาสตร์ (Scientific Value)
7. คุณค่าด้านเศรษฐกิจ (Economic Value)
8. คุณค่าด้านการใช้สอยร่วมสมัย (Contemporary Functional Value)
9. คุณค่าด้านการศึกษา (Education Value)
10. คุณค่าด้านอื่น ๆ (Others)

2.6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปีทมาพร ทองเฝือ (2555) ศึกษาในประเด็นของ “พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณในอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24” ลำดับการพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณ

ระยะที่ 1 ร่องรอยของชุมชนระยะแรกในเขตอำเภอพุนพิน ชุมชนเริ่มมีการติดต่อกับอินเดียและเวียดนาม

ระยะที่ 2 ชุมชนได้มีการค้าขายกับอินเดียและได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์และพุทธจากอินเดีย

ระยะที่ 3 ชุมชนพัฒนาขึ้นมาเป็นศูนย์กลางของภาคใต้ และได้มีการสร้างโบราณสถานตามความเชื่อทางศาสนามากมาย ชุมชนมีการพัฒนาทางการค้ามาขึ้นจนกลายเป็นเมืองท่าริมน้ำในเส้นทางการค้าข้ามคาบสมุทร

ระยะที่ 4 ชุมชนอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองของกรุงศรีอยุธยาและได้รับอิทธิพลทางศาสนาเข้ามา ทำให้มีการสร้างวัดขึ้นมาหลายแห่ง จะเห็นได้ว่าชุมชนบริเวณนี้มีความผสมผสานวัฒนธรรมของพราหมณ์และพุทธอยู่ทำให้โบราณสถานบางแห่งที่ค้นพบมีทั้งศาสนสถานของพราหมณ์กับวัดของพุทธอยู่บริเวณเดียวกัน

ชนิศา กล่อมทอง (2559) ศึกษาในประเด็นของ “ประวัติศาสตร์เมืองชุมชนพุนพิน” เป็นการศึกษาแนวประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนแบบประวัติศาสตร์บอกเล่าด้วยวิธีเศรษฐศาสตร์การเมืองที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับมิติอื่นๆ ทั้งด้านการทำมาหากิน การเมืองการปกครอง ด้านสังคมและเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนเมืองพุนพิน โดยมีแนวความคิดวัฒนธรรมชุมชนเป็นแนวความคิดหลัก และมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชุมชนเมืองพุนพิน ช่วงปีพ.ศ.2458 – 2558 เพื่อศึกษาการดำรงอยู่ของเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนเมืองพุนพินภายใต้พัฒนาการทางประวัติศาสตร์

1474081778

CD iThesis 6073360625 thesis / rev: 01082562 22:23:49 / seq: 13

2.7. พื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับโบราณสถานเขาศรีวิชัย

จากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัยเบื้องต้นพบว่า มีโบราณสถานที่มีลักษณะใกล้เคียงกับโบราณสถานเขาศรีวิชัย คือ เป็นโบราณสถานบนภูเขาโดด อยู่ใกล้คลอง มีความสำคัญทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และมีบริบทโดยรอบที่คล้ายกัน และอยู่บนเส้นทางเดินเรือข้ามคาบสมุทรมาเลย์ (ภาพที่ 4) จึงได้นำโบราณสถานเหล่านี้มาศึกษาในด้านต่างๆ ได้แก่

ภาพที่ 4 แผนที่แสดงเส้นทางเดินเรือข้ามคาบสมุทรจากตะกั่วป่าออกทางอ่าวบ้านดอน

ที่มา : ปรับปรุงจากภาพถ่ายดาวเทียม Google Earth ปี พ.ศ.2561

2.7.1. โบราณสถานเขาพระเหอน

ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 7 ตำบลบางนายสี อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานเขาพระเหอน เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478 มีพื้นที่โบราณสถานประมาณ 34 ไร่ 1 งาน 93 ตารางวา สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 12 – 13 เป็นโบราณสถานของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่ตั้งอยู่บริเวณปากทางเข้าตะกั่วป่าเส้นทางการเดินเรือข้ามคาบสมุทร เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อมาเคารพบูชาเทวรูปพระนารายณ์ และที่สำคัญจุดหมายตาของพื้นที่ ในปีพ.ศ.2452 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารได้เสด็จประพาสจังหวัดตะกั่วป่า และได้เสด็จไปทอดพระเนตรเทวรูปพระนารายณ์บนเขาพระเหอน ปัจจุบันเป็นป่าซากโบราณสถานซึ่งเป็นฐานเทวรูปชุดแต่งเมื่อปี พ.ศ. 2552 และได้รับการบูรณะเมื่อปี พ.ศ. 2555⁹

⁹ “ระบบภูมิสารสนเทศ แหล่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรม” กรมศิลปากร, สืบค้น 15 มีนาคม 2562, <http://gis.finearts.go.th/fineart/>.

ภาพที่ 5 ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณเขื่อนพระหนอ ปีพ.ศ.2561
ที่มา : ปรับปรุงจากภาพถ่ายดาวเทียม Google Earth ปี พ.ศ.2561

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นภูเขาลูกโดด ความยาวประมาณ 250 เมตร ความกว้างที่กว้างที่สุดประมาณ 200 เมตร มีคลองบางลำดั่งเข้ามาสู่บริเวณเชิงเขา เชื่อมต่อกับคลองเหนือใหญ่ และออกสู่ทะเลอันดามัน (ภาพที่ 6)

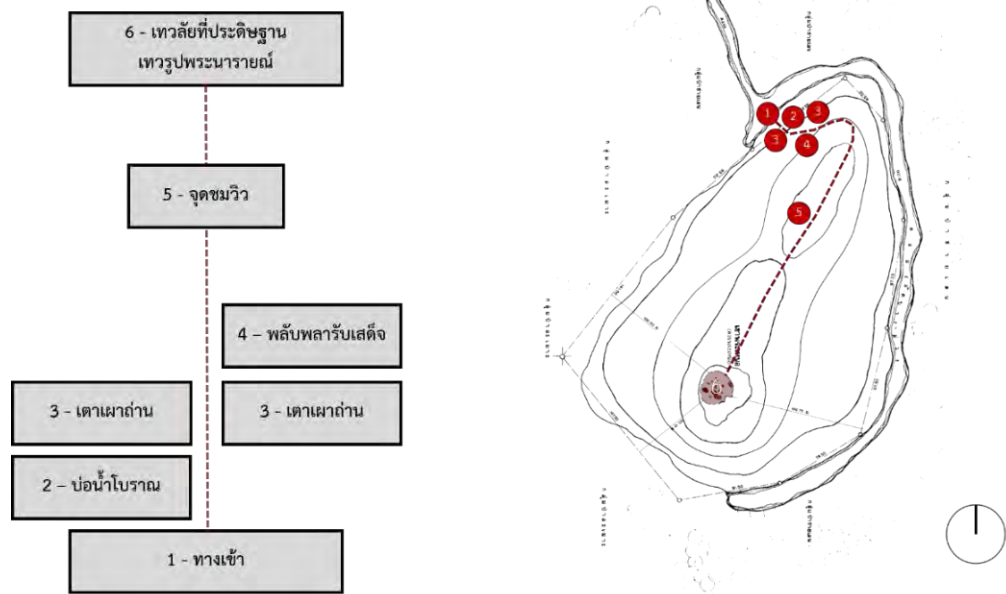
ภาพที่ 6 (ซ้าย) เขื่อนพระหนอ

ภาพที่ 7 (ขวา) สภาพพื้นที่บนเขื่อนพระหนอ

ที่มา : <http://gis.finearts.go.th/fineart/>

บริบทโดยรอบ ประกอบด้วยป่าชายเลน และป่าละเมาะ

รูปแบบอาคาร เป็นเทวาลัยประดิษฐานเทวรูปพระนารายณ์บนยอดเขา มีองค์ประกอบของโบราณสถานเป็นบ่อน้ำโบราณและเตาเผาโบราณอยู่บริเวณทางขึ้นเขา (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 8 (ซ้าย) แผนที่แสดงการเรียงตัวของจุดสำคัญบริเวณโบราณสถานเขาพระเหนือ

ภาพที่ 9 (ขวา) ผังโบราณสถานเขาพระเหนือ

ที่มา : กรมศิลปากร

ภาพที่ 10 (ซ้าย) เทวรูปพระนารายณ์ที่โบราณสถานเขาพระเหนือ

ภาพที่ 11 (ขวา) บ่อน้ำโบราณ

ที่มา : <http://gis.finearts.go.th/fineart/>

มุมมอง มุมมองจากบนเขาพระเหนือมีมุมมองที่โดดเด่นอยู่ 1 จุด คือบริเวณที่ประดิษฐานเทวรูปพระนารายณ์มองออกไปจะเห็นทะเลอันดามัน (ภาพที่ 10) ซึ่งเป็นปากทางเข้าตะกั่วป่าของเส้นทางเดินเรือข้ามคาบสมุทรมลายู และถ้ามองตอนนั่งเรือเข้ามาจะเห็นเนินเขาพระเหนือเป็นจุดหมายตาของพื้นที่

การเข้าถึง สามารถเข้าถึงได้ทางเดียว คือ ทางเรือ ทางขึ้นอยู่บริเวณทางทิศเหนือของยอดเขา

2.7.2. โบราณสถานเขาพระนารายณ์

ตั้งอยู่ที่ ตำบลเหล อำเภอกะปง จังหวัดพังงา กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียน โบราณสถานเขาพระเหนอ เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 มีพื้นที่โบราณสถาน ประมาณ 22 ไร่ 17 ตารางวา สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 13 – 14 เป็น โบราณสถานของศาสนาฮินดูและพุทธ เป็นจุดหมายตาของพื้นที่

ภาพที่ 12 ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณเขาพระนารายณ์ ปีพ.ศ.2561

ที่มา : ปรับปรุงจากภาพถ่ายดาวเทียม Google Earth ปี พ.ศ.2561

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นภูเขาลูกโดด ความยาวประมาณ 200 เมตร กว้างประมาณ 100 เมตร มีคลองตะกั่วป่าไหลผ่าน (ภาพที่ 13)

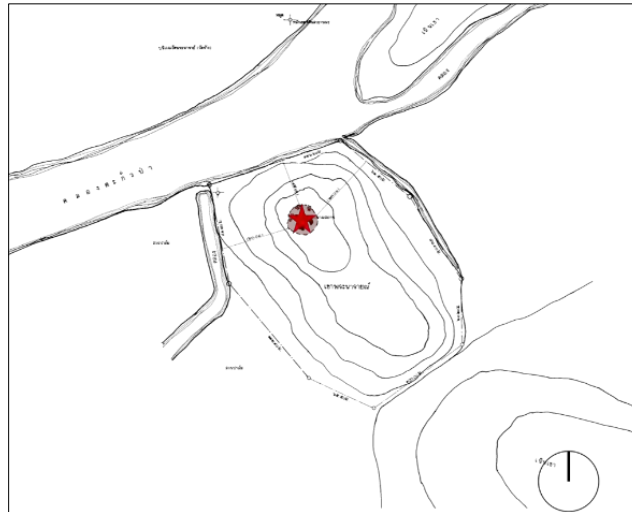

ภาพที่ 13 เขาพระนารายณ์

ที่มา : <http://gis.finearts.go.th/fineart/>

บริบทโดยรอบ ประกอบด้วย สวนปาล์ม และวัดพระนารายณ์(วัดร้าง) อยู่บริเวณทิศเหนือของเขาพระนารายณ์อีกฝั่งของคลองตะกั่วป่า

รูปแบบอาคาร บนเขาพระนารายณ์แห่งนี้ เคยเป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพ (ภาพที่ 14) จำนวน 3 รูป ซึ่งคนทั่วไปเรียกกันว่า พระนารายณ์ พระลักษมณ์ และนางสีดา นอกจากนี้ยังพบศิลาจารึกรวมอยู่ด้วย 1 แผ่น ลักษณะของประติมากรรมที่พบ พระนารายณ์ประทับยืนอยู่กลาง มีพระลักษมณ์อยู่ข้างซ้าย และนางสีดาอยู่ข้างขวา ทั้งหมดแกะสลักขึ้นจากหินชนวนเหมือนกัน

ภาพที่ 14 ผังโบราณสถานเขาพระนารายณ์

ที่มา : กรมศิลปากร

มุมมอง มุมมองจากคลองตะกั่วป่ามองเข้ามาจะเห็นเขาพระนารายณ์ เป็นจุดหมายตาของพื้นที่

การเข้าถึง สามารถเข้าถึงได้ทางเดียว คือ ทางเรือ จากคลองตะกั่วป่า

2.7.3. โบราณสถานเขาคา

ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 11 ตำบลเสาเกา อำเภอลือชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นศาสนสถานของศาสนาฮินดูลัทธิไศวนิกายที่มีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 10 - 11 เมื่อปี พ.ศ. 2509 เริ่มมีการสำรวจพบโบราณสถานบนแนวสันเขาและพบศิลาจารึก ทำให้เป็นที่สนใจในกลุ่มนักวิชาการในการศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญของโบราณสถานเขาคาในหลายๆเรื่อง เช่น ลักษณะของชุมชนโบราณที่นับถือศาสนาฮินดูลัทธิไศวนิกาย ได้พบหลักฐานการประดิษฐานศาสนสถานบนยอดเขาที่มีการสร้างโดยใช้หลักคติจักรวาลที่มีเขาคาเปรียบเสมือนเขาพระสุเมรุ อันเป็นที่สถิตของพระผู้เป็นเจ้า และเมื่อปี พ.ศ.2530 กรมศิลปากรได้เริ่มขุดแต่งเนินโบราณสถานและบูรณะสถานอย่างต่อเนื่องจนเสร็จในปี พ.ศ.2536 โบราณสถานเขาคามีลักษณะคล้ายกับโบราณเขาศรีวิชัยในหลายๆด้าน ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ บริบทโดยรอบ รูปแบบอาคาร มุมมอง การเข้าถึง

ภาพที่ 15 ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณเขาคา ปีพ.ศ.2561

ที่มา : ปรับปรุงจากภาพถ่ายดาวเทียม Google Earth ปี พ.ศ.2561

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นภูเขาลูกโดดวางตัวเกือบจะอยู่ทิศเหนือ-ใต้ ความยาวประมาณ 850 เมตร กว้าง 300 เมตร สูง 60 เมตร มีคลองท่าหนไหลผ่าน เป็นคลองที่ใช้ในการคมนาคมเป็นหลักในสมัยโบราณ ทำให้ทางขึ้นหลักในสมัยโบราณขึ้นจากเขาคาบริเวณด้านทิศตะวันตกที่ติดกับคลองท่าหน แต่ปัจจุบันทางขึ้นหลักของเขาคาขึ้นทางด้านทิศใต้ซึ่งเป็นทางขึ้นที่ติดกับถนน

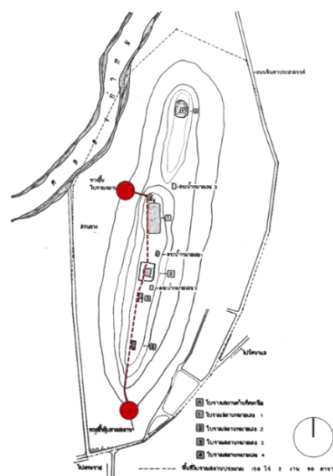
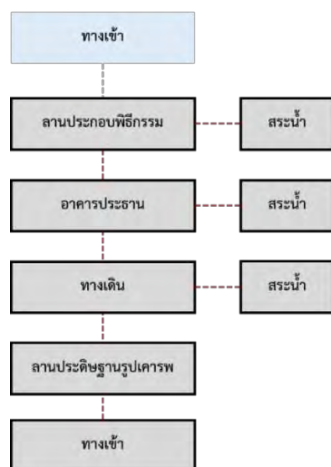
บริบทโดยรอบ ประกอบด้วย วัดสวนศิขรบรรพต โรงเรียนสวนศิขรบรรพต ชุมชนพื้นที่เกษตรกรรม ส่วนใหญ่จะปลูกยางพารา จากหลักฐานทางโบราณคดีสันนิษฐานได้ว่าบริเวณที่ราบริบรอบเขาคาเคยเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของมนุษย์ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ หลังจากนั้นในช่วงเริ่มยุคประวัติศาสตร์ชุมชนก็เริ่มมีการติดต่อค้าขายทางทะเลกับชาวอินเดียนได้รับวัฒนธรรมคติความเชื่อทางศาสนาจากพ่อค้าและพราหมณ์¹⁰

รูปแบบอาคาร ตำแหน่งของอาคารโบราณสถานเขาคาเรียงตัวเป็นแนวแกนตามแนวสันเขา (ภาพที่ 17) ทิศบันได้ทางขึ้นโบราณสถานหันไปทางด้านทิศตะวันตกแต่อาคารในศาสนาฮินดูนิยมสร้างบันได้ทางขึ้นด้านทิศตะวันออก สันนิษฐานว่าอาจมาจากหลายปัจจัยคือ

¹⁰ นงคราญ ศรีชาย. ประวัติศาสตร์ โบราณคดี นครศรีธรรมราช. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์ และการพิมพ์ จำกัด, 2543), หน้า 173.

- ลักษณะภูมิประเทศ ทางด้านตะวันออกของเขาคามีความลาดชันสูงไม่เหมาะที่จะใช้เป็นทางขึ้นลงอาคาร และทางด้านทิศตะวันออกของเขาคามีคลองท่าหนไหลผ่านเป็นทางคมนาคมหลักสะดวกต่อการเข้าถึง
- ความเชื่อ สันนิษฐานว่าผู้สร้างมีแนวคิดในการสร้างหันไปทางทิศตะวันตกเพื่อเชื่อมต่อและระลึกถึงดินแดนต้นกำเนิดแห่งศาสนา คือ ประเทศอินเดีย และสามารถมองเห็นเทือกเขาหลวงเปรียบเสมือนสรวงสวรรค์¹¹

ภาพที่ 16 (ซ้าย) แผนภาพแสดงการเรียงตัวของอาคารโบราณสถานเขาคา

ภาพที่ 17 (ขวา) ผังโบราณสถานเขาคา

ที่มา : กรมศิลปากร

โบราณสถานหมายเลข 1 สันนิษฐานว่าเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมชั้นแรก ตัวอาคารประดิษฐานฐานรูปเคารพ มีลานกว้างสามารถรองรับผู้แสวงบุญจำนวนมาก เทวสถานนี้สันนิษฐานว่ามีลักษณะเป็นศูนย์กลางหรือเป็นวัดหลักของชุมชนอินดูในย่านนี้ทั้งหมด

โบราณสถานหมายเลข 2 สันนิษฐานว่าเป็นอาคารประธานของวัดบนเขาคา อาคารหลังนี้ตั้งอยู่บนฐานสูงแตกต่างจากอาคารหลังอื่นๆ ใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมสำคัญ

โบราณสถานหมายเลข 3 สันนิษฐานว่าเป็นทางเดินที่นำขึ้นไปสู่ศาสนสถานที่อยู่ถัดไปข้างบน

โบราณสถานหมายเลข 4 สันนิษฐานว่าเป็นอาคารฝังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใช้เป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพ

¹¹ นงคราญ ศรีชาย. ประวัติศาสตร์ โบราณคดี นครศรีธรรมราช. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์ และการพิมพ์ จำกัด, 2543), หน้า 180.

ภาพที่ 18 โบราณสถานเขาคา

ในแต่ละโบราณสถานจะมีสระน้ำโบราณ (ภาพที่ 19) ที่เกิดจากการปรับปรุงร่องเขาขนาดเล็กระหว่างทางลาดเขาให้เป็นแหล่งเก็บน้ำ โดยก่อคันดินเพื่อป้องกันการทรุดตัวของขอบสระและอัดด้วยหินจนแน่นเพื่อไม่ให้น้ำซึมออกได้ง่าย และมีบ่อน้ำเล็กๆบริเวณใกล้โบราณสถานทำหน้าที่สำหรับรองรับน้ำมรดกดีลิตีจจากการประกอบพิธีกรรม

ภาพที่ 19 (ซ้าย) สระน้ำโบราณหมายเลข 2

ภาพที่ 20 (ขวา) ทางขึ้น-ลงโบราณ

มุมมอง มุมมองจากบนเขาคามีมุมมองที่โดดเด่นอยู่ 1 จุด คือมุมมองจากบนยอดเขาที่โบราณสถานหมายเลข 2 ซึ่งเป็นอาคารประธาน สามารถมองออกไปได้ 2 ด้าน คือทางด้านทิศตะวันตกจะเห็นทิวเขาหลวง (ภาพที่ 21) ทางด้านทิศตะวันออกจะเห็นพื้นที่สวนยางพารา สวนปาล์ม (ภาพที่ 22)

ภาพที่ 21 (ซ้าย) มุมมองด้านทิศตะวันตก

ภาพที่ 22 (ขวา) มุมมองด้านทิศตะวันออก

มุมมองภายในเขาคามีการเปิดมุมมองเป็นแนวแกนทำให้สามารถมองเห็นโบราณสถานได้ต่อเนื่องตามลำดับเพื่อนำทางไปสู่โบราณสถานอีกแห่งหนึ่ง (ภาพที่ 23) เป็นการใช้โบราณสถานลำดับถัดไปเป็นจุดหมายตาของพื้นที่

ภาพที่ 23 (ซ้าย) มุมมองที่มองจากโบราณสถานหมายเลข 2 มองไปที่โบราณสถาน
หมายเลข 3

ภาพที่ 24 (ขวา) มุมมองที่มองจากทางขึ้นทางทิศใต้มองไปที่โบราณสถานหมายเลข 4

การเข้าถึง ถ้าเป็นสมัยก่อนที่มีการคมนาคมทางน้ำเป็นหลักการเข้าถึงเขาคาสามารถเข้าถึงได้จากทางขึ้น-ลงโบราณทางด้านทิศตะวันตกของเขาคา มีหลักฐานทาง

โบราณคดีเป็นบันไดหินโบราณแต่ปัจจุบันเป็นพื้นที่ป่าไม่สามารถใช้งานได้ ทางเข้าหลักในปัจจุบันมีถนนตัดผ่านทำให้ทางขึ้นปัจจุบันเปลี่ยนเป็นทางด้านทิศใต้ของเขาคา

การปรับปรุงพื้นที่ สำนักศิลปากรที่ 8 ได้ดำเนินการขุดแต่งบูรณะโบราณสถานบนเขาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2530 แล้วเสร็จในปีงบประมาณ 2533 ปัจจุบันได้ปรับปรุงภูมิทัศน์ทำทางเดินขึ้นทางด้านทิศใต้ของเขา (ภาพที่ 26) ปลุกสร้างอาคารศูนย์ข้อมูล (ภาพที่ 25) มีพื้นที่จอดรถ ห้องน้ำให้บริการ (ภาพที่ 27) และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเสด็จเปิดโบราณสถานแห่งนี้ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ.2540 แต่ปัจจุบันศูนย์การเรียนรู้ไม่เปิดให้บริการ

ภาพที่ 25 (ซ้าย) ศูนย์การเรียนรู้โบราณสถานเขาคา

ภาพที่ 26 (ขวา) บันไดทางขึ้นเขาคาทางทิศใต้

ภาพที่ 27 (ซ้าย) ห้องน้ำ

ภาพที่ 28 (ขวา) บริเวณทางเข้า

จากการศึกษากรณีศึกษาโบราณสถานที่อยู่บนยอดเขาทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ โบราณสถานเขาพระเหนือ โบราณสถานเขาพระนารายณ์ และโบราณสถานเขาคา สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่

โบราณสถานทั้ง 3 แห่ง เป็นโบราณสถานบนเขาลูกโดด มีความเป็นเอกลักษณ์ในแต่ละพื้นที่ สามารถมองเห็นบริบทมุมมองกว้าง (Panorama) ประกอบไปด้วย ป่า คลอง พื้นที่เกษตรกรรม และชุมชน และเป็นจุดหมายตาของพื้นที่บริเวณนั้น

2. คุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

พื้นที่บริเวณโบราณสถานทั้ง 3 แห่ง มีลักษณะภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ ลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขาลูกโดด และบริบทที่คล้ายกัน มีการใช้งานของพื้นที่ที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมในอดีต และปัจจุบันมีบริบทที่เปลี่ยนไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน โดยยังคงคุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้ในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ หรือความงาม (Aesthetic Value) คุณค่าด้านความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของพื้นที่ (Rarity and Uniqueness Value) และคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ (Historic Value)

3. การเข้าถึง

ทางขึ้นโบราณสถาน กำหนดจากลักษณะภูมิประเทศและการสัญจรของพื้นที่ เพื่อให้สะดวกต่อการเข้าถึง ไม่จำเป็นต้องยึดทิศตามความเชื่อทางศาสนาเสมอไป

4. มุมมอง

จากแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

- มุมมองออกจากเขาแล้วเห็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ในแต่ละพื้นที่จะมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในแต่ละที่ไม่เหมือนกัน และในแต่ละสถานที่จะมีตำแหน่งที่สามารถเห็นพื้นที่สำคัญแล้วทำให้รับรู้ถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ได้
- มุมมองเข้าหาเขา จากเส้นทางการเข้าถึงโบราณสถานแต่ละแห่งจะมีมุมมองสามารถมองเห็นเขาได้อย่างชัดเจน เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่นั้น ทำให้สามารถเดินทางไปยังสถานที่นั้นได้ง่าย ไม่หลงทิศทาง

5. การจัดการและปรับปรุงพื้นที่

การจัดการและปรับปรุงพื้นที่ โดยการปรับปรุงทางขึ้นเป็นบันไดคอนกรีตให้เดินสะดวกขึ้น เนื่องจากทางขึ้นเป็นทางลาดชัน มีศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ชัดเจนขึ้น ปรับปรุงการเชื่อมของระหว่างโบราณสถานหนึ่งไปยังโบราณสถานอีกแห่งหนึ่ง โดยถ่างป่าบางส่วนให้โบราณสถานมีความเชื่อมต่อกัน สามารถมองเห็นกันได้เพื่อให้ทราบทิศทาง

1474081778

CD :Thesis 6073360625 thesis / rev: 01082562 22:23:49 / seq: 13

บทที่ 3

ข้อมูลพื้นฐานและลักษณะทางกายภาพบริเวณเขาศรีวิชัย

ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัยประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีเขาศรีวิชัย และข้อมูลทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย การสำรวจพื้นที่ และการสัมภาษณ์หน่วยงานและชาวบ้านในท้องถิ่น เพื่อที่จะทราบถึงประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นของพื้นที่บริเวณนี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญ และคุณค่าของพื้นที่บริเวณนี้ ประกอบกับข้อมูลลักษณะทางกายภาพของพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัยเพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ศักยภาพและปัญหาของพื้นที่ต่อไป

3.1. ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี

กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเขาศรีวิชัยเป็นโบราณสถานสำหรับชาติ ตามประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 53 หน้า ตอนที่ 34 วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2479 ชื่อที่ประกาศราชกิจจานุเบกษาหรือชื่อทางการ คือ โบราณสถานเขาพระนารายณ์ (เขาศรีวิชัย) เขาพระนารายณ์เป็นชื่อเรียกมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2472 เนื่องจากเป็นสถานที่ที่พบเทวรูปพระนารายณ์ชาวบ้านจึงเรียกว่าเขาพระนารายณ์ ส่วนเขาศรีวิชัยเป็นชื่อที่มีมาไม่ต่ำกว่าปีพ.ศ.2445 ปรากฏอยู่ในหลักฐานหนังสือสัญญาการรับเหมาร้างกุฎิ 3 หลังที่อารามหลวง ลงวันที่ 24 กันยายน ร.ศ. 121 โดยเรียกและเขียนชื่อว่า “เขาศรีวิไชย”¹² เขาศรีวิชัยไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับอาณาจักรศรีวิชัยแต่นักวิชาการสันนิษฐานว่าเขาศรีวิชัยอยู่ในพื้นที่ที่อำนาจของอาณาจักรศรีวิชัยเมื่อครั้งที่ศูนย์กลางการปกครองมาตั้งอยู่ในภาคใต้เมื่อประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 14 แผ่ครอบคลุมมาถึงบริเวณแถบนี้¹³

3.1.1. สภาพเศรษฐกิจ และสังคมในอดีต

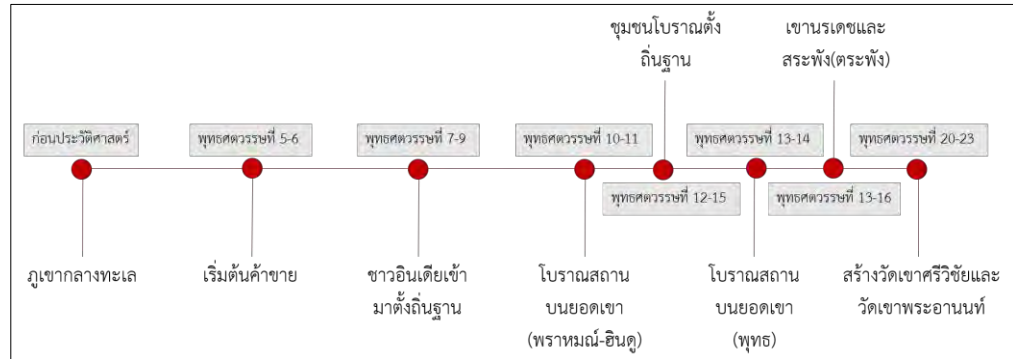
ในช่วงสมัยศรีวิชัย (พ.ศ.1200-1700) ภูเขาศรีวิชัยเป็นภูเขาสูงโดดอยู่กลางทุ่งนา ซึ่งสมัยหนึ่งเป็นเกาะศรีวิชัย ตั้งอยู่กลางอ่าวบ้านดอน ปัจจุบันเป็นท้องที่อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี รอบอ่าวบ้านดอนมีชุมชนโบราณอยู่จำนวนมาก เนื่องจากเคยเป็นเส้นทางผ่านการค้าทางเรือข้ามคาบสมุทรมลายูของชาวอินเดียและเปอร์เซีย เหตุผลที่ใช้เส้นทางตะกั่วป่า-อ่าวบ้านดอน เนื่องจากช่องแคบมะละกาเต็มไปด้วยโจรสลัดเรือชาวอินเดีย

¹² นงคราญ สุขสม. โบราณคดีศรีวิชัย : มุมมองใหม่การศึกษาวิเคราะห์แหล่งโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน. พิมพ์ครั้งที่ 1 (นครศรีธรรมราช : โรงพิมพ์เม็ดทราย, 2543), หน้า 268.

¹³ อมรา ศรีสุชาติ. ศรีวิชัยในสุวรรณทวีป. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2557), หน้า 35.

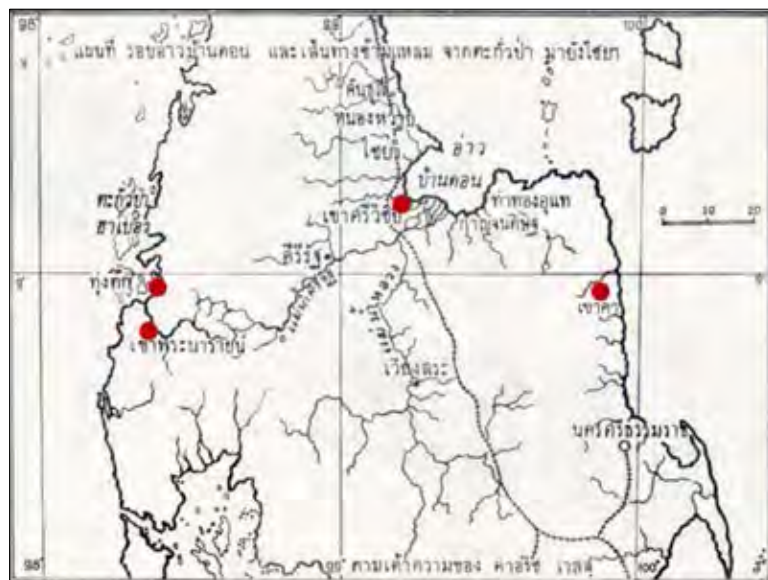

และเปอร์เซีย เล็กและมีคนเรื่อน้อยเกินไปกว่าที่จะสู้โจรสลัดได้จึงนิยมการข้ามคาบสมุทร
มลายู ซึ่งเป็นการปลอดภัยกว่า รวดเร็วกว่า และไม่ได้รับอันตรายจากมรสุมโดยไม่จำเป็น¹⁴

ภาพที่ 29 ลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ถึงสมัยอยุธยา

ในช่วงเริ่มแรกของประวัติศาสตร์ ช่วงเริ่มแรกเป็นสังคมแบบเกษตรกรรมมีการปลูก
ข้าวเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาช่วงพุทธศตวรรษที่ 5-6 เมื่อชาวอินเดียเริ่มเข้ามาติดต่อค้าขายกับ
ชาวต่างชาติได้เดินผ่านเส้นทางข้ามคาบสมุทรจากตะกั่วป่ามายังไชยา (ภาพที่ 30) สังคมเริ่ม
มีการค้าขายชาวบ้านเริ่มรวมกลุ่มกันมากขึ้น มีเมืองท่าไว้เป็นจุดพักเรือและติดต่อค้าขายกับ
ต่างชาติ ช่วงพุทธศตวรรษที่ 7-9 ชาวอินเดียเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณฝั่งทิศตะวันออกของ
คาบสมุทรมลายู เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การทำเกษตรกรรมและค้าขาย

ภาพที่ 30 แผนที่โบราณรอบอ่าวบ้านดอนและเส้นทางข้ามคาบสมุทรจากตะกั่วป่ามายังไชยา
ที่มา : แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนโดยพุทธทาสภิกขุ

¹⁴ พระครูอินทปัญญาจารย์. แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนโดยพุทธทาสภิกขุ. พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, 2540), หน้า 23.

3.1.2 ศาสนา

ในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 12 อิทธิพลของการตั้งถิ่นฐานของชาวอินเดียทำให้บริเวณเขาศรีวิชัยได้นับถือศาสนาที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ ศาสนาฮินดูทั้งไวษณพนิกาย (นับถือพระวิษณุ) และไศวนิกาย (นับถือพระศิวะ) ต่อมาพุทธศาสนามหายานได้เผยแผ่เข้ามาตามเส้นทางต่างๆ เส้นทางที่สำคัญ คือ เส้นทางตะกั่วป่า และคลองท่อมไปออกอ่าวบ้านดอน ได้พบพระพุทธรูปอิทธิพลศิลปะอินเดียแบบคุปตะที่เมืองไชยาและเมืองเวียงสระ ช่วงพุทธศตวรรษที่ 10-11 เริ่มมีการเผยแผ่ศาสนาฮินดูเข้ามาและได้มีการสร้างศาสนสถานบนยอดเขาเพื่อเป็นศูนย์กลางและที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนชุมชน และยังเป็นจุดสังเกตของเส้นทาง การเดินเรือ จากเส้นทางเดินเรือข้ามคาบสมุทรมุขจะเห็นได้ว่ามีโบราณสถานที่มีลักษณะ คล้ายกับโบราณสถานเขาศรีวิชัย ได้แก่ โบราณสถานเขาพระเหนือ อำเภอตะกั่วป่า จังหวัด พังงา และโบราณสถานเขาพระนารายณ์ อำเภอกะปง จังหวัดพังงา ลักษณะที่คล้ายกัน คือ เป็นโบราณสถานที่อยู่บนเขาสูงโดดอยู่ติดริมน้ำและมีเทวรูปพระนารายณ์ประดิษฐานอยู่ บนยอดเขา จนกระทั่งศาสนาฮินดูได้เสื่อมลง ก็ได้มีการสร้างศาสนสถานของศาสนาพุทธบน เขาศรีวิชัย และดร. วัฒนสาสน์ได้วิเคราะห์ไว้ว่าเขาศรีวิชัยผสมผสานทั้งพุทธและพราหมณ์ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ทั้ง 2 ศาสนาไม่แยกออกจากกัน ที่เขาศรีวิชัย แห่งนี้อาจจะไม่ได้แยกว่าศาสนสถานใดเป็นของศาสนาใดอาจมีการใช้งานคู่กัน ในช่วงสมัย อยุธยาได้มีการสร้างวัดในพุทธศาสนาเถรวาทบริเวณเชิงเขาด้านทิศใต้ อันเป็นที่ตั้งของวัด เขาศรีวิชัยในปัจจุบัน¹⁵

3.1.3. การขุดค้นทางโบราณคดีเขาศรีวิชัย

3.1.3.1. ลำดับเหตุการณ์การสำรวจขุดค้นทางโบราณคดีเขาศรีวิชัย¹⁶

พุทธศักราช	รายละเอียด
2479	ขุนบริบาลบุรีภัณฑ์และตรี อมาตยกุล รายงานราชการถึงสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพลงวันที่ 16 ตุลาคม 2472 เรื่องเกี่ยวกับการสำรวจแหล่งโบราณคดีเขาศรีวิชัย (ตอนนั้นเรียกเขาพระนารายณ์) พบร่องรอยอาคารประดิษฐานพระนารายณ์ และพบชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมหินที่น่าจะเป็นฐานพระนารายณ์

¹⁵ นงคราญ สุขสม. ประวัติศาสตร์โบราณคดีสุราษฎร์ธานี. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อาทิตยคอมมูนิเคชั่น, 2545), หน้า 100.

¹⁶ เจตนกมล วงษ์ท้าว. ความคืบหน้าในการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเขาศรีวิชัย ตำบลศรีวิชัย อำเภอ พุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. นครศรีธรรมราช : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 11 นครศรีธรรมราช, 2544.

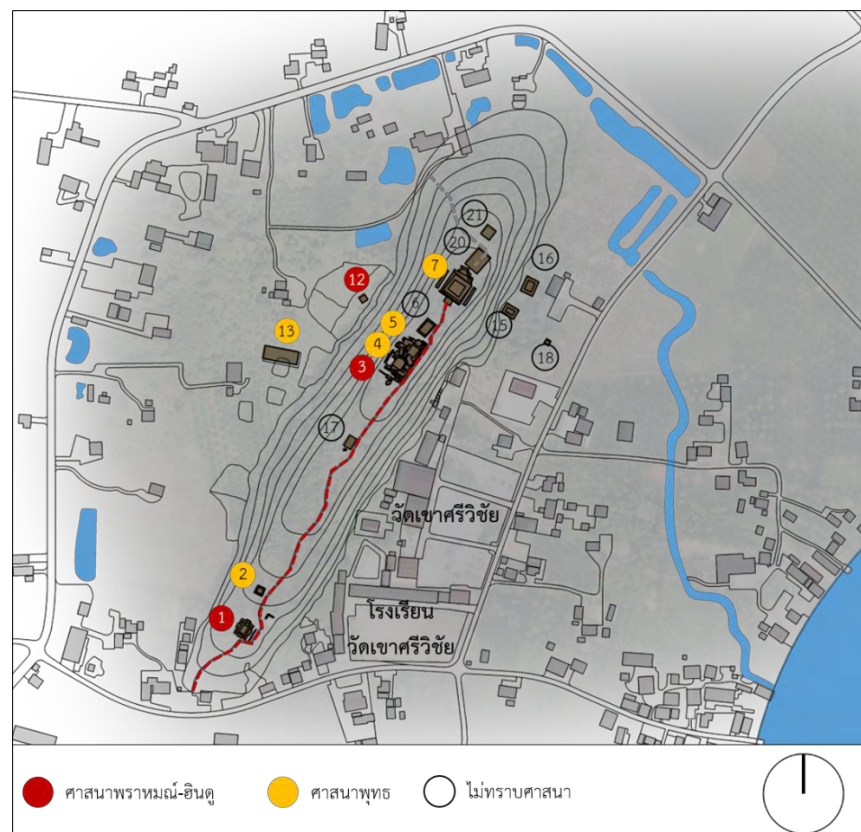
พุทธศักราช	รายละเอียด
2518	มีการพัฒนาชุมชนโดยตัดถนนผ่านวัดและได้พบลูกปัดจำนวนมาก
2541	ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติเริ่มขุด (3 วันยกเล็ก) ชาวบ้านไม่ยอมกลัวโดนยึดที่เปลี่ยนเป็นสำรวจพื้นที่ ในการสำรวจเก็บข้อมูลบนยอดเขาสภาพภูมิประเทศ ขณะนั้นตลอดสันเขาปกคลุมด้วยป่ารกชัฏ
2543	โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเขาศรีวิชัย (เพื่อดำเนินการค้นคว้า วิจัย ขุดค้นขุดแต่งและอนุรักษ์โบราณสถาน) <ul style="list-style-type: none"> - สำรวจทำแผนผังโบราณสถานเขาทั้งภูเขา - ขุดแต่งเนินโบราณสถานหมายเลข 1 จำนวน 1 แห่ง - ขุดค้นตรวจสอบชั้นดินทางโบราณคดี 3 หลุม ขนาดหลุม 3x3 เมตร
2544	โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเขาศรีวิชัย <ul style="list-style-type: none"> - ขุดแต่งเนินโบราณสถานหมายเลข 2 - ขุดค้นตรวจสอบชั้นดินทางโบราณคดี ขนาดหลุม 3x3 เมตร เพิ่มเติมอีก 2 หลุม
2545	โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเขาศรีวิชัย <ul style="list-style-type: none"> - ขุดแต่งเนินโบราณสถานหมายเลข 3 7 8 - ขุดค้นตรวจสอบชั้นดินทางโบราณคดี ขนาดหลุม 3x3 เมตร เพิ่มเติมอีก 3 หลุม
2546	ขุดแต่งเนินโบราณสถานหมายเลข 8 (โบราณสถานหมายเลข 7)
2547	ขุดแต่งเนินโบราณสถานหมายเลข 5 และ 6 (โบราณสถานหมายเลข 4 และ 5)

ตารางที่ 1 ลำดับเหตุการณ์การสำรวจขุดค้นทางโบราณคดีเขาศรีวิชัย

3.1.3.2. โบราณสถานและโบราณวัตถุ

อายุของโบราณสถานเขาศรีวิชัยมีอายุตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11-13 สันนิษฐานจากโบราณวัตถุที่ค้นพบบริเวณโบราณสถาน แต่ไม่สามารถเรียงลำดับ การสร้างก่อนและหลังของโบราณสถานได้ เนื่องจากไม่สามารถระบุอายุของ โบราณสถานจากอิฐที่ฐานของโบราณสถานได้ชัดเจนเพราะมีความคลาดเคลื่อน¹⁷ ทำได้เพียงจัดเป็นกลุ่มโบราณสถานของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพุทธเท่านั้น

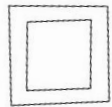

โบราณวัตถุที่ขุดพบบริเวณโบราณสถานเขาศรีวิชัยนั้น ถูกนำไปเก็บรักษาไว้ ในหลายสถานที่ เช่น เทวรูปพระนารายณ์ เก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพฯ จักรสำริด เก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา และฐานรูปเคารพศิลา เก็บรักษาไว้ที่ห้องสมุดโรงเรียนวัดเขาศรีวิชัย เป็นต้น นอกนั้นมีโบราณวัตถุบางส่วน อยู่ในความครอบครองของชาวบ้าน

ภาพที่ 31 แผนผังตำแหน่งโบราณสถานเขาศรีวิชัย

โบราณสถานที่อยู่บนเขาศรีวิชัยและบริเวณเชิงเขา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

¹⁷ อภิรัฐ เจะเหล่า นักโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 12 นครศรีธรรมราช, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 3 มกราคม 2562.

โบราณสถานและโบราณวัตถุ	ศาสนา	ลักษณะแผนผังและการใช้งาน
<p>1 โบราณสถานหมายเลข 1</p> <p>โบราณวัตถุที่ขุดพบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ฐานเสาหิน จำนวน 19 ฐาน - ชั้นส่วนหินบด 7 ชั้น - เบ้าดินเผา 14 ชั้น - ตะคัน 2 ชั้น - เศษแก้วหลอม - เศษภาชนะดินเผา 	<p>พราหมณ์-ฮินดู</p>	 <p>ลักษณะแผนผัง : รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายกเก็จ การใช้งาน : เทวาลัยที่ประดิษฐานเทวรูป</p>
<p>2 โบราณสถานหมายเลข 2</p> <p>โบราณวัตถุที่ขุดพบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประติมากรรมศิลารูปบุคคลยืน - ชั้นส่วนพระพิมพ์ดินเผาปางสมาธิ - ชั้นส่วนพวยกุนทีและหม้อพรมน้ำ 	<p>พุทธ</p>	 <p>ลักษณะแผนผัง : รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส การใช้งาน : สถูปเจดีย์</p>
<p>3 โบราณสถานหมายเลข 3</p> <p>โบราณวัตถุที่ขุดพบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - พระพิมพ์ดินเผา - ลูกปัด - ชั้นส่วนทองคำ 	<p>พราหมณ์-ฮินดู</p>	 <p>ลักษณะแผนผัง : รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า การใช้งาน : เทวาลัยที่ประดิษฐานเทวรูปที่สำคัญ</p>

ตารางที่ 2 ตารางโบราณสถานเขาศรีวิชัยหมายเลข 1-3

โบราณสถานและโบราณวัตถุ	ศาสนา	รูปแบบและการใช้งาน
<p>4 โบราณสถานหมายเลข 4</p> <p>โบราณวัตถุที่ขุดพบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปูนปั้นรูปใบหน้าบุคคล - แผ่นโลหะขนาดใหญ่ - ชิ้นประกอบงานสถาปัตยกรรม 	พุทธ	 <p>ลักษณะแผนผัง : รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า การใช้งาน : สลุบเจดีย์</p>
<p>5 โบราณสถานหมายเลข 5</p> 	พุทธ	 <p>ลักษณะแผนผัง : รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า การใช้งาน : สลุบเจดีย์</p>
<p>6 โบราณสถานหมายเลข 6</p> <p>โบราณวัตถุที่ขุดพบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - เทวรูปพระนารายณ์ - ธรรมจักรศิลา - ศิวลึงค์ศิลา - ชิ้นส่วนแผ่นหินรูปครึ่งวงกลม 	ไม่สามารถระบุได้	 <p>ลักษณะแผนผัง : รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า การใช้งาน : ลานประดิษฐานพระนารายณ์</p>

ตารางที่ 3 ตารางโบราณสถานเขาศรีวิชัยหมายเลข 4-6

โบราณสถานและโบราณวัตถุ	ศาสนา	รูปแบบและการใช้งาน
<p>7 โบราณสถานหมายเลข 7</p> <p>โบราณวัตถุที่ขุดพบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชิ้นส่วนประกอบสถาปัตยกรรมศิลา - กระเบื้องมุงหลังคา 	พุทธ	 <p>ลักษณะแผนผัง : รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส การใช้งาน : สถูปเจดีย์</p>
<p>12 โบราณสถานหมายเลข 12</p> 	พราหมณ์-ฮินดู	<p>ลักษณะแผนผัง : - การใช้งาน : ฐานคิปลิงค์</p>
<p>13 โบราณสถานหมายเลข 13</p> <p>โบราณวัตถุที่ขุดพบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - จักรสัมฤทธิ์ 	พุทธ มหายาน	<p>ลักษณะแผนผัง : รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า การใช้งาน : อาคารประกอบพิธีกรรมทางศาสนา</p>

ตารางที่ 4 ตารางโบราณสถานเขาศรีวิชัยหมายเลข 7-13

	โบราณสถานและโบราณวัตถุ	ศาสนา	รูปแบบและการใช้งาน
15	<p>โบราณสถานหมายเลข 15</p> <p>โบราณวัตถุที่ขุดพบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - เศษภาชนะดินเผา - เศษกระเบื้องมุงหลังคา 	ไม่สามารถระบุได้	 <p>ลักษณะแผนผัง : รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า</p> <p>การใช้งาน : ลานประกอบพิธีกรรม</p>
16	<p>โบราณสถานหมายเลข 16</p> <p>โบราณวัตถุที่ขุดพบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชิ้นส่วนหินทราย - ลูกปัดแก้ว - เศษภาชนะดินเผา - วัตถุดินเผา 	ไม่สามารถระบุได้	 <p>ลักษณะแผนผัง : รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า</p> <p>การใช้งาน : ลานประกอบพิธีกรรม</p>
17	<p>โบราณสถานหมายเลข 17</p> <p>โบราณวัตถุที่ขุดพบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประติมากรรมนูนต่ำรูปบุคคล 	ไม่สามารถระบุได้	 <p>ลักษณะแผนผัง : รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า</p> <p>การใช้งาน : ลานประกอบพิธีกรรม</p>

ตารางที่ 5 ตารางโบราณสถานเขาศรีวิชัยหมายเลข 15-17

โบราณสถานและโบราณวัตถุ	ศาสนา	รูปแบบและการใช้งาน
18) โบราณสถานหมายเลข 18 	ไม่สามารถระบุได้	 ลักษณะแผนผัง : ไม่สามารถสันนิษฐานลักษณะ แผนผังได้แต่น่าจะเป็นอาคารรูป สี่เหลี่ยม การใช้งาน : ฐานสลุปเจดีย์
20) โบราณสถานหมายเลข 20 โบราณวัตถุที่ขุดพบ - เศษภาชนะดินเผา - เครื่องถ้วยราชวงศ์ถังและเปอร์เซีย	พราหมณ์-ฮินดู/พุทธ	ลักษณะแผนผัง : รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า การใช้งาน : ที่พักสงฆ์ นักบวช
21) โบราณสถานหมายเลข 21 	ไม่สามารถระบุได้	ลักษณะแผนผัง : รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส การใช้งาน : ฐานสลุปเจดีย์

ตารางที่ 6 ตารางโบราณสถานเขาศรีวิชัยหมายเลข 18-21

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นทางโบราณคดีของโบราณสถานเขาศรีวิชัย เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลในบทที่ 2 เรื่องรูปแบบอาคารของโบราณสถานเขาพระเหนือและโบราณสถานเขาพระนารายณ์มีลักษณะที่เหมือนกัน คือ เป็นภูเขาลูกโดดที่มีเทวรูปพระนารายณ์ประดิษฐานอยู่บนยอดเขา แสดงให้เห็นว่าพื้นที่บริเวณนั้นเป็นจุดหมายตาของ

พื้นที่และยังเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวมาแวะเพื่อมาสักการะเทวรูปพระนารายณ์ และเมื่อเปรียบเทียบกับโบราณสถานเขาคาจะเห็นได้ว่ามีลักษณะส่วนใหญ่ใกล้เคียงกัน คือ โบราณสถานเรียงตัวตามแนวสันเขา ในสมัยโบราณสามารถเดินทางเข้าถึงได้ทางเรือ เนื่องจากพบหลักฐานทางโบราณคดีเป็นบันไดทางขึ้นโบราณ และลักษณะของอาคารโบราณสถานมีลักษณะคล้ายกันมาก แต่โบราณสถานเขาคามีรูปแบบของศาสนารามณ์-ฮินดูอย่างเดี่ยว และในแต่ละจุดของโบราณสถานมีสระน้ำโบราณ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงรูปแบบของศาสนสถานในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูอย่างชัดเจน

3.1.4. สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์บริเวณรอบเขาศรีวิชัย

บริเวณโบราณสถานเขาศรีวิชัยมีสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อยู่ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน และในช่วงสมัยอยุธยา ได้แก่ วัดเขาศรีวิชัย วัดเขาพระอานนท์ เขานรเดช เขาชัยสน และสระพังโบราณ แต่ละสถานที่ที่มีข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

ภาพที่ 32 แผนผังแสดงสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์บริเวณรอบเขาศรีวิชัย

ที่มา : ปรับปรุงจากภาพถ่ายดาวเทียม Google Earth ปี พ.ศ.2561

3.1.4.1. เขานรเดช

เป็นภูเขาลูกโดดอยู่ทางด้านทิศใต้ของเขาศรีวิชัยระยะห่างประมาณ 300 เมตร ขนาดความกว้าง 80 เมตร ยาว 350 เมตร สูง 15 เมตร มีเนื้อที่ประมาณ 18 ไร่ 3 งาน 75 ตารางวา กรมศิลปากรเข้ามาสำรวจพื้นที่บริเวณเขานรเดช เมื่อปี พ.ศ. 2541 และได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 ผลจากการสำรวจสภาพทั่วไปยังเป็นป่ารกชัฏบนภูเขาปรากฏเนินที่มีสภาพผิดปกติอยู่ 3 เนิน และพบร่องรอยการเรียงแนวหินก่อเรียงกันเป็นฐานขนาดใหญ่ คล้ายกับโบราณสถานเขาศรีวิชัย จึงสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นโบราณสถานพราหมณ์-ฮินดูที่สร้างอยู่บนยอดเขา มีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-13 บริเวณพื้นที่ราบรอบเขานรเดชทางทิศเหนือ มีผู้ขุดพบลูกปัดแก้วลูกปัดหินแท่นหินบดเหรียญเงินรูปดวงอาทิตย์อยู่ด้านหลังเป็นตราศรีวิวัตสะ บริเวณที่ตั้งชุมชนรอบภูเขาศรีวิชัยและเขานรเดชจึงควรเป็นกลุ่มชนเดียวกันที่ได้สร้างดัดแปลงภูเขาธรรมชาติให้เป็นเทวสถานเนื่องในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู การค้นพบแนวฐานหินรากฐานโบราณสถานที่เขาานรเดช แสดงว่าชุมชนโบราณสถานที่นับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณคลองพุนพินได้สร้างศาสนสถาน กระจายอยู่บนภูเขาใกล้กับชุมชน

ภาพที่ 33 (ซ้าย) แผนผังโบราณสถานเขานรเดช

ภาพที่ 34 (ขวา) สภาพพื้นที่บริเวณเขานรเดช

3.1.4.2. สระพังโบราณ

เป็นสระน้ำขนาดใหญ่อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของเขาศรีวิชัยระยะห่างประมาณ 800 เมตร พื้นที่รอบสระพังโบราณเป็นสวนปาล์ม (ภาพที่ 35) และป่ารกชัฏ (ภาพที่ 35) สันขอบสระเป็นแนวคันดินและอิฐ ชาวบ้านเรียกว่า สระพัง กรมศิลปากรเข้ามาสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2541 พบว่าเป็นสระน้ำที่สร้างขึ้นในสมัยโบราณเพื่อเป็นแหล่งเก็บกักน้ำทำกิจกรรมในบริเวณนี้ มีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-16

ภาพที่ 35 (ซ้าย) สระพังโบราณ

ภาพที่ 36 (ขวา) สภาพพื้นที่บริเวณสระพังโบราณ

3.1.4.3. วัดเขาศรีวิชัย

เป็นศาสนสถานในศาสนาพุทธ ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาศรีวิชัยทางด้านทิศตะวันออก กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานเมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2479 ความเป็นมาของชื่อวัด มีหลายชื่อที่เรียกกัน ได้แก่ วัดหัวเขา วัดหัวเขaben ตามชื่อชุมชน และวัดเขาศรีวิชัย หลักฐานที่อาจจะเกี่ยวข้องกับชื่อวัดนี้คือตำนานการบูรณะพระบรมธาตุไชยาในสมัยพระครูโสภณเจตติการาม เล่าว่าเมื่อปี พ.ศ. 2438 มีชายหนุ่ม (ตาปะขาวน่วย) มาขออาศัยที่วัดหัวเขา อำเภอพุนพิน มีชื่อเสียงในการบูรณะวัด ต่อมาชาวไชยาเดินทางไปรับตาปะขาวน่วยมาไชยาและเริ่มเข้ามาถากถางเพื่อบูรณะพระบรมธาตุแต่เกิดเรื่องเสียก่อนจึงบูรณะไม่สำเร็จ (ธรรมทาสพานิช, 2541) เรื่องนี้มีความเชื่อมโยงกับชื่อวัดหัวเขา อำเภอพุนพิน คาดว่าเป็นชื่อเดิมของวัดเขาศรีวิชัยที่ชาวบ้านเรียกกัน และจากหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรปรากฏชื่อวัดเขาศรีวิชัยในหนังสือสัญญาการรับเหมารสร้างกุฏิ 3 หลัง ที่อารามวัดลงวันที่ 24 กันยายน ร.ศ.121 ดังนั้นจึงเป็นหลักฐานค่อนข้างแน่ชัดว่าชื่อวัดเขาศรีวิชัยเป็นชื่อที่มีมาไม่ต่ำกว่าปี พ.ศ. 2445 และชื่อวัดหัวเขabenคงเป็นชื่อที่ชาวบ้านนิยมเรียกอย่างไม่เป็นทางการ

ภาพที่ 37 (ซ้าย) วัดเขาศรีวิชัย

ภาพที่ 38 (ขวา) อุโบสถวัดเขาศรีวิชัย

3.1.4.4. วัดเขาพระอานนท์

เป็นศาสนสถานในศาสนาพุทธ ตั้งอยู่บนเขาลูกโดดตั้งอยู่ทางทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือของเขาศรีวิชัยระยะห่างประมาณ 750 เมตร ริมคลองพูนพิน กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2544 มีเนื้อที่ ประมาณ 2 งาน 89 ตารางวา สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย¹⁸ ชาวบ้านเรียกว่า วัดหัวเขาล่าง เพื่อจะได้พ้องกับ วัดหัวเขาดบน หรือวัดเขาศรีวิชัย ตามประวัติเล่าว่า วัดเขาพระอานนท์สร้างพร้อมกับวัดน้ำรอบและวัดถ้ำสิงขร มีตำนานเล่าสืบต่อกันมา ว่าครั้งสมัยอยุธยาพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่งได้สาวชาวบ้านแถบนี้ไปเป็นชายาต่อมาน้องชายของสาวผู้นั้นบวชเป็นพระภิกษุเดินทางไปเมืองหลวงแล้วได้เข้าไปเทศน์ใน วังที่พี่สาวอยู่และจำกันได้เป็นที่ปลื้มปิติกันทั้งสองฝ่ายพระเจ้าแผ่นดินได้จัดขบวนมา ส่งพระภิกษุที่เป็นน้องชายพระชายาซึ่งต่อมาเรียกว่า ท่านเจ้าฟ้า และโปรดฯให้สร้าง วัดขึ้นสามวัด คือวัดถ้ำสิงขร วัดน้ำรอบ และวัดเขาพระอานนท์ ท่านเจ้าฟ้าจำ พรรษาเป็นเจ้าอาวาสองค์แรกอยู่ที่วัดเขาพระอานนท์ ชื่อวัดเขาพระอานนท์มาจาก ชื่อพระอานนท์พระสาวกผู้อุปฐากพระพุทธเจ้าการสร้างวัดดัดแปลงภูเขาให้เป็น ศาสนสถานก่อกำแพงศิลาลดหลั่นกันขึ้นไป 3 ชั้น โดยรอบภูเขาเทียบได้กับ พระรัตนตรัยชั้นสูงสุดคือยอดเขาได้ปรับพื้นที่เรียบเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสร้างเจดีย์ และอุโบสถไว้คู่กัน

ภาพที่ 39 (ซ้าย) วัดเขาพระอานนท์

ภาพที่ 40 (ขวา) เจดีย์วัดเขาพระอานนท์

¹⁸ กองโบราณคดี กรมศิลปากร. ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศรีวิชัย. ใน รายงานการสัมมนาเรื่อง ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศรีวิชัย ณ สุราษฎร์ธานี 25-30 มิถุนายน 2525, หน้า 27-83. กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์พิมพ์แฉม, 2525.

3.2. ข้อมูลทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

3.2.3. สภาพเศรษฐกิจ และสังคมในปัจจุบัน

ลักษณะสังคมของชาวบ้านบริเวณเขาศรีวิชัยเป็นสังคมแบบเกษตรกรรม ในอดีตอาชีพหลักของชาวบ้าน คือ การปลูกข้าวเพื่อใช้ในการบริโภคในครัวเรือนและขายในท้องถิ่น มีการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ เป็ด ไก่ บริเวณพื้นที่ริมคลองพุนพินเกือบทุกครัวเรือนโดยใช้เปลือกข้าวที่ได้จากการทำนาเพื่อเป็นอาหารในการเลี้ยงสัตว์ และมีการจับปลาบริเวณคลองพุนพิน ปัจจุบันเมื่อสภาพเศรษฐกิจเปลี่ยนไปชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมปลูกพืชทางเศรษฐกิจ เช่น ปาล์ม น้ำมัน และยางพารา เป็นต้นเพื่อนำไปแปรรูปขาย มีสถานที่รับซื้อปาล์มน้ำมัน และกากมะพร้าวเพื่อนำไปขายต่อให้นายทุน และเมื่อไม่มีนาข้าวทำให้ต้นทุนของอาหารสัตว์เพิ่มขึ้น การเลี้ยงสัตว์จึงลดจำนวนลง¹⁹ อาชีพอื่นๆที่ชาวบ้านนิยมทำ ได้แก่ รับจ้าง ค้าขายขนาดเล็ก

3.2.4. ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น

ประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมายาวนานในชุมชนบ้านหัวเขาจะทำการกันทุกปี ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์หรือประเพณีพระนารายณ์ (ภาพที่ 41) ในทุกวันตรุษสงกรานต์ สงกรานต์ตายาย จะประกอบพิธีวันที่ 13 - 14 เมษายนของทุกปี ชาวบ้านชุมชนบ้านหัวเขาจะรวมตัวกันขึ้นไปสงกรานต์พระนารายณ์ และประกอบพิธีสงกรานต์ตายายชาวบ้านผู้สูงอายุในชุมชนที่บริเวณวัดเขาศรีวิชัย และมีการจัดงานวัดในช่วงวันงานทอดกระถินทุกปี (ภาพที่ 42) จะจัดงานในช่วงเย็นโดยใช้พื้นที่บริเวณลานหน้าวัดเขาศรีวิชัยเพื่อเป็นพื้นที่จัดงาน โดยมีการออกร้านขายของกิน ของใช้ และมีเวทีการแสดง จากการสำรวจพื้นที่พบว่าบริเวณลานวัดเขาศรีวิชัยยังมีพื้นที่ไว้สำหรับเป็นตลาดขนาดย่อมให้ชาวบ้านได้นำสินค้าเพื่อมาค้าขายให้กับคนชุมชนอาทิตย์ละ 2 วัน

ภาพที่ 41 (ซ้าย) ประเพณีสงกรานต์พระนารายณ์ บริเวณบนเขาศรีวิชัย

ที่มา : <https://www.facebook.com/FAD12NakhonSiThammarat/>

ภาพที่ 42 (ขวา) งานวัดช่วงวันงานทอดกระถิน บริเวณลานหน้าวัดเขาศรีวิชัย

¹⁹ ชนิดา กล่อมทอง, “ประวัติศาสตร์ชุมชนเมืองพุนพิน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขา เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), หน้า 188.

3.2.5. ความเชื่อในท้องถิ่น

เรื่องเล่าที่เล่าต่อกันมาจากผู้สูงอายุในชุมชนเกี่ยวกับเขาศรีวิชัยเป็นเรื่องของความเชื่อที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาว่า เมื่อครั้งกองทัพพม่าเข้ามารุกรานภาคใต้ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์นั้น กองทัพพม่าได้ยกมาถึงบ้านหัวเขาและเที่ยวกวาดต้อนผู้คนไปเป็นเชลย ในครั้งนั้นชาวบ้านได้พากันหนีขึ้นไปอยู่บนภูเขาลูกหนึ่งซึ่งเป็นที่ประดิษฐานเทวรูปพระนารายณ์เก่าแก่เมื่อทหารพม่าตามขึ้นไปกลับได้ยินแต่เสียงอ้ออิงโดยไม่พบร่องรอยของชาวบ้านแม้แต่คนเดียวทหารพม่าเห็นก็เกิดความโมโหเป็นอย่างยิ่งจึงใช้ดาบฟันแขนเทวรูปพระนารายณ์บนเขาลูกนั้นจนหักแล้วถอยทัพกลับไป นับแต่นั้นมาชาวบ้านจึงนับถือในความศักดิ์สิทธิ์แห่งเทวรูปพระนารายณ์จึงเรียกขนานนามของภูเขาลูกนี้ว่า เขาพระนารายณ์ และเรียกบริเวณที่ประดิษฐานองค์เทวรูปว่า ฐานพระนารายณ์

ความเชื่อเกี่ยวกับเทวรูปพระนารายณ์ ชาวบ้านในชุมชนบ้านหัวเขามีความเชื่อว่เทวรูปพระรายณ์มีความศักดิ์สิทธิ์ ช่วยปกป้องรักษาพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัยให้มีความปลอดภัยจากภัยอันตรายต่างๆ ชาวบ้านส่วนใหญ่ขึ้นไปไหว้ขอพร เมื่อได้ตามที่ขอก็จะขึ้นไปแก้บนบริเวณลานพระนารายณ์ สิ่งที่ไม่ควรนำมาถวายเทวรูปพระนารายณ์ คือ เนื้อสัตว์ และของมีนเมา ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะถวายดอกไม้

3.2.6. ปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรมในอดีต

ในอดีตก่อนที่กรมศิลปากรจะเข้ามาดูแลพื้นที่บริเวณโบราณสถานเขาศรีวิชัยและพื้นที่โดยรอบได้ถูกลักลอบขุดเพื่อนำลูกปัดโบราณเพื่อนำไปขาย การลักลอบขุดส่งผลทำให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่บริเวณโบราณสถาน (ภาพที่ 43) เช่น เนินโบราณสถานหายไปจากการลักลอบขุด และสภาพพื้นดินเป็นหลุมเป็นบ่อ เป็นต้น และยังมีชาวบ้านขึ้นมาใช้พื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัยเป็นสวนยางพารา จะขึ้นมากริดยางเป็นประจำบนเขา แต่ปัจจุบันเมื่อกรมศิลปากรเข้ามาดูแลพื้นที่อย่างเป็นทางการแล้วปัญหาเหล่านั้นก็ค่อยๆลดลงไป จากการรณรงค์ให้ชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่และช่วยกันรักษามรดกวัฒนธรรมของพื้นที่นี้ให้คงอยู่ต่อไป

ภาพที่ 43 สภาพพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัยที่ได้รับความเสียหายจากการลักลอบขุดลูกปัดโบราณ
ที่มา : https://www.matichon.co.th/entertainment/arts-culture/news_1021033

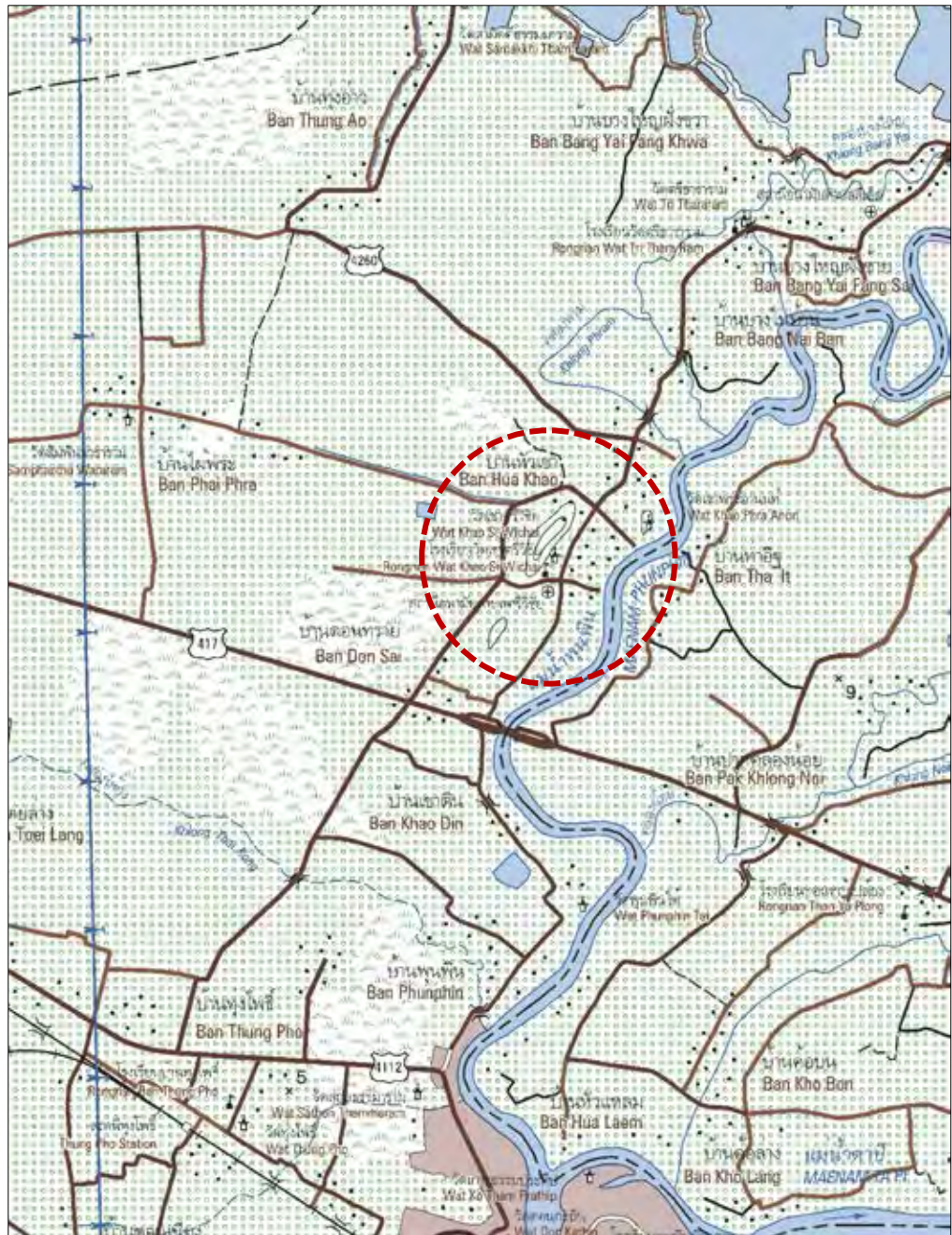
3.3. ข้อมูลลักษณะทางกายภาพ

3.3.3. ลักษณะภูมิประเทศ

ที่ตั้งโบราณสถานเขาศรีวิชัยและบริเวณใกล้เคียงมีภูเขาลูกโดด 4 ลูก ได้แก่ เขานรเดช เขาศรีวิชัย เขาพระอานนท์ และเขาชัยสน เป็นภูเขาหินปูน ป่าโปร่ง บริเวณรอบภูเขาเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ระยะจากเขาศรีวิชัยประมาณ 500 เมตร มีคลองพุนพินไหลผ่าน ซึ่งเป็นคลองที่ไหลลงสู่อ่าวไทยที่อ่าวบ้านดอนระยะประมาณ 10 กิโลเมตร

คลองพุนพินเป็นคลองที่แยกมาจากแม่น้ำตาปีมีต้นกำเนิดจากเขาใหญ่ (เทือกเขานครศรีธรรมราช) เขตอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ไหลขึ้นไปทางทิศตะวันตกผ่านอำเภอฉวาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี แล้วไหลขึ้นไปทางทิศเหนือผ่านอำเภอพระแสง อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี แล้วไปบรรจบกับแม่น้ำพุมดวงที่อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และไหลลงสู่อ่าวไทยที่อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นแม่น้ำสายใหญ่ที่สุดของภาคใต้ ความลึกเฉลี่ย 1-4 เมตร บริเวณที่ลึกที่สุดประมาณ 6-7 เมตร ในฤดูฝนน้ำไหลท่วมฝั่ง ทำให้สองฝั่งของแม่น้ำตาปีเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงเป็นบริเวณกว้าง ในฤดูแล้งน้ำลดจากขอบตลิ่ง หนองน้ำริมฝั่งที่มีขนาดเล็กอาจแห้ง²⁰

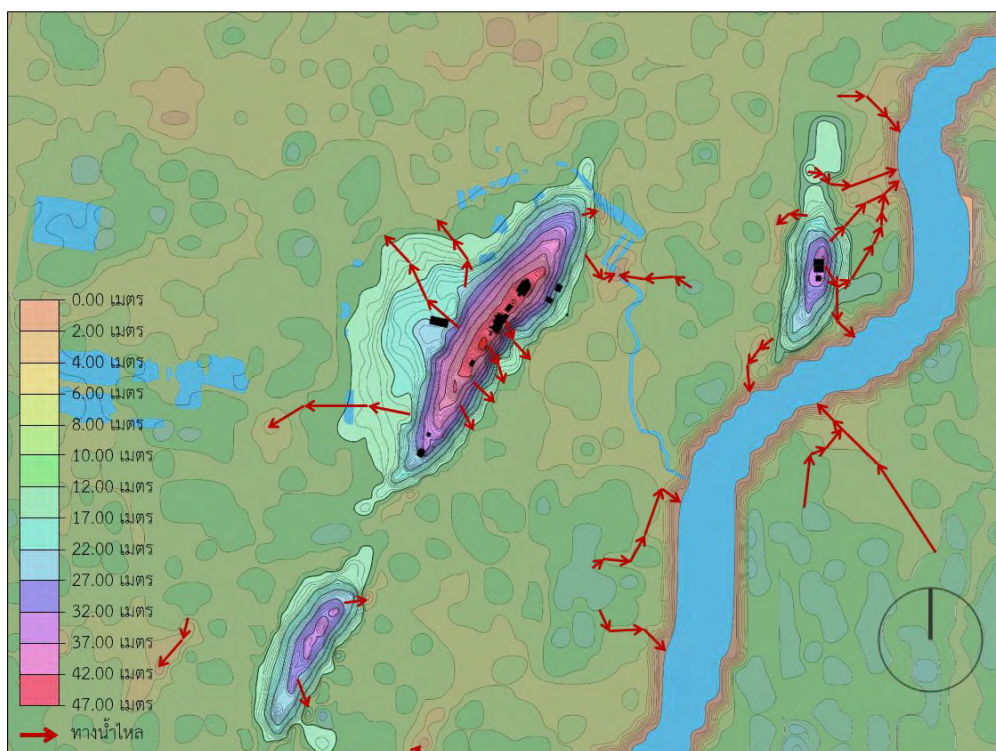
²⁰ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, พื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศไทย[ออนไลน์], 7 กุมภาพันธ์ 2562. แหล่งที่มา <http://wetland.onep.go.th/TaPiRiver.html>

ภาพที่ 44 แผนที่แสดงที่ตั้งโบราณสถานเขาศรีวิชัย อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ที่มา : กรมแผนที่ทหาร

จากแผนผังแสดงเส้นระดับความชัน (ภาพที่ 45) จะเห็นได้ว่าพื้นที่ราบบริเวณรอบภูเขาแต่ละเขาเป็นพื้นที่ราบมีความเป็นเนินขึ้นมาประมาณ 1-2 เมตร และพื้นที่บริเวณเชิงเขาด้านทิศตะวันตกของเขาศรีวิชัยมีลักษณะเป็นเนินขนาดใหญ่

ภาพที่ 45 แผนที่แสดงเส้นระดับความชัน

ที่มา : ปรับปรุงจากแผนที่เส้นระดับ กรมแผนที่ทหาร

3.3.4. สภาพภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศบริเวณเขาศรีวิชัยเป็นแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู²¹ จึงมีฝนตกชุกอยู่ช่วงหนึ่งในรอบปี สลับกับมีช่วงแล้งที่เห็นได้ชัดเจน โดยมีอุณหภูมิค่อนข้างสูงตลอดปี แต่เนื่องจากกรมชลประทานเข้ามาแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคและบริโภคในฤดูแล้ง โดยมีโครงการสูบน้ำเข้ามาเพื่อใช้ในพื้นที่การเกษตร จากที่ตั้งของจังหวัดสุราษฎร์ธานีและอิทธิพลจากลมมรสุมที่พัดผ่านสามารถแบ่งฤดูกาลได้ 2 ฤดู คือ

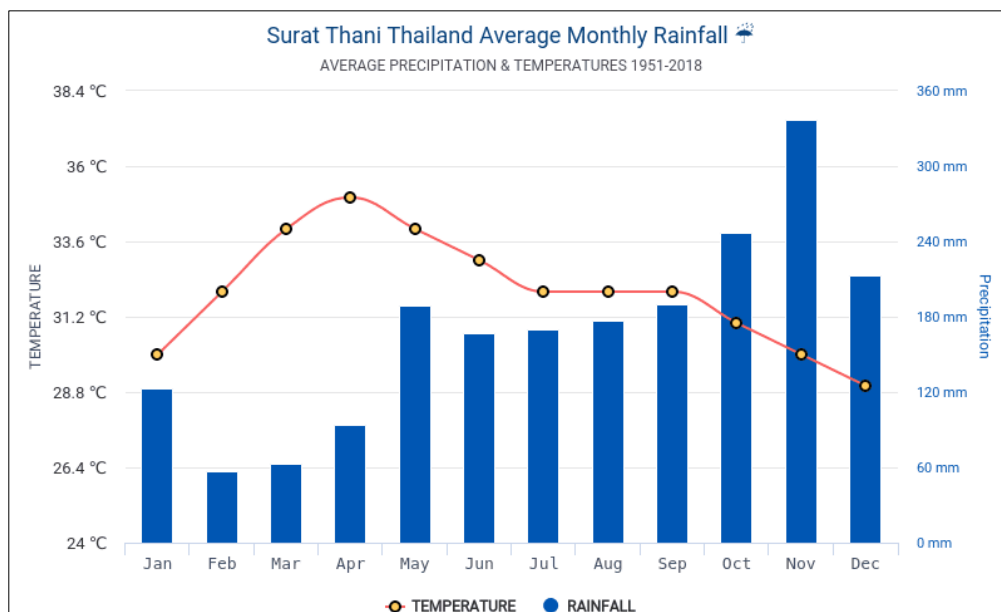
- ฤดูฝน เริ่มจากเดือนพฤษภาคมถึงมกราคม เป็นระยะเวลา 9 เดือน โดยแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเดือนพฤษภาคมถึงกันยายน เป็นฝนที่มาจากอิทธิพล

²¹ การแบ่งสภาพภูมิอากาศของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตามหลักเกณฑ์แบ่งประเภทอากาศของคอปเฟิน ภูมิอากาศแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู หรือแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน (Savanna Climate "Aw") คือ ร้อน มีฤดูฝนและฤดูแล้ง (Wet and Dry Seasons) ทำให้พืชพรรณที่ขึ้นในแถบนี้ ส่วนมากเป็นทุ่งหญ้าและป่าโปร่งแบบ ป่าไม้ผลัดใบได้แก่ ตอนกลางของพม่า ส่วนใหญ่ของไทย ลาว กัมพูชา และเวียดนาม เกาะต่างๆ ได้เส้นศูนย์สูตรของอินโดนีเซีย

ของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และช่วงเดือนตุลาคมถึงมกราคม ฝนที่มาจาก อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ

- ฤดูแล้ง เริ่มจากเดือนพฤษภาคมถึงมกราคม ในช่วงระยะนี้ลมมรสุม ตะวันออกเฉียงเหนืออ่อนกำลังลง จะมีลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้พัดเข้ามา แทนที่จะทำให้อากาศร้อนและอุณหภูมิสูงขึ้นเล็กน้อยและฝนตกบ้างไม่มาก

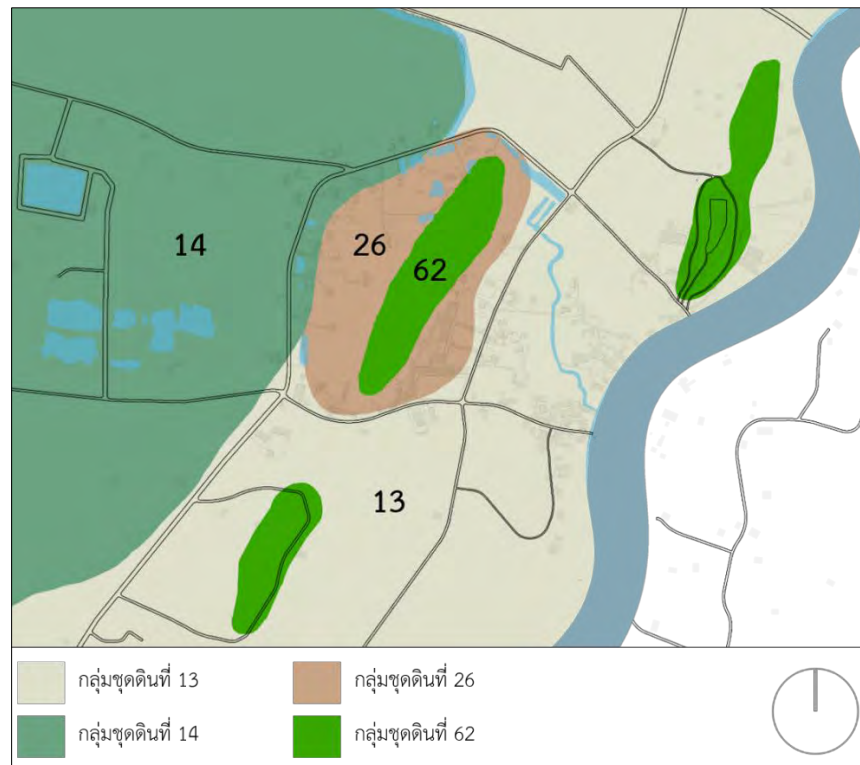
ภาพที่ 46 กราฟแสดงปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิเฉลี่ย ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2494-2561

ที่มา : <http://hikersbay.com/climate-conditions/thailand/suratthani/เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี.html?lang=th>

3.3.5. ลักษณะทางธรณีวิทยา

บริเวณโบราณสถานเขาศรีวิชัยมีลำดับชั้นหินประเภทตะกอนที่ราบลุ่มน้ำขึ้นถึง (Qtf) ประกอบด้วย ดินเคลย์สีเทา หรือสีเทาปนเขียว เนื้ออ่อนนิ่ม ชั้นหนา มีชั้นทรายละเอียด และชั้นพีตแทรกสลับ พบเปลือกหอยบ้าง²² และมีกลุ่มชุดดิน 3 แบบ คือ กลุ่มชุดดินในพื้นที่ลุ่ม พื้นที่ดอน และพื้นที่ลาดชันเชิงซ้อนหรือพื้นที่ภูเขา

²² กรมทรัพยากรธรณี. การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไอเดีย สแควร์, 2550.

ภาพที่ 47 แผนที่แสดงชุดดิน

ที่มา : ปรับปรุงจากแผนที่ชุดดิน กรมพัฒนาที่ดิน

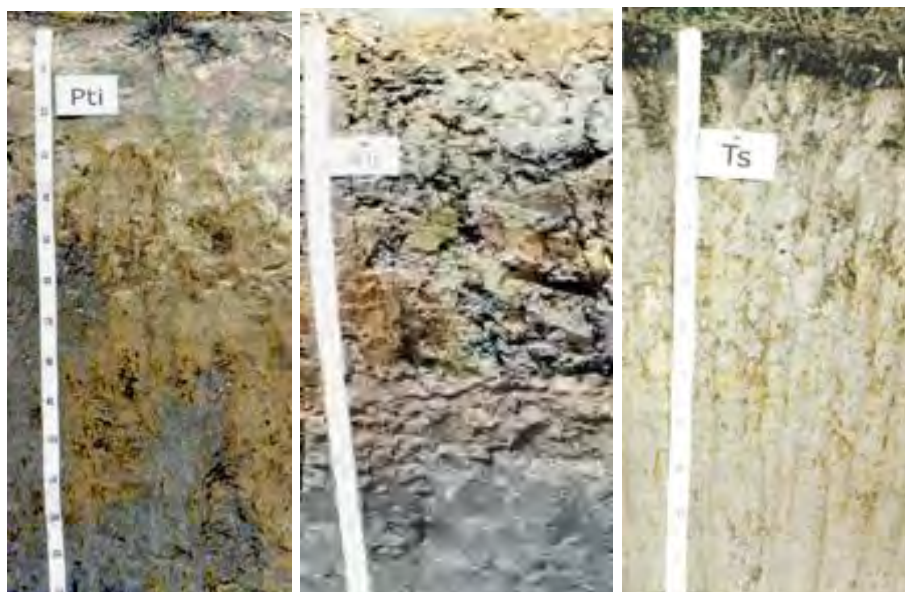
กลุ่มชุดดินในพื้นที่ลุ่ม ชุดดินที่ 13 (ภาพที่ 48) ประกอบด้วย ชุดดินบางปะกง (Bpg) และชุดดินตะกั่วทุ่ง (Tkt) เกิดจากตะกอนน้ำทะเลพามาทับถมอยู่บนที่ลุ่มน้ำทะเลท่วมถึง สภาพของพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ มีความลาดชัน 0-1% อยู่สูง 0-1 เมตรจากระดับน้ำทะเล การระบายน้ำเลวมาก การไหลบ่าของน้ำบนผิวดินช้า การซึมผ่านได้ของน้ำช้า พิษพรณทางธรรมชาติ ป่าโกงกาง ป่าชายเลน การใช้ประโยชน์ที่ดิน พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ภาพที่ 48 ชุดดินที่ 13

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

กลุ่มชุดดินในพื้นที่ลุ่ม ชุดดินที่ 14 (ภาพที่ 49) ประกอบด้วย ชุดดินปัดตานี (Pti) ชุดดินระแงะ (Ra) และชุดดินต้นไทร (Ts) เกิดจากตะกอนน้ำทะเลพามาทับถมอยู่บนที่ลุ่มน้ำทะเลท่วมถึงและตะกอนน้ำกร่อยน้ำพามาทับถมอยู่บนบริเวณที่ราบชายฝั่งทะเล สภาพของพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ และที่ลุ่มต่ำหรือพื้นที่พรุ มีความลาดชัน 0-1% การระบายน้ำเลว การไหลบ่าของน้ำบนผิวดินช้า การซึมผ่านได้ของน้ำช้า พืชพรรณทางธรรมชาติ ป่าแคระ ป่าเสม็ด หญ้า เฟิร์น กก กระจูด การใช้ประโยชน์ที่ดิน นาข้าว

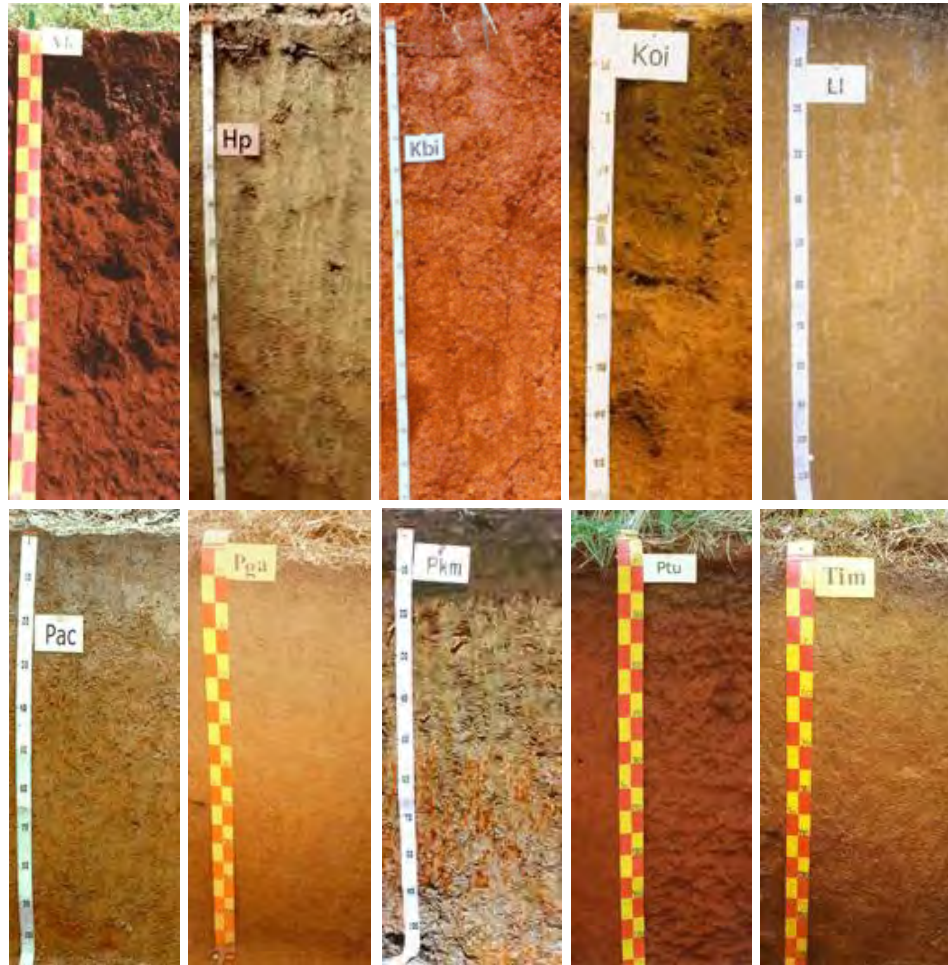
ภาพที่ 49 ชุดดินที่ 14

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

กลุ่มชุดดินในพื้นที่ดอน ชุดดินที่ 26 (ภาพที่ 50) ประกอบด้วย ชุดดินอ่าวลึก (AK) ชุดดินห้วยโป่ง (Hp) ชุดดินกระบี่ (Kbi) ชุดดินโคกกลอย (Koi) ชุดดินลำภูรา (LI) ชุดดินปากจั่น (Pac) ชุดดินพังงา (Pga) ชุดดินภูเก็ต (Pk) ชุดดินปะทิว (Ptu) และชุดดินท้ายเหมือง (Tim) เกิดจากหลายปัจจัย ได้แก่

- เกิดอยู่กับที่จากการสลายตัวของหินปูน หรือหินปูนร่วมกับหินดินดาน ในพื้นที่แบบคาสต์ (พื้นที่ดินสีแดง มีหลุมยุบและธารน้ำใต้ดิน)
- เกิดจากตะกอนของวัตถุต้นกำเนิดที่เป็นหินแกรนิต น้ำพามาทับถมอยู่บนตะพักลำน้ำ หรือ เคลื่อนย้ายมาเป็นระยะทางไกลๆ โดยแรงโน้มถ่วง (พบในสภาพพื้นที่ที่เป็นหินแกรนิต)
- เกิดจากการผุพังสลายตัวอยู่กับที่ และ/หรือ เคลื่อนย้ายมาเป็นระยะทางไกลๆ โดยแรงโน้มถ่วงของโลกของหินดินดานและหินในกลุ่ม หรือหินแกรนิต (พบในสภาพพื้นที่ที่เป็นหินแกรนิต)

- เกิดจากตะกอนน้ำพามาทับถมอยู่บนพื้นที่ราบตะกอนน้ำพา (ตะพักลำน้ำเก่า) สภาพของพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงลูกคลื่นลอนชัน มีความลาดชัน 2-20% และลูกคลื่นลอนลาดถึงเนินเขา มีความลาดชัน 5-35% การระบายน้ำดี การไหลบ่าของน้ำบนผิวดินปานกลางถึงเร็ว การซึมผ่านได้ของน้ำช้าถึงปานกลาง พืชพรรณทางธรรมชาติป่าดงดิบชื้น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ไม้ผล กาแฟ กล้วย สับปะรด และมะละกอ

ภาพที่ 50 ชุดดินที่ 26

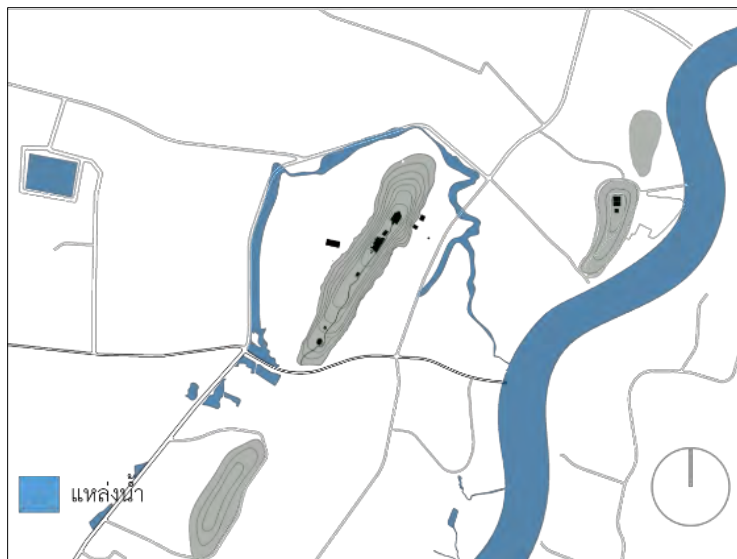
ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

กลุ่มชุดดินในพื้นที่ลาดชันเชิงซ้อนหรือพื้นที่ภูเขา ชุดดินที่ 62 พื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน (SC : slope complex) เป็นพื้นที่ลาดชันเชิงซ้อนที่มีความลาดชันมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ พื้นที่บริเวณนี้ยังไม่มีการศึกษา สำรวจและจำแนกดิน เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง ซึ่งถือว่ายากต่อการจัดการดูแลรักษาสำหรับการเกษตร

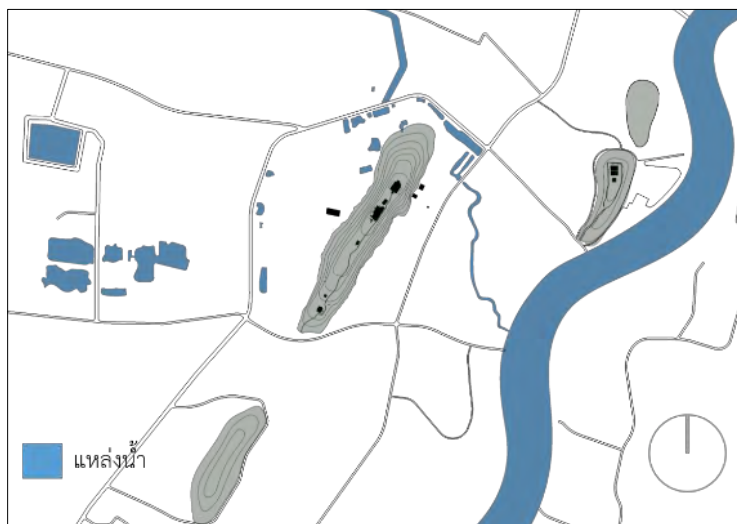
3.3.6. อุทกศาสตร์

แหล่งน้ำทางธรรมชาติที่อยู่บริเวณเขาศรีวิชัย ประกอบด้วย คลอง คูน้ำ หนองน้ำ และตระพัง จากการสัมภาษณ์พบว่าในสมัยก่อนพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัยมีการสัญจรทางน้ำเป็นหลัก บริเวณรอบเขาศรีวิชัยมีร่องรอยของคูน้ำ (ภาพที่ 51) ซึ่งเป็นคูน้ำที่ขุดขึ้นเพื่อเป็นทางสัญจรและช่วยในการระบายน้ำบริเวณรอบเขาศรีวิชัย²³ ปัจจุบันบริเวณแนวคูน้ำหายไปเป็นเส้นทางสัญจรทางบก บางพื้นที่มีการขุดหนองน้ำเพิ่มขึ้นไว้ใช้กักเก็บน้ำเพื่อใช้ในหน้าแล้ง

ภาพที่ 51 แผนผังแสดงแหล่งน้ำ ปีพ.ศ.2518

ที่มา : ปรับปรุงจากภาพถ่ายทางอากาศ ปีพ.ศ.2518 กรมแผนที่ทหาร

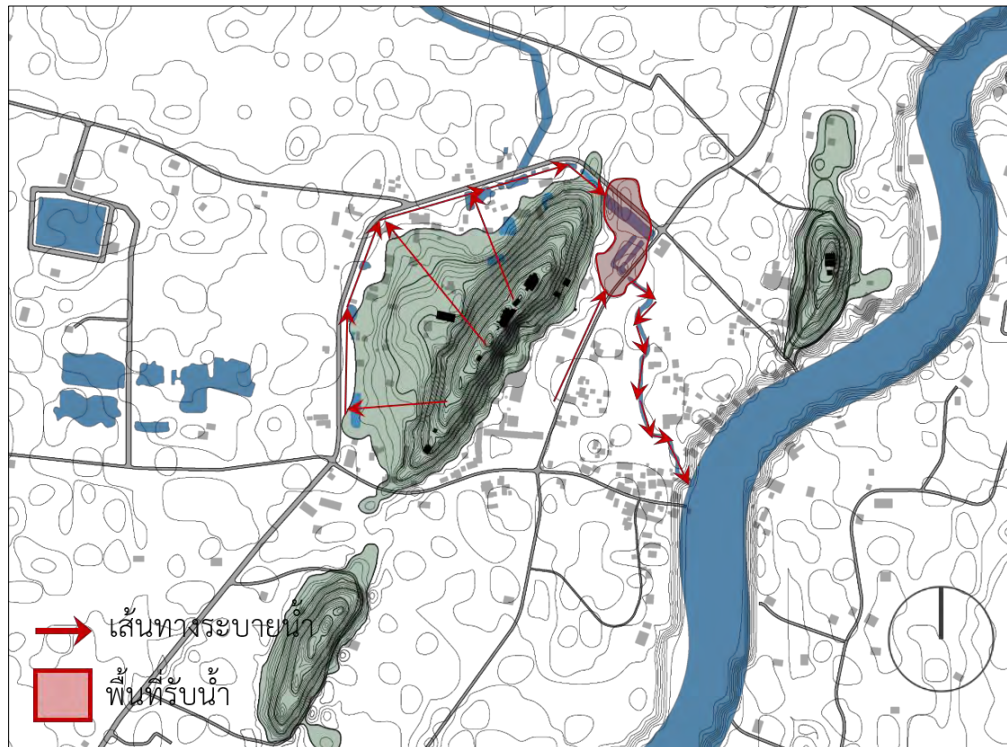

ภาพที่ 52 แผนผังแสดงแหล่งน้ำ ปีพ.ศ.2561

ที่มา : ปรับปรุงจากภาพถ่ายดาวเทียม Google Earth ปี พ.ศ.2561

²³ ไสว สุขทา อายุ 62 ปี ผู้สูงอายุในชุมชน, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 7 พฤศจิกายน 2561.

การระบายน้ำของบริเวณรอบเขาศรีวิชัยในปัจจุบันมีแนวระบายน้ำเป็นร่องน้ำที่ขุดไว้ตามแนวถนนเพื่อให้ไหลมารวมกันที่บริเวณพื้นที่รับน้ำ (ภาพที่ 53) ที่อยู่ทางด้านทิศเหนือของเขาศรีวิชัยและไหลต่อไปยังคลองบางร้อนทองออกสู่คลองพุนพิน พื้นที่รับน้ำของบริเวณนี้ (ภาพที่ 55) เป็นพื้นที่ต่ำน้ำที่ไหลมาจากจุดอื่นจะมารวมกันที่บริเวณพื้นที่นี้

ภาพที่ 53 แผนผังแสดงการระบายน้ำของพื้นที่บริเวณรอบเขาศรีวิชัย

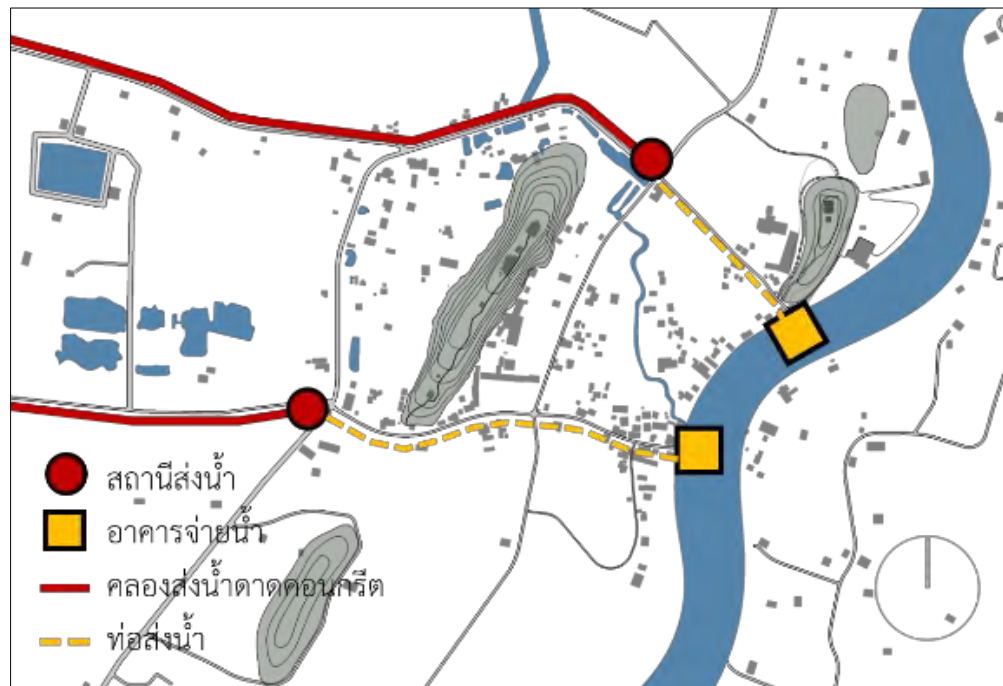
ที่มา : ปรับปรุงจากแผนที่เส้นระดับ กรมแผนที่ทหาร

ภาพที่ 54 (ซ้าย) แนวระบายน้ำบริเวณหน้าวัดเขาศรีวิชัย

ภาพที่ 55 (ขวา) พื้นที่รับน้ำบริเวณเขาศรีวิชัยทางด้านทิศเหนือ

การจัดการน้ำในช่วงฤดูแล้ง เนื่องจากพื้นที่เกษตรกรรมได้รับผลกระทบ จึงมีโครงการปรับปรุงสถานีสูบน้ำและระบบส่งน้ำบ้านหัวเขาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ²⁴ เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำทั้งอุปโภคและบริโภคให้กับชุมชนบ้านหัวเขา โดยโครงการนี้จะทำการสูบน้ำจากคลองพุนพินเพื่อส่งมายังพื้นที่เกษตรกรรมในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง

ภาพที่ 56 แผนผังแสดงเส้นทางโครงการปรับปรุงสถานีสูบน้ำและระบบส่งน้ำบ้านหัวเขาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ที่มา : ปรับปรุงจากแผนที่แนวระบายน้ำ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ภาพที่ 57 (ซ้าย) สถานีสูบน้ำบริเวณเขาศรีวิชัย

ภาพที่ 58 (ขวา) คลองส่งน้ำตาดคอนกรีต

²⁴ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ[ออนไลน์], 7 กุมภาพันธ์ 2562. แหล่งที่มา <http://km.rdpb.go.th/Project/View/8439>

3.3.7. ลักษณะพืชพรรณ

จากการศึกษาภาพถ่ายทางอากาศปีพ.ศ.2518 จะเห็นได้ว่าพืชพรรณทางการเกษตรบริเวณรอบเขาศรีวิชัยส่วนใหญ่ คือ ข้าว ส่วนบริเวณเขาศรีวิชัยในขณะนั้นยังไม่มี การขุดค้นทางโบราณคดีเป็นพื้นที่ป่ารกชัฏพืชพรรณที่อยู่ในป่าขณะนั้น ได้แก่ กล้วย ชี้เหล็ก ชีแรด โมกมัน ยางนา ตะแบก ไม้ เป็นต้น บางส่วนเป็นสวนยางพาราที่ชาวบ้านปลูก

ปัจจุบันพืชพรรณที่ปลูกบริเวณรอบเขาศรีวิชัยเป็นพืชทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ปาล์ม น้ำมัน มะพร้าว ยางพารา เป็นต้น และสวนผลไม้ ได้แก่ ทูเรียน กล้วย เป็นต้น ส่วนบริเวณเขาศรีวิชัยที่เป็นป่า ได้มีการถางป่าออกไปบางส่วนเพื่อจะได้เปิดทางเข้าออกและเจ้าหน้าที่ที่ทำการขุดค้นทางโบราณคดีจะได้ทำงานได้สะดวกขึ้น สันนิษฐานว่ามีลักษณะคล้ายป่าเบญจพรรณ แต่เนื่องจากป่าบริเวณนี้มีการตัดหรือเปลี่ยนแปลงสภาพมาก่อนแล้ว ต้นไม้ในปัจจุบันเป็นต้นไม้รุ่นใหม่ที่เกิดจากสภาพแวดล้อมที่ถูกตัดแปลงไปจากเดิม

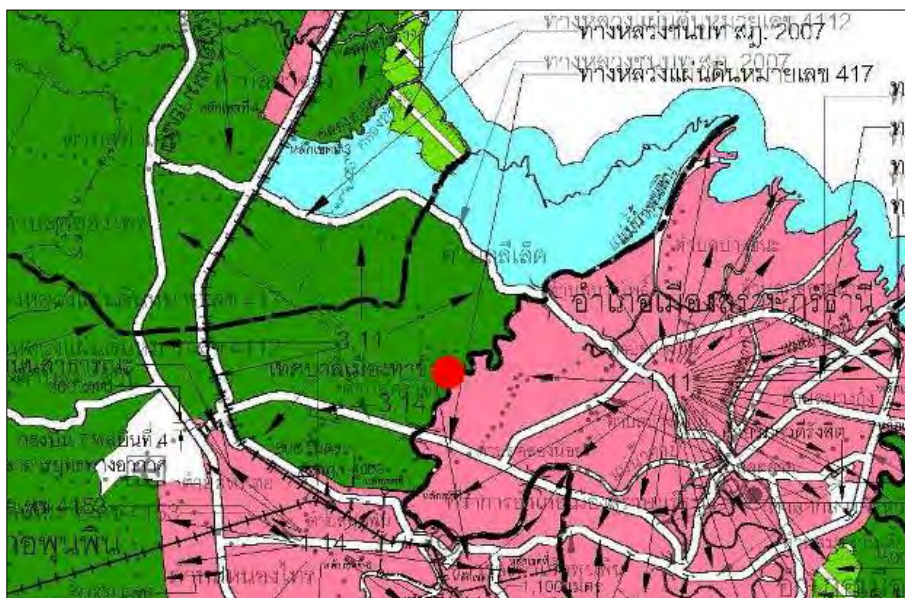
ภาพที่ 59 พืชพรรณที่อยู่ในป่าบริเวณเขาศรีวิชัย

3.3.8. การใช้ประโยชน์ที่ดิน

3.3.8.1. ข้อบังคับผังเมืองรวมจังหวัดสุราษฎร์ธานี

โบราณสถานเขาศรีวิชัยตั้งอยู่ในพื้นที่สีชมพูและเขียว คือ ประเภทชุมชนและชนบทและเกษตรกรรม ในแต่ละประเภทมีข้อกำหนดในการใช้พื้นที่ดังนี้

ภาพที่ 60 แผนที่กำหนดการใช้ที่ดิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ.2560

ก) ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม การอยู่อาศัย พาณิชยกรรม สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ สำหรับการให้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการอื่น ให้มีที่ว่างไม่น้อยกว่าร้อยละสามสิบของแปลงที่ดินที่ยื่นขออนุญาต

ข) ที่ดินประเภทชุมชน ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย พาณิชยกรรม เกษตรกรรม สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ สำหรับการให้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการอื่น ให้มีที่ว่างไม่น้อยกว่าร้อยละสามสิบของแปลงที่ดินที่ยื่นขออนุญาต

การใช้ประโยชน์ที่ดินริมฝั่งแม่น้ำตาปี แม่น้ำพุมดวง คลองศก และคลองอิปัน ให้มีที่ว่างตามแนวนานริมฝั่งตามสภาพธรรมชาติของแม่น้ำหรือคลองไม่น้อยกว่า 15 เมตร เว้นแต่เป็นการก่อสร้างเพื่อการคมนาคมและขนส่งทางน้ำหรือการสาธารณูปโภค²⁵

²⁵ ผังเมืองรวมจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2560 (กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.), 2560), 2-5.

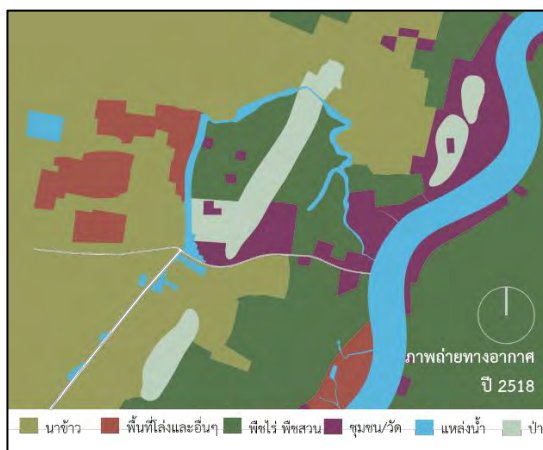
3.3.8.2. การเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่รอบเขาศรีวิชัย

จากภาพถ่ายทางอากาศในแต่ละปีแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เหล่านี้ ได้แก่ นาข้าว พืชไร่ พืชสวน ชุมชน แหล่งน้ำ ป่า และพื้นที่โล่งและพื้นที่อื่นๆ จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในท้องถิ่นพบว่าก่อนปี พ.ศ.2500 พื้นที่บริเวณริมคลองพุนพินทางด้านทิศตะวันออกของเขาศรีวิชัยเป็นป่าเสม็ด²⁶ (ภาพที่ 61) เมื่อมีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนทำให้พื้นที่ป่าเสม็ดค่อยๆลดลง และเปลี่ยนพื้นที่เป็นการปลูกมะพร้าวกับปาล์มน้ำมัน

ภาพที่ 61 แผนที่แสดงพื้นที่ที่คาดว่าป่าเสม็ดช่วงก่อนปี พ.ศ.2500

การเปลี่ยนแปลงของสภาพพื้นที่โบราณสถานเขาศรีวิชัยและบริเวณโดยรอบในปีพ.ศ. 2518 2542 2553 และ2561 มีดังนี้

ภาพที่ 62 ภาพถ่ายทางอากาศ ปีพ.ศ.2518

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร

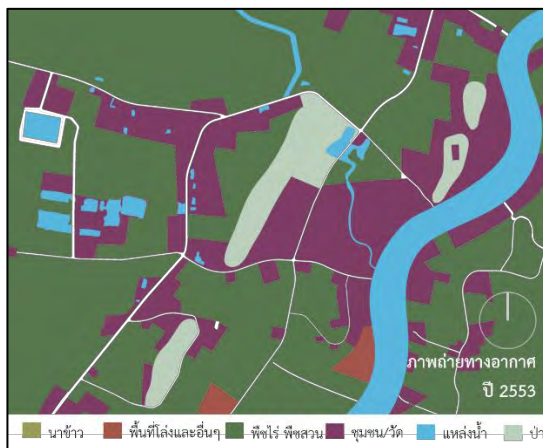
จากภาพถ่ายทางอากาศปีพ.ศ.2518 สภาพพื้นที่บริเวณโดยรอบเขาศรีวิชัยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ประกอบด้วยพื้นที่นาข้าว รองลงมาเป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่ พืชสวน พื้นที่ชุมชนตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่บริเวณริมคลองพุนพิน เนื่องจากชาวบ้านเดินทางโดยเรือเป็นหลัก การเดินทางโดยรถยนต์เริ่มมีบ้าง เป็นถนนลูกรังและกำลังพัฒนาเป็นถนนลาดยางตัดผ่านเขามาบริเวณเขาศรีวิชัย เนื่องจากมีการเดินทางโดยเรือเป็นหลัก ทำให้มีการขุดคลองเข้ามาในพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ เขาศรีวิชัยยังมีสภาพเป็นป่ารกชัฏ

²⁶ ไสว สุขทา อายุ 62 ปี ผู้สูงอายุในชุมชน, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 7 พฤศจิกายน 2561.

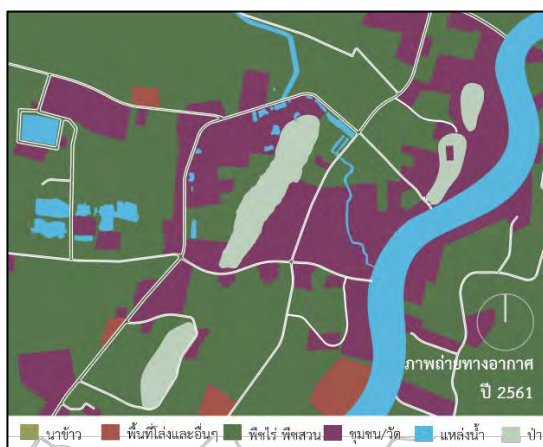
ภาพที่ 63 ภาพถ่ายทางอากาศ ปีพ.ศ.2542

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร

ภาพที่ 64 ภาพถ่ายทางอากาศ ปีพ.ศ.2553

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร

ภาพที่ 65 ภาพถ่ายทางอากาศ ปีพ.ศ.2561

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร

จากภาพถ่ายทางอากาศปีพ.ศ.2542 มีถนนลาดยางตัดผ่าน เข้าถึงพื้นที่ได้มากขึ้นทำให้เกิดการพัฒนาด้านต่างๆมากขึ้น ได้แก่ พื้นที่ชุมชนกระจายตัวตามถนนเพิ่มมากขึ้น และพื้นที่เกษตรกรรมเริ่มเปลี่ยนเป็นปลูกพืชทางเศรษฐกิจมากขึ้น ในการพัฒนาพื้นที่นั้นมีการนำดินจากเขาศรีวิชัยบางส่วนไปเพื่อสร้างถนนและถมที่เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้พื้นที่ป่าของเขาศรีวิชัยมีพื้นที่ลดลงและเนินโบราณสถานบางส่วนได้ถูกขุดทำลายไป กรมศิลปากรได้เริ่มเข้ามาขุดค้นทางโบราณคดี มีการถางป่าเพื่อให้สะดวกต่อการขุดค้น

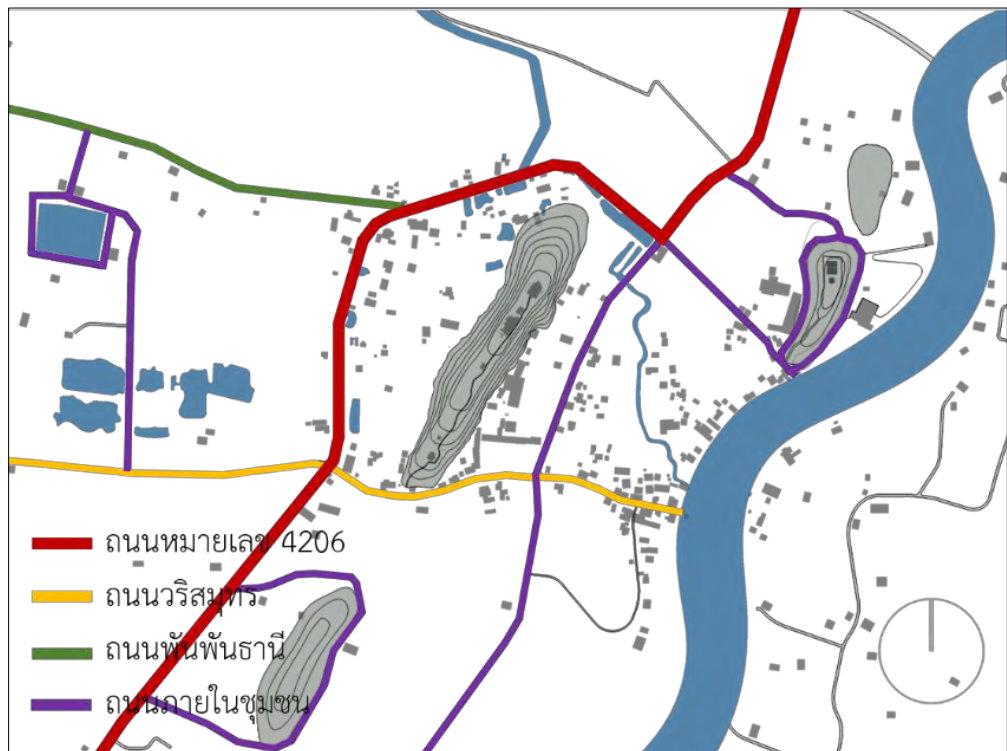
จากภาพถ่ายทางอากาศปีพ.ศ.2553 พื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมดเปลี่ยนเป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่ พืชสวน และกรมชลประทานได้มีโครงการสถานีสูบน้ำมาช่วยลดปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง เพื่อให้เพียงพอต่อการนำไปใช้ทางการเกษตร พื้นที่ชุมชนมีการกระจายตัวเพิ่มขึ้น พื้นที่บนเขาศรีวิชัยมีความคืบหน้าการขุดค้นทางโบราณคดีมากขึ้น เริ่มมีการบูรณะโบราณสถาน

จากภาพถ่ายทางอากาศปีพ.ศ.2561 พื้นที่โดยรอบทั่วไป ได้แก่ พื้นที่เกษตรกรรม ชุมชน แหล่งน้ำ มีความเปลี่ยนแปลงไม่มากจากปีพ.ศ.2553 สิ่งที่มีความเปลี่ยนแปลงคือ ชนิดของพืชไร่ พืชสวน ที่ชาวบ้านปลูกในบางพื้นที่ บริเวณเขาศรีวิชัยมีความคืบหน้าการขุดค้นทางโบราณคดี ประมาณร้อยละ 80 เหลือแค่ขุดแต่งโบราณสถานบางส่วน มีการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณทางขึ้นเพื่อความสะดวกและสวยงามเพิ่มขึ้น

3.3.9. การเข้าถึง

การเข้าถึงสามารถเข้าถึงได้โดยรถยนต์จากถนน 4 เส้นทาง ได้แก่ ถนนหมายเลข 4206 ถนนวริสมุทพร ถนนพันพันธานี และถนนภายในชุมชน แต่ละเส้นทางสามารถเข้าถึงแต่ละสถานที่ได้ ดังนี้

ภาพที่ 66 แผนผังแสดงเส้นทางการเข้าถึงบริเวณโบราณสถานเขาศรีวิชัย

ที่มา : ปรับปรุงจากภาพถ่ายดาวเทียม Google Earth ปี พ.ศ.2561

การเข้าถึงโบราณสถานเขาศรีวิชัยสามารถเข้าถึงได้จากถนนหมายเลข 4206 (ภาพที่ 67) เป็นถนนลาดยาง ความกว้างถนน 10 เมตร ซึ่งต่อมาจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 417 เข้ามาเป็นระยะทาง 1 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวเข้าที่ถนนวริสมุทพร (ภาพที่ 68) เป็นถนนลาดยาง ความกว้างถนน 5 เมตร

ภาพที่ 67 (ซ้าย) ถนนหมายเลข 4206

ภาพที่ 68 (ขวา) ถนนวริสมุทพร

การเข้าถึงอาคารโบราณสถานเขาศรีวิชัย สามารถเข้าถึงได้จากทางขึ้นทางด้านทิศใต้ของเขาศรีวิชัย (ภาพที่ 69) ก่อนทางขึ้นจะมีลาน บริเวณรอบๆเป็นที่พักอาศัย เส้นทางเดินบนเขาเป็นทางธรรมชาติเป็นดินแดงสลับกับหิน (ภาพที่ 70)

ภาพที่ 69 (ซ้าย) ลานบริเวณหน้าทางขึ้นเขาศรีวิชัย

ภาพที่ 70 (ขวา) ทางเดินบนเขาศรีวิชัย

การเข้าถึงเขาพระอานนท์และเขาชัยสน สามารถเข้าถึงได้จากถนนหมายเลข 4206 เลี้ยวเข้าถนนภายในชุมชน เป็นถนนคอนกรีต ความกว้างถนน 4.5 เมตร และการเข้าถึงสระพังโบราณสามารถเข้าถึงได้จากถนนหมายเลข 4206 แล้วเลี้ยวเข้าถนนพันพันทานี (ภาพที่ 71) เป็นถนนลาดยาง ความกว้างถนน 4 เมตร เพื่อเข้าถนนภายในชุมชน (ภาพที่ 72) เป็นถนนดินลูกรัง ความกว้างถนน 3.5 เมตร

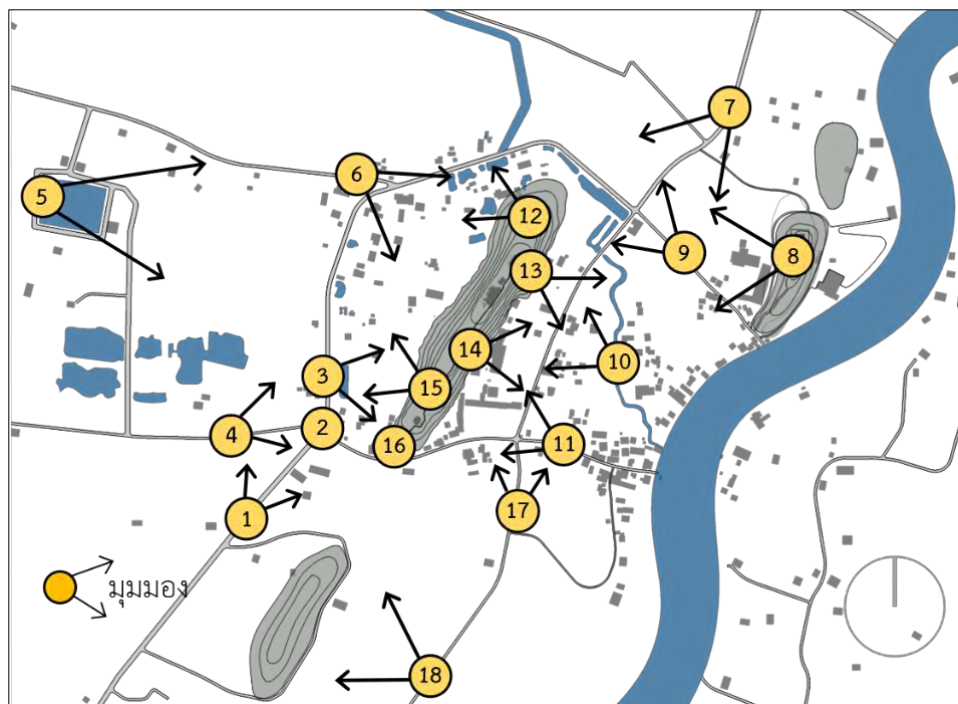

ภาพที่ 71 (ซ้าย) ถนนพันพันทานี

ภาพที่ 72 (ขวา) ถนนภายในชุมชน

3.3.10. มุมมอง

มุมมองพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัยสามารถมองได้ 2 แบบ คือ มองเข้าหาเขาศรีวิชัย จะสามารถเห็นเขาศรีวิชัยเป็นฉากหลัง (Background) ของแต่ละมุม และมุมมองออกจากเขาศรีวิชัยจะสามารถเห็นบริบทโดยรอบเป็นภาพกว้าง (Panorama) สามารถสรุปเป็นมุมมองได้ดังนี้

ภาพที่ 73 แผนผังแสดงตำแหน่งมุมมองบริเวณเขาศรีวิชัย

- ก. มุมมองเข้าหาเขาศรีวิชัยและเขานรเดช ได้แก่ มุมมองที่ 1-11 และ 16-18
- มุมมองจากถนนหมายเลข 4206 (ภาพที่ 74) ข้างทางจะเป็นสวนปาล์ม สวนมะพร้าว สวนกล้วยและบ้านเรือนอยู่บริเวณเชิงเขา จุดปลายตาของถนนเส้นนี้ คือ เขาศรีวิชัย
  - มุมมองจากฝั่งทางด้านทิศตะวันออกของเขาศรีวิชัย (ภาพที่ 75) ซึ่งเป็นมุมมองจากถนนภายในชุมชนสามารถมองเห็นเขาศรีวิชัยได้แต่ไม่เต็มลูกและมีต้นไม้ข้างทางมาบิบบมุมมองให้เห็นเป็นมุมมองแคบ
  - มุมมองจากสถานที่สำคัญ ได้แก่ เขาพระอานนท์และสระพังโบราณมองเข้าหาเขาศรีวิชัย (ภาพที่ 76) จะเห็นเขาศรีวิชัยจากระยะไกลและสามารถมองเห็นเป็นภาพรวมได้ แต่มุมมองมีสิ่งกีดขวาง คือ โโกดังขนาดใหญ่ และพื้นที่เกษตรกรรม
  - มุมมองที่มองเข้าหาเขานรเดชจากถนนภายในชุมชน (ภาพที่ 77) จะเห็นเขานรเดชอยู่ปลายตา เนื่องจากบริเวณนั้นมีที่โล่งไม่ขวางการมองเห็น
- ข. มุมมองออกจากเขาศรีวิชัย ได้แก่ มุมมองที่ 12-15
- มุมมองที่มองออกจากเขาศรีวิชัยทางด้านทิศตะวันออก (ภาพที่ 78) เป็นมุมมองที่สามารถมองเห็นบริบทโดยรอบได้ ได้แก่ พื้นที่เกษตรกรรม วัด ชุมชน คลองพุนพิน เขาพระอานนท์ และเขาหลวงซึ่งตั้งอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราชห่างออกไป 40 กิโลเมตร

- มุมมองที่มองออกจากเขาศรีวิชัยทางด้านทิศตะวันตก (ภาพที่ 79) เป็นมุมมองที่สามารถมองเห็นบริบทได้โดยรอบเช่นกัน ได้แก่ พื้นที่เกษตรกรรม ชุมชน และถนนหมายเลข 4206

ภาพที่ 74 (ซ้าย) มุมมองที่ 1 มุมมองจากถนนหมายเลข 4206
ภาพที่ 75 (ขวา) มุมมองที่ 11 มุมมองจากฝั่งทิศตะวันออกของเขาศรีวิชัย

ภาพที่ 76 (ซ้าย) มุมมองที่ 5 มุมมองจากสระพังโบราณมองเข้าหาเขาศรีวิชัย
ภาพที่ 77 (ขวา) มุมมองที่ 18 มุมมองจากถนนภายในชุมชนมองเข้าหาเขานรเดช

ภาพที่ 78 (ซ้าย) มุมมองที่ 14 มุมมองออกจากเขาศรีวิชัยทางด้านทิศตะวันออก
ภาพที่ 79 (ขวา) มุมมองที่ 12 มุมมองออกจากเขาศรีวิชัยทางด้านทิศตะวันตก

จากลักษณะของมูมมอในพื้นที่ สามารถวิเคราะห์และสรุปเป็นมูมมอที่ดีที่สุดของพื้นที่ บริเวณเขาศรีวิชัยได้ ดังนี้

ภาพที่ 80 แผนผังแสดงตำแหน่งมูมมอที่ดีที่สุด

ที่มา : ปรับปรุงจากภาพถ่ายดาวเทียม Google Earth ปี พ.ศ.2561

มูมมอที่ดี พิจารณาจากคุณค่าของมูมมอต้องเป็นมูมมอที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และมีองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อทางศาสนา และวัฒนธรรม เนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้มีความสำคัญทางด้านศาสนา เป็นมูมมอที่มีองค์ประกอบที่สวยงาม ไม่ขัดต่อสายตา สามารถสรุปเป็นมูมมอที่ดีที่สุดได้ดังนี้

มูมมอที่ดี 1 (ภาพที่ 81) เป็นมูมมอที่มองที่มองจากถนนหมายเลข 4206 เป็นถนนเส้นหลักของพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัย จากถนนมองมาทางด้านทิศตะวันออกจะเห็นเขาศรีวิชัยเต็มลูกอยู่ด้านหลัง มีองค์ประกอบของบ้านโบราณที่มีอายุประมาณ 100 ปี และบริบทโดยรอบเป็นพื้นที่เกษตรกรรม แสดงให้เห็นถึงลักษณะภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่บริเวณนี้ในสมัยก่อนที่ยังคงเป็นอยู่ในปัจจุบัน

มูมมอที่ดี 2 (ภาพที่ 82) เป็นมูมมอที่มองจากบนยอดเขาศรีวิชัยมองออกมาทางด้านทิศตะวันออกของเขาศรีวิชัยมองออกมาจะเห็นบริบทโดยรอบของเขาศรีวิชัยประกอบไปด้วย วัดเขาศรีวิชัย เขาพระอานนท์ พื้นที่เกษตรกรรม คลองพุนพิน และเขาหลวงอยู่ห่างจากเขาศรีวิชัยระยะทางประมาณ 40 กิโลเมตร ตั้งอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

มุมมองนี้เป็นมุมมองที่แสดงให้เห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และศาสนา เนื่องจากมุมมองนี้แสดงให้เห็นความเชื่อตามคติจักรวาลที่มีเขาหลวงเปรียบเสมือนเขาพระสุเมรุ และคลองพูนพินที่เคยเป็นเส้นทางเดินเรือข้ามคาบสมุทรในอดีต

มุมมองที่ตี 3 (ภาพที่ 83) เป็นมุมมองที่มองออกจากยอดเขาพระอานนท์มาทางด้านทิศตะวันตกเป็นมุมมองกว้าง (Panorama) จะเห็นเขาศรีวิชัยอย่างเด่นชัด บริบทในมุมมองนี้ประกอบไปด้วย วัดเขาศรีวิชัย พื้นที่เกษตรกรรม บ้านเรือน และเขานรเดช เป็นมุมมองเดียวที่สามารถเห็นเขาศรีวิชัยได้ทั้งหมด

ภาพที่ 81 (ซ้าย) มุมมองที่ 1

ภาพที่ 82 (ขวา) มุมมองที่ 2

ภาพที่ 83 มุมมองที่ 3

จากข้อมูลบทที่ 2 เรื่องของพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับโบราณสถานเขาศรีวิชัย จะเห็นได้ว่าโบราณสถานทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ โบราณสถานเขาพระเห่นอ โบราณสถานเขาพระนารายณ์ และโบราณสถานเขาคา มีลักษณะของมุมมองที่เหมือนกัน คือ การมีเขาสูงโดดเด่นทำให้สามารถมองเห็นได้จากระยะไกลไม่มีสิ่งกีดขวางมุมมองเพื่อเป็นจุดหมายตาของพื้นที่ให้คนสามารถจดจำพื้นที่และรับรู้ทิศทางได้ และยังมีมุมมองที่เปิดให้เห็นสถานที่สำคัญแสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่

บทที่ 4

การวิเคราะห์ศักยภาพและปัญหา

จากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์โบราณคดีเขาศรีวิชัย สังคมและวัฒนธรรม การสำรวจลักษณะทางกายภาพ และการสัมภาษณ์หน่วยงานและประชาชนในท้องถิ่นในด้านต่างๆ ได้แก่ สภาพภูมิประเทศ ลักษณะทางธรณีวิทยา อุทกศาสตร์ สภาพภูมิอากาศ ลักษณะพืชพรรณ การใช้ประโยชน์ที่ดิน การเข้าถึง และมุมมอง จากข้อมูลข้างต้นสามารถนำมาวิเคราะห์และสรุปเป็นศักยภาพและปัญหาของพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัย ดังนี้

4.1. ศักยภาพของพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัย

พื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัยมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจากมีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ (Historic Value) คุณค่าด้านความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของพื้นที่ (Rarity and Uniqueness Value) และคุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ หรือความงาม (Aesthetic Value)

จากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์และการสำรวจพื้นที่พบว่าพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัยมีความสำคัญทางด้านศาสนา เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มีประวัติความเป็นมาทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11 - 13 มีร่องรอยหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญที่เพิ่งถูกค้นพบ เป็นทั้งโบราณสถานของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพุทธ มีการผสมผสานการใช้พื้นที่ของทั้งสองศาสนา พื้นที่โดยรอบมีสถานที่สำคัญและมีอายุยาวนาน ได้แก่ วัดเขาศรีวิชัย วัดเขาพระอานนท์ เขานรเดช เขาชัยสน และสระพังโบราณ ด้านเศรษฐกิจในสมัยก่อนพื้นที่บริเวณนี้เป็นทางผ่านเส้นทางเดินเรือข้ามคาบสมุทรมือเมืองท่าการค้าขายมีการค้นพบถ้วยชามจากจีนและเปอร์เซีย ด้านสังคมในสมัยโบราณมีการรวมกลุ่มกันเป็นสังคมการค้า มีการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมน้ำและบริเวณโดยรอบเขาศรีวิชัย ปัจจุบันเป็นสังคมแบบเกษตรกรรม การตั้งถิ่นฐานมีการกระจายตัวตามถนนที่ตัดใหม่ ด้านวัฒนธรรมพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัยมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญคือ เทวรูปพระนารายณ์ ที่ทำให้เกิดประเพณีวัฒนธรรมและตำนานเรื่องเล่าต่างๆ ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์พระนารายณ์ และการไหว้ขอพระจากเทวรูปพระนารายณ์ เป็นต้น

ลักษณะทางกายภาพบริเวณเขาศรีวิชัยมีเอกลักษณ์เป็นภูเขาลูกโดดเพียงไม่กี่แห่งของภาคใต้ที่มีโบราณสถานและสามารถขึ้นไปเห็นทัศนียภาพมุมกว้าง (Panorama) โดยรอบเขาศรีวิชัย (ภาพที่ 84) และเมื่อขึ้นไปบนยอดเขาพระอานนท์ก็จะสามารถมองเห็นทัศนียภาพของเขาศรีวิชัยได้อย่างเด่นชัด และองค์ประกอบของทัศนียภาพบริเวณนี้ประกอบด้วยพื้นที่เกษตรกรรม คลองพุนพิน เขาพระอานนท์ เขานรเดชและเขาหลวง (ภาพที่ 85) เป็นองค์ประกอบของทัศนียภาพที่สวยงามและ

มีความสำคัญทางแนวความคิด คติความเชื่อทางศาสนา เมื่อบริบทโดยรวมประกอบกันสามารถทำให้เห็นถึงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีความสำคัญของพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัยแห่งนี้ด้วย

ภาพที่ 84 ทศนิยมภาพภาพรวมบริเวณเขาศรีวิชัย

ภาพที่ 85 ทศนิยมภาพที่มองจากเขาศรีวิชัย

ปัจจุบันเริ่มมีนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมโบราณสถานเขาศรีวิชัยมากขึ้น ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษา นักวิชาการ และหน่วยงานต่างๆ มาเป็นหมู่คณะประมาณ 20-30 คน และกลุ่มที่มามากที่สุดประมาณ 200-400 คนเพื่อเรียนรู้ประวัติศาสตร์เขาศรีวิชัย ส่วนชาวบ้านที่อยู่บริเวณใกล้เคียงมาสักการะบูชาเทวรูปพระนารายณ์ ดังนั้นแหล่งโบราณสถานเขาศรีวิชัยควรจะได้เตรียมพื้นที่อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวและจัดการเส้นทางท่องเที่ยวสถานที่สำคัญบริเวณใกล้เคียงเขาศรีวิชัย

4.2. ปัญหาของพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัย

4.2.1. ปัญหาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินโดยรอบ

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินโดยรอบพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่นาเป็นพื้นที่ปลูกพืชทางเศรษฐกิจ การสร้างถนนเป็นทางสัญจรหลักของพื้นที่ส่งผลให้บ้านเรือนมีการขยายตัวตาม ป่าที่เคยอยู่บริเวณเชิงเขาศรีวิชัยก็ลดจำนวนลง พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินโดยรอบ ได้แก่

พื้นที่โบราณสถานที่อยู่บริเวณเชิงเขาทางด้านทิศตะวันออก ได้แก่ โบราณสถานหมายเลข 15 16 และ 18 และทิศตะวันตกของเขาศรีวิชัย ได้แก่ โบราณสถานหมายเลข 12 และ 13 อยู่ในเขตพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน อาจมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับ

การเกษตร เช่น ปรับพื้นที่เพื่อเตรียมการเพาะปลูก และการปรับพื้นที่เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเนินโบราณสถานที่อยู่ในพื้นที่

ภาพที่ 86 (ซ้าย) โบราณสถานหมายเลข 12

ภาพที่ 87 (ขวา) ระหว่างทางไปโบราณสถานหมายเลข 13

ที่มา : <https://www.facebook.com/FAD12NakhonSiThammarat/>

4.2.2. ปัญหาน้ำท่วมขัง

จากการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่แหล่งน้ำบริเวณรอบเขาศรีวิชัย จากที่เคยเป็นคูน้ำ ล้อมรอบปัจจุบันมีการถมที่เพื่อเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและที่อยู่อาศัย เหลือเป็นแต่แหล่งน้ำ กระจายตัวอยู่ และสภาพภูมิอากาศเมื่อมีฝนตกหรือน้ำล้นตลิ่งที่เกิดจากน้ำทะเลหนุนจาก คลองพุนพิน²⁷ และจากลักษณะภูมิประเทศของเขาศรีวิชัย เป็นภูเขาสูงมีความลาดชัน ใน อดีตมีคูน้ำล้อมรอบเขาเพื่อรับน้ำให้ระบายออกจากพื้นที่ได้สะดวก แต่ปัจจุบันคูน้ำหายไปทำให้การระบายน้ำในพื้นที่ไม่ดีเหมือนเดิม เมื่อฝนตกจะมีน้ำไหลจากภูเขาสูงสู่พื้นที่ต่ำรอบเขา และน้ำจะไหลไปรวมกันบริเวณพื้นที่รับน้ำที่เป็นจุดต่ำที่สุดของพื้นที่บริเวณทิศเหนือของเขาศรีวิชัย ทำให้น้ำระบายออกจากพื้นที่ไม่ทันเกิดปัญหาน้ำท่วมขัง (ภาพที่ 88)

พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ คือ พื้นที่โบราณสถานบริเวณเชิงเขาทางด้านทิศตะวันออกของเขาศรีวิชัย ได้แก่ โบราณสถานหมายเลข 15 16 และ 18 ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากน้อย²⁸ เมื่อพื้นที่มีการพัฒนามีถนนตัดผ่านบริเวณหน้าวัดเขาศรีวิชัย ส่งผลต่อการระบายน้ำ

²⁷ ไสว สุขทา อายุ 62 ปี ผู้สูงอายุในชุมชน, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 7 พฤศจิกายน 2561.

²⁸ ข้อมูลต้นฉบับเป็นพื้นที่น้ำท่วมหรือที่เกิดอุทกภัยรายปีจากกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการแปลความภาพดาวเทียม อาทิเช่น Spot 2 Spot 5 Radar Sat 2 เป็นต้น ข้อมูลรายปีที่ใช้ในการวิเคราะห์พื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากซึ่งได้รับข้อมูลมาทั้งหมด 6 ปี ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2548 ถึง 2553 โดยใช้วิธีการผนวกระหว่างพื้นที่ในแต่ละปี (Union) โดยกำหนดระดับเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. พื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากน้อย หมายถึง พื้นที่นั้นมีการท่วม 1-2 ปี
2. พื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากปานกลาง หมายถึง พื้นที่นั้นมีการท่วม 3-4 ปี
3. พื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากมาก หมายถึง พื้นที่นั้นมีการท่วม 5-6 ปี

ของพื้นที่ เนื่องจากถนนมาขวางทางน้ำที่จะระบายลงสู่คลองบางร้อนทอง ทำให้พื้นที่บริเวณนี้ ท่วมประมาณ 1-2 ปี ปีที่ท่วม คือ พ.ศ.2553²⁹ เนื่องจากมีโบราณสถานอยู่จึงควรได้รับการป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่โบราณสถาน สภาพของคลองบางร้อนทองซึ่งเป็นคลองที่ขุดไว้เพื่อช่วยในการระบายน้ำบริเวณรอบเขาศรีวิชัยและเส้นทางระบายน้ำบริเวณหน้าลานวัดเขาศรีวิชัย ในปัจจุบันมีวัชพืชและสิ่งกีดขวางทางน้ำบริเวณปลายทางที่ออกไปยังคลองพุนพิน (ภาพที่ 89) ส่งผลให้การระบายน้ำออกจากพื้นที่ได้ช้า

ภาพที่ 88 แผนผังแสดงพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากน้อย

ที่มา : กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย

ภาพที่ 89 เส้นทางระบายน้ำบริเวณหน้าวัดเขาศรีวิชัยและคลองบางร้อนทอง

²⁹ “ระบบภูมิสารสนเทศ แหล่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรม” กรมศิลปากร, สืบค้น 15 มีนาคม 2562, <http://gis.finearts.go.th/fineart/>.

ภาพที่ 90 น้ำท่วมขังหลังจากฝนตกบริเวณทิศเหนือของเขาศรีวิชัย

4.2.3. ปัญหาด้านการเข้าถึง

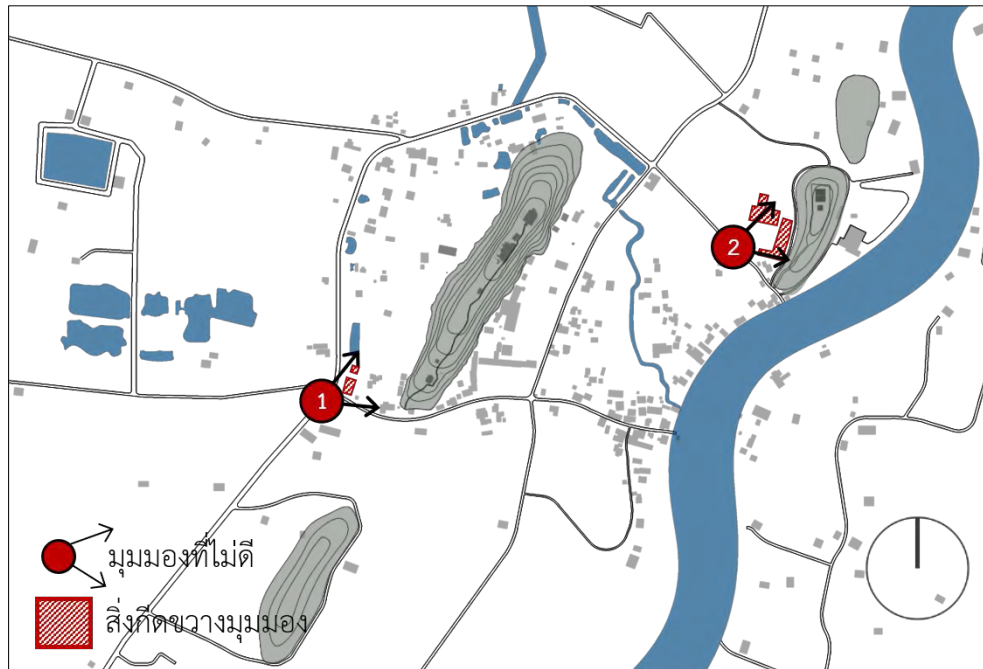
จากการลงสำรวจถนนบริเวณรอบเขาศรีวิชัยพบว่าถนนวิสุทธิธรรม ซึ่งเป็นถนนบริเวณทางเข้าโบราณสถานเขาศรีวิชัยมีความกว้าง 5 เมตร ซึ่งค่อนข้างแคบเกินไปสำหรับรถสวนทางไม่สะดวก เมื่อมีรถบัสเข้ามาในถนนเส้นนี้จะไม่สามารถสวนทางได้ สภาพถนนบางส่วนขรุขระ ขับรถผ่านไม่สะดวก ทางขึ้นโบราณสถานเป็นหินและทางเดินบนเขาศรีวิชัยเป็นดินแดงสลับกับหิน ช่วงหน้าฝนจะส่งผลให้พื้นลื่นเป็นอันตรายต่อนักท่องเที่ยว ส่วนถนนที่เข้าไปยังสถานที่สำคัญบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ ถนนบริเวณสะพานโบราณ เขาชะอานนท์ เขาชัยสน และเขานรเดช แคบเกินไปสำหรับรถสวนทางไม่สะดวก สภาพถนนเป็นดินลูกรังมีความขรุขระ เมื่อมีฝนตกทำให้สภาพถนนและเป็นโคลนเข้าถึงยาก

ภาพที่ 91 สภาพถนนภายในชุมชน

4.2.4. ปัญหาด้านมุมมอง

จากการวิเคราะห์มุมมองสามารถสรุปได้ว่ามุมมองที่มีปัญหา เกิดจากการมีสิ่งกีดขวางมาบังมุมมองทำให้ไม่สามารถมองเห็นเขาศรีวิชัยได้อย่างชัดเจน ตำแหน่งมุมมองที่มีปัญหาดังนี้

ภาพที่ 92 แผนผังแสดงตำแหน่งมุมมองที่ไม่ดี

ที่มา : ปรับปรุงจากภาพถ่ายดาวเทียม Google Earth ปี พ.ศ.2561

มุมมองไม่ดี 1 (ภาพที่ 93) เป็นมุมมองที่มองจากถนนหมายเลข 4206 เป็นทางเข้าหลัก เมื่อเข้ามาถึงจะเจอทางแยกเพื่อจะเลี้ยวเข้าถนนวรวิชัย เป็นจุดนำสายตา (Approach) แรกที่เข้าสู่เขาศรีวิชัย แต่มีอาคารรับซื้อปาล์มกีดขวาง ทำให้ไม่สามารถมองเห็นเขาศรีวิชัยได้อย่างชัดเจน เพราะความจริงแล้วมุมมองนี้ควรเป็นมุมมองที่ต้องเห็นเขาศรีวิชัย เพื่อเน้นความสำคัญของเขาศรีวิชัยและเป็นจุดหมายตาของพื้นที่เพื่อจะได้ไม่หลงทิศทาง

มุมมองไม่ดี 2 (ภาพที่ 94) เป็นมุมมองที่มองจากถนนภายในชุมชนเพื่อที่จะเข้าไปยังโบราณสถานเขาพระอานนทร์ระหว่างทางเมื่อมองเข้าหาเขาพระอานนทร์จะมีโกดังรับซื้อกากมะพร้าวขนาดใหญ่ขวางอยู่จะเห็นเขาพระอานนทร์เป็นฉากหลัง (Background) ทำให้มุมมองนี้ลดความสำคัญของโบราณสถานเขาพระอานนทร์

ภาพที่ 93 (ซ้าย) มุมมองที่ไม่ดี 1

ภาพที่ 94 (ขวา) มุมมองที่ไม่ดี 2

4.2.5. ปัญหาการด้านการบริหารจัดการพื้นที่

จากการดำเนินงานการขุดค้นทางโบราณคดีที่ใกล้แล้วเสร็จ ทำให้มีการประชาสัมพันธ์และการจัดสัมมนาให้หน่วยงานต่างๆ หรือผู้ที่สนใจเข้ามาเยี่ยมชมและให้ความรู้เกี่ยวกับโบราณสถานเขาศรีวิชัย ในแต่ละครั้งจะมาเป็นหมู่คณะ กลุ่มเล็กประมาณ 20-30 คน กลุ่มใหญ่ประมาณ 200-400 คน³⁰ จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวในปัจจุบันทำให้เกิดปัญหาด้านการบริหารจัดการพื้นที่ (ภาพที่ 95) ดังนี้

ที่จอดรถปัจจุบันของนักท่องเที่ยวสามารถจอดได้ 2 จุด คือ บริเวณลานหน้าทางขึ้นเขาศรีวิชัยและจอดรถบริเวณลานหน้าวัดเขาศรีวิชัย ปัจจุบันบริเวณทางขึ้นเขาศรีวิชัยสามารถจอดรถได้ประมาณ 10 คัน ถ้าจอดรถเป็นจำนวนมากหรือรถขนาดใหญ่มาจอดบังทางเข้าและเป็นทัศนียภาพที่ไม่สวยงาม

ถ้าไปจอดที่รถจอดบริเวณลานวัดเขาศรีวิชัยก็จะเดินมาที่เขาศรีวิชัยลำบาก ต้องเดินผ่านโรงเรียนวัดเขาศรีวิชัย (ภาพที่ 96) ถ้าเป็นช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ จะไม่สามารถเดินผ่านโรงเรียนได้ ต้องเดินอ้อมระยะทางไกล

ภาพที่ 95 ลานบริเวณทางขึ้นโบราณสถานเขาศรีวิชัย

ที่มา : <https://www.facebook.com/FAD12NakhonSiThammarat/>.

ภาพที่ 96 ทางเดินลัดจากวัดเขาศรีวิชัยผ่านด้านหลังโรงเรียนวัดเขาศรีวิชัย

³⁰ “โบราณคดีเขาศรีวิชัย – สำนักศิลปากรที่ 12 นครศรีธรรมราช” สำนักศิลปากรที่ 12 นครศรีธรรมราช, สืบค้น 17 พฤษภาคม 2562, <https://www.facebook.com/FAD12NakhonSiThammarat/>.

สรุป

จากศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และปัญหาที่เกิดขึ้นบริเวณพื้นที่เขาศรีวิชัยในด้านต่างๆ สามารถสรุปปัญหาได้ดังนี้

1. ปัญหาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินโดยรอบ

เกิดจากการพัฒนาพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาทำให้มีผลกระทบต่อพื้นที่โบราณสถาน แต่พื้นที่ทางการเกษตรบริเวณโดยรอบที่มีการเปลี่ยนแปลงมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ในปัจจุบันอยู่แล้ว เนื่องจากมีการปรับปรุงพื้นที่เพื่อให้สามารถปลูกพืชพรรณทางเศรษฐกิจและได้ผลผลิตดี

2. ปัญหาน้ำท่วมขัง

น้ำท่วมขังบริเวณพื้นที่โดยรอบและบริเวณโบราณสถานเชิงเขาด้านทิศตะวันออกของเขาศรีวิชัย เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศบริเวณเขาศรีวิชัย และการถมพื้นที่คูน้ำเดิม ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมขังระบายน้ำออกจากพื้นที่ไม่ทัน

3. ปัญหาด้านการเข้าถึง

การเข้าถึงโบราณสถานที่สำคัญโดยรอบเขาศรีวิชัย มีสภาพถนนและความกว้างถนนรถขนาดใหญ่ยากต่อการเข้าถึง

4. ปัญหาด้านมุมมอง

มุมมองที่สำคัญของพื้นที่ที่ควรจะเป็นจุดนำสายตา (Approach) และมุมมองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์มีสิ่งกีดขวางบดบังมุมมอง ทำให้ลดคุณค่าของมุมมองมุนั้น

5. ปัญหาด้านการบริหารจัดการพื้นที่

ปัจจุบันกรมศิลปากรทำการขุดค้นทางโบราณคดีใกล้แล้วเสร็จ และเริ่มมีนักท่องเที่ยวเริ่มให้ความสนใจมาเยี่ยมชมโบราณสถานมากขึ้น จึงทำให้พื้นที่ที่เป็นอยู่ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นได้

จากศักยภาพและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น สามารถนำไปวิเคราะห์และสรุปเป็นแนวทางการแก้ปัญหา เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเขาศรีวิชัยต่อไป

บทที่ 5

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์สำหรับโบราณสถานเขาศรีวิชัย

จากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์และการสำรวจพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัยและบริเวณโดยรอบ ทำให้ทราบถึงศักยภาพและปัญหาที่เกิดขึ้นบริเวณพื้นที่นี้ และจากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถานในบทที่ 2 เมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกัน ในการอนุรักษ์โบราณสถานจะต้องรวมไปถึงการอนุรักษ์แหล่งที่ตั้งและสภาพแวดล้อมโดยรอบ และต้องมีการจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรมเพื่อให้โบราณสถาน สภาพแวดล้อม มนุษย์ ยังคงสามารถอยู่ร่วมกันได้ต่อไปในอนาคต ดังนั้นจึงควรมีแนวทางในการพัฒนาภูมิทัศน์สำหรับโบราณสถานเขาศรีวิชัยและพื้นที่บริเวณโดยรอบเพื่อที่จะจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น และควบคุมการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยที่พื้นที่บริเวณนี้ยังคงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ไว้

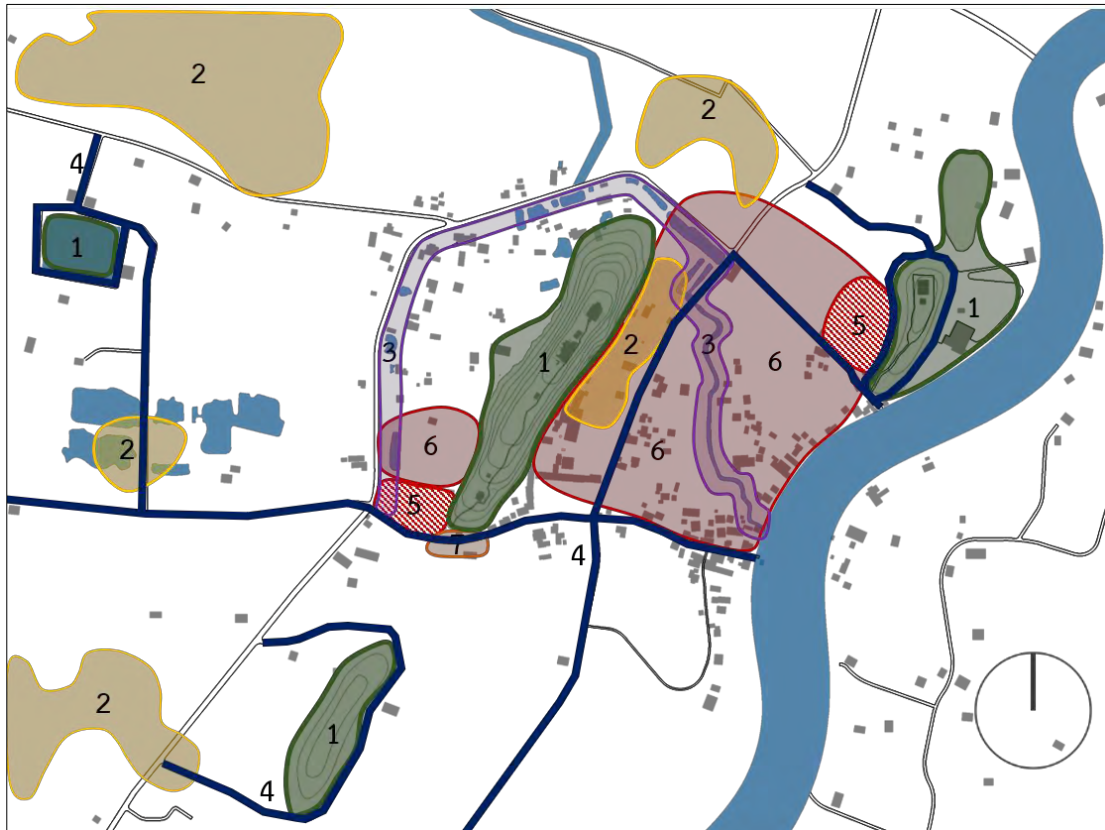
5.1. กรอบแนวความคิด

ในการกำหนดกรอบแนวความคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์สำหรับโบราณสถานเขาศรีวิชัยนั้น กำหนดจากแนวความคิดของกฎบัตรว่าด้วยการอนุรักษ์และจัดการมรดกทางวัฒนธรรม (The Burra Charter ค.ศ.1999) กฎบัตรนี้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม ไม่เพียงแต่ตัวโบราณสถานแต่ยังให้ความสำคัญกับสถานที่ ซึ่งหมายถึงที่ตั้งบริเวณอาคาร หรืองานอื่นๆกลุ่มของอาคาร หรืองานอื่นๆพร้อมด้วยส่วนประกอบที่เกี่ยวข้อง และบริเวณรอบๆ ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ เช่น สภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูงโดด มีคลองพุนพินไหลผ่าน บริบทโดยรอบประกอบไปด้วย พื้นที่เกษตรกรรม และสถานที่สำคัญโดยรอบเขาศรีวิชัยที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เกี่ยวเนื่องกันมา อยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน และช่วงเวลาหลังจากนั้น รวมไปถึงประเพณีและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับแหล่งที่ตั้ง

จากวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์ของกฎบัตรว่าด้วยการอนุรักษ์และจัดการมรดกทางวัฒนธรรม (The Burra Charter ค.ศ.1999) สามารถกำหนดกรอบแนวความคิดเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์สำหรับโบราณสถานเขาศรีวิชัยได้ ดังนี้

- 5.1.1. **อนุรักษ์และพัฒนาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่** เช่น การอนุรักษ์ลักษณะภูมิประเทศ ป่า คลองพุนพิน พื้นที่เกษตรกรรม โบราณสถานและโบราณวัตถุ
- 5.1.2. **อนุรักษ์และพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม** เช่น การอนุรักษ์ประเพณีสงกรานต์ พระนารายณ์ที่มีความสัมพันธ์โบราณสถานเขาศรีวิชัย
- 5.1.3. **อนุรักษ์และพัฒนาเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์** ได้แก่ เขานรเดช เขาพระอานนท์ เขาชัยสน สระพังโบราณ วัดเขาศรีวิชัยและวัดเขาพระอานนท์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 ในเรื่องของศักยภาพและปัญหาในด้านต่างๆ สามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

ภาพที่ 97 แผนผังแสดงสรุปประเด็นปัญหาของพื้นที่

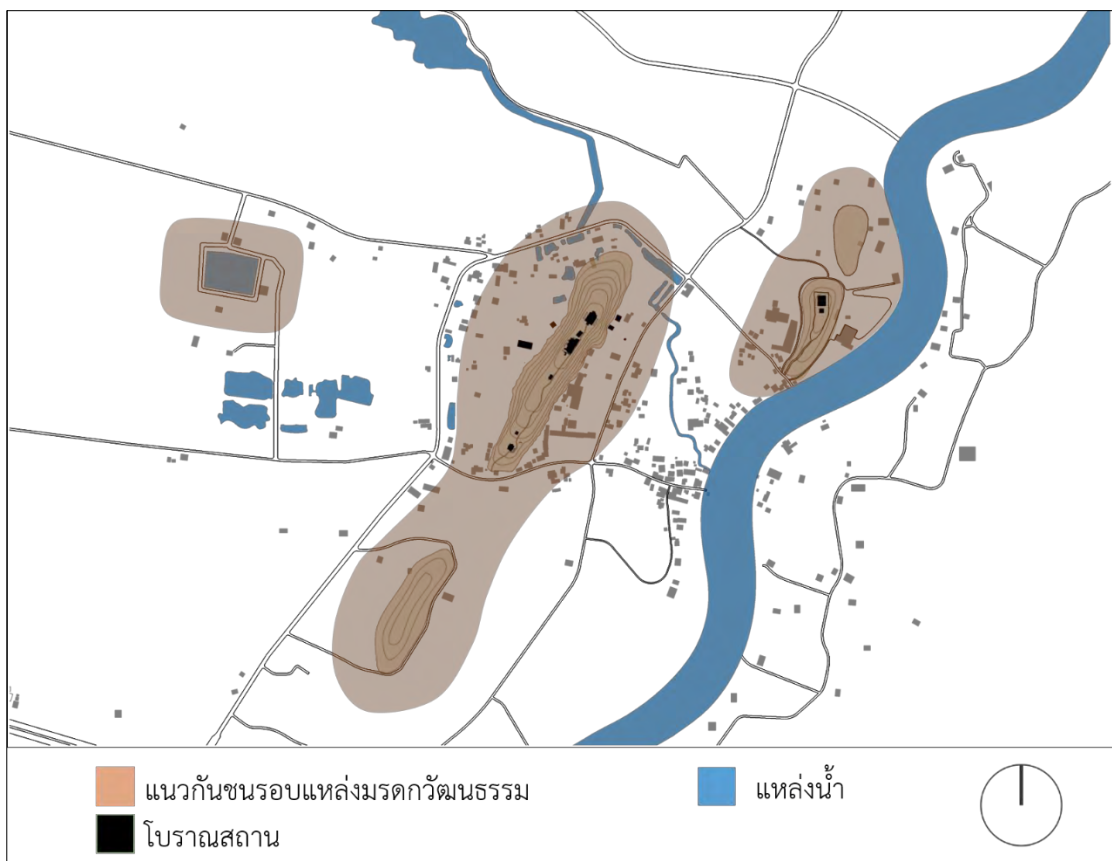
- หมายเลข 1 พื้นที่ที่มีปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินโดยรอบ
- หมายเลข 2 พื้นที่ที่มีปัญหาน้ำท่วมขัง พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบคือพื้นที่โบราณสถานเชิงเขา ได้แก่ โบราณสถานหมายเลข 15 16 และ 18
- หมายเลข 3 พื้นที่ที่เป็นแนวคูน้ำเดิมที่เคยมีในอดีต และคลองบางร้อนทอง
- หมายเลข 4 พื้นที่ที่มีปัญหาด้านการเข้าถึง
- หมายเลข 5 พื้นที่ที่มีปัญหาสิ่งกีดขวางมุมมอง
- หมายเลข 6 พื้นที่ที่มีมุมมองที่ดีของพื้นที่บริเวณนี้
- หมายเลข 7 พื้นที่ที่มีปัญหาด้านการบริหารจัดการพื้นที่

5.2. แนวความคิดการใช้ประโยชน์ที่ดิน

จากข้อมูลในบทที่ 2 เรื่องกฎบัตรว่าด้วยการบริหารจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม กล่าวว่าในการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งมรดกวัฒนธรรมต้องคำนึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน และสอดคล้องกับสภาพโดยรอบและภูมิทัศน์วัฒนธรรม และในการอนุรักษ์สภาพโดยรอบและภูมิทัศน์วัฒนธรรมควร

ดำเนินการตั้งแต่การจัดให้มีระเบียบ กฎหมาย และระเบียบเฉพาะ มีแผนการอนุรักษ์ แผนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การกำหนดขอบเขตโบราณสถานต่อเนื่องและเขตกันชนรอบบริเวณแหล่งมรดกวัฒนธรรมหรือมาตรการอื่นๆ เพื่อรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและลักษณะเฉพาะของแหล่งมรดกวัฒนธรรมนั้น ตลอดจนการจำกัดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาพื้นที่

จากแผนผัง (ภาพที่ 98) แสดงขอบเขตของแนวกันชนรอบแหล่งมรดกวัฒนธรรม โดยขอบเขตของพื้นที่ครอบคลุมอาณาเขตของสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์บริเวณรอบเขาศรีวิชัย ประกอบด้วย โบราณสถานเขาศรีวิชัย วัดเขาศรีวิชัย วัดเขาพระอานนท์ เขานรเดช เขาชัยสน และสระพังโบราณ ขอบเขตพื้นที่แนวกันชนรอบบริเวณแหล่งมรดกวัฒนธรรม กำหนดจากระยะมุมมองการเข้าถึง (Visual Approach) โดยที่แนวกันชนรอบแหล่งมรดกวัฒนธรรม อนุรักษ์ไว้เป็นพื้นที่เกษตรกรรม หรือพื้นที่โล่ง และห้ามปลูกสร้างอาคารบริเวณนี้ เพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อโบราณสถานต่อไปในอนาคต

ภาพที่ 98 แผนผังแสดงแนวกันชนรอบแหล่งมรดกวัฒนธรรมและแนวกันชนรอบโบราณสถาน

การใช้ประโยชน์ที่ดินเกษตรกรรมโดยรอบเขาศรีวิชัย จากข้อมูลในบทที่ 3 เรื่องของลักษณะทางธรณีวิทยาและการเปลี่ยนแปลงของสภาพพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัย พบว่าพื้นที่เกษตรกรรมบริเวณรอบเขาศรีวิชัยที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมีการเจริญเติบโตของผลผลิตเป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าจะเคยมีปัญหา

การขุดน้ำในช่วงฤดูแล้ง แต่ก็มีโครงการในพระราชดำริเพื่อช่วยสูบน้ำจากคลองพุนพินมาใช้ในพื้นที่เกษตรกรรม และสภาพของธรณีวิทยาที่เป็นอยู่ทำให้พืชพรรณทางเศรษฐกิจที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ปลูกได้แก่ ปาล์มน้ำมัน มะพร้าว และยางพารา ได้ผลผลิตดี และไม้ผลที่ปลูกบริเวณเชิงเขาเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การปลูกพืชทุกชนิดมากที่สุด ดังนั้นจึงเสนอให้มีการควบคุมพื้นที่เกษตรกรรม ให้เป็นเขตพื้นที่ควบคุมการก่อสร้างอาคาร

5.3. แนวความคิดด้านอุทกศาสตร์

จากปัญหาน้ำท่วมขังรอบพื้นที่เขาศรีวิชัยพบว่าการเปลี่ยนแปลงลักษณะของคูน้ำเดิมที่เคยเป็นคูน้ำล้อมรอบเขาศรีวิชัย ปัจจุบันเป็นแหล่งน้ำกระจายตัวอยู่ซึ่งมีผลทำให้การระบายน้ำของพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัยไม่ดีเท่าเดิม และการพัฒนาถนนบริเวณหน้าวัดเขาศรีวิชัยเป็นการขวางและทำให้ลดพื้นผิวการไหลของน้ำ ทำให้พื้นที่โดยรอบเขาศรีวิชัยมีน้ำท่วมขัง โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณทางด้านทิศตะวันออกมีความเสี่ยงน้ำท่วมขังบริเวณพื้นที่โบราณสถาน ได้แก่ โบราณสถานหมายเลข 15 16 และ 18 ดังนั้นจึงเสนอให้มีปรับปรุงและฟื้นฟูสภาพคูน้ำเดิม คลองบางร้อนทอง และพื้นที่รับน้ำ ดังนี้

- ก. การฟื้นฟูคลองตามแนวคูน้ำเดิมในอดีตเพื่อประโยชน์ในการเพิ่มพื้นที่ระบายน้ำของพื้นที่ โดยให้มีความลึกตลอดแนวคูน้ำเดิมประมาณ 2 เมตร ความกว้างประมาณ 20 เมตร และให้เชื่อมต่อกับคลองบางร้อนทอง เพื่อเพิ่มพื้นที่การระบายน้ำของพื้นที่ การฟื้นฟูคูน้ำเดิมเป็นไปตามลักษณะภูมิประเทศเดิม คือ บริเวณพื้นที่ต่ำที่รับน้ำที่มาจากที่สูง (เขาศรีวิชัย) และไหลไปยังพื้นที่รับน้ำบริเวณที่ต่ำทางทิศเหนือของเขาศรีวิชัย ผ่านคลองบางร้อนทองก่อนจะออกสู่คลองพุนพิน บริเวณที่ได้รับผลกระทบจากการขุดคูน้ำ คือ พื้นที่เกษตรกรรมของชาวบ้าน ไม่มีผลกระทบรุนแรงเนื่องจากแนวฟื้นฟูคูน้ำบริเวณนี้มีบางส่วนเป็นแหล่งน้ำของชาวบ้านอยู่แล้ว
- ข. คลองบางร้อนทองในปัจจุบันมีหลายสิ่งมากีดขวางทางน้ำทำให้น้ำไหลลงสู่คลองพุนพินไม่สะดวก เสนอให้มีการปรับปรุงสภาพร่องน้ำและคลองบางร้อนทอง ดังนี้
  - ขุดลอกลำน้ำตื้นเขินให้ลึกขึ้นประมาณ 1 เมตร เพื่อเป็นการกักเก็บน้ำไว้ที่บริเวณคูเดิมให้คงระดับไว้ที่ 1 เมตรเพื่อใช้ทางการเกษตร และเมื่อน้ำทะเลหนุนมาบริเวณพื้นที่ริมคลองพุนพินสามารถระบายมายังบริเวณคูน้ำเดิมนี้ได้เพื่อบรรเทาระดับน้ำท่วมบริเวณพื้นที่ชาวบ้านที่อยู่ริมคลองพุนพิน และกว้างขึ้นจากความกว้าง 8 เมตร เป็น 15 เมตร ให้น้ำไหลสะดวกขึ้น โดยระยะที่ขยายเพิ่มไม่มีผลกระทบกับบ้านเรือนของชาวบ้าน แต่มีผลกระทบต่อพื้นที่เกษตรกรรม
  - กำจัดวัชพืช และรื้อทำลายสิ่งกีดขวางทางน้ำไหลให้ออกไปจนหมดสิ้น
- ค. พื้นที่รับน้ำที่อยู่บริเวณทางด้านทิศเหนือของเขาศรีวิชัยควรอนุรักษ์ไว้ เนื่องจากมีสภาพพื้นที่ต่ำ น้ำไหลมารวมกันที่บริเวณนี้ ลดความเสียหายจากน้ำท่วมบริเวณโบราณสถาน

เชิงเขาและน้ำทะเลหนุนบริเวณริมคลองพุนพิน เพราะมีพื้นที่บริเวณนี้รับน้ำไว้ ควรมีแนวทางการอนุรักษ์ ดังนี้

- ห้ามก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างบริเวณพื้นที่รับน้ำ
- สามารถปลูกพืชพรรณได้ แต่ต้องเป็นพืชพรรณที่สามารถทนน้ำท่วมได้ เช่น ยางนา ปาล์มน้ำมัน มะพร้าว เป็นต้น

ภาพที่ 99 แผนผังแสดงแนวเขตคูน้ำ พื้นที่รับน้ำ และคลองบางร้อนทอง

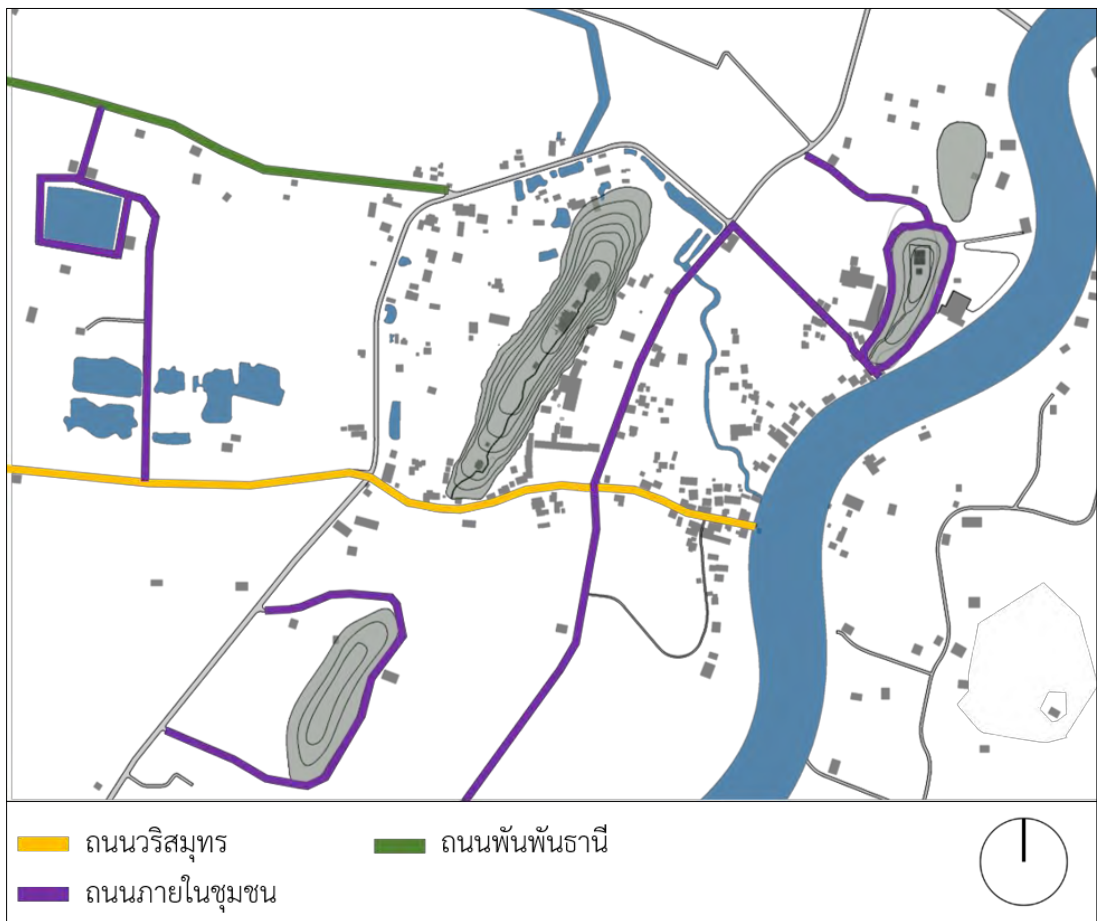
5.4. แนวความคิดด้านการเข้าถึง

การเข้าถึงของพื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัยและสถานที่สำคัญโดยรอบมีปัญหาหลัก คือ สภาพถนนแคบไม่สะดวกต่อการเข้าถึงพื้นที่ โดยที่ถนนหมายเลข 4206 เป็นถนนลาดยาง ความกว้างถนน 10 เมตร ถนนวิสุทธิตรเป็นถนนลาดยาง ความกว้างถนน 5 เมตร ถนนภายในชุมชน เป็นถนนคอนกรีตและถนนลูกรัง กว้าง 4.5 และ 3.5 เมตร เสนอแนะให้มีการปรับปรุงถนน ดังนี้

- ถนนวิสุทธิตร ถนนพันพันธานี และถนนภายในชุมชน (ภาพที่ 101) เสนอให้ปรับปรุงถนนโดยการเว้นระยะไหล่ทางถนนเพิ่มขึ้นข้างละ 1 เมตร จากที่เคยมีส่วนของชาวบ้านประชิดถนน เพื่อให้รถสวนทางกันได้สะดวกมากขึ้น และถัดจากไหล่ทางให้เว้นพื้นที่ปลูกต้นไม้เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ข้างทาง หลังจากนั้นก็จะเป็พื้นที่เกษตรกรรมของชาวบ้าน (ภาพที่ 102)

- การใช้ถนนเพื่ออำนวยความสะดวกกับนักท่องเที่ยว เสนอให้มีการกำหนดการเข้าออกของรถขนาดใหญ่โดยให้ใช้ถนนที่มีความกว้างเพียงพอ ได้แก่ ถนนหมายเลข 4206 และ ถนนวริสมุท
- ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เสนอให้มีเส้นทางจักรยานโดยใช้ระยะไหลทางที่เว้นไว้ 1 เมตร เพื่อเป็นทางเลือกในการเที่ยวชมพื้นที่โบราณสถานเขาศรีวิชัยและสถานที่สำคัญโดยรอบในบริเวณที่รถยนต์เข้าถึงได้ลำบาก เนื่องจากอยู่ในระยะไม่ไกลมากและสามารถชมความสวยงามของสภาพแวดล้อมบริเวณเขาศรีวิชัยอย่างใกล้ชิดได้อีกด้วย

ภาพที่ 100 แผนผังแสดงถนนเส้นที่ต้องปรับปรุง

ภาพที่ 101 ถนนภายในชุมชนก่อนปรับปรุง

ภาพที่ 102 ถนนภายในชุมชนหลังปรับปรุง

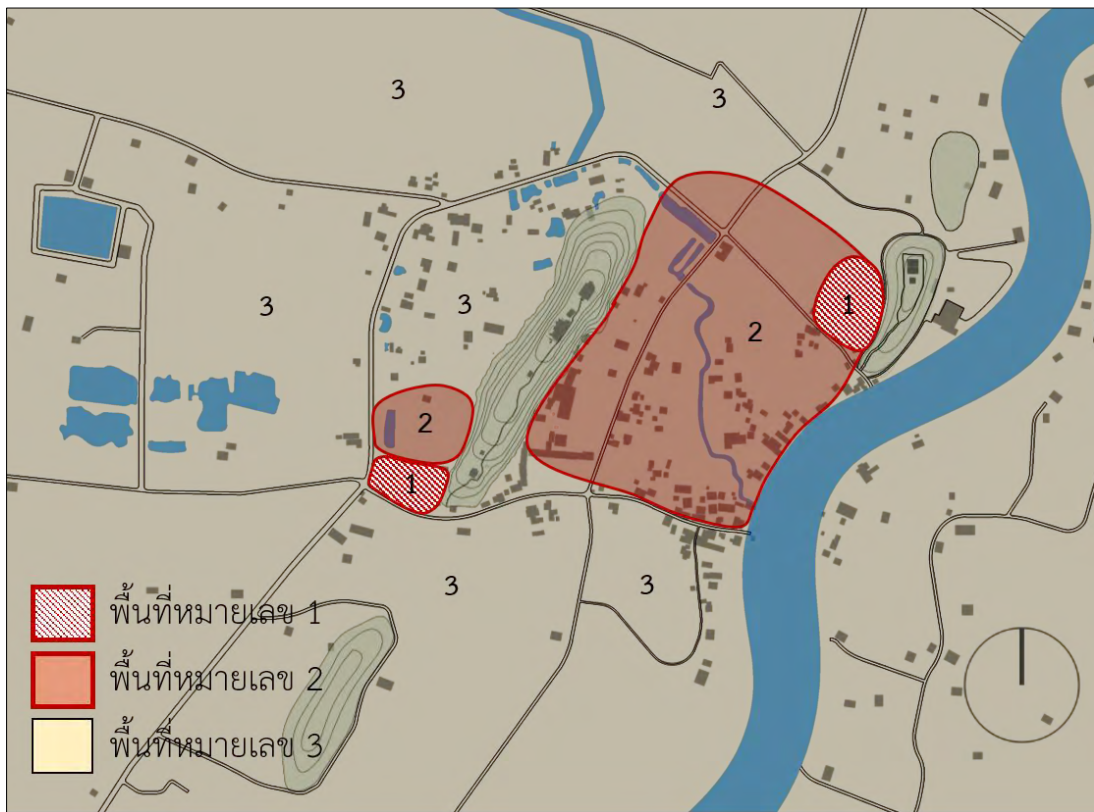
พื้นที่ปลูกต้นไม้เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ เสนอให้ปลูกพืชพรรณในท้องถิ่นของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อง่ายต่อการดูแลรักษา เจริญเติบโตได้ดี เนื่องจากต้นไม้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ตัวอย่างไม้ยืนต้นที่ควรนำมาปลูก³¹ เช่น ชี้เหลือก มะตาด กระเบา น้ำ อินทนิลน้ำ โมกมัน โอศกน้ำ พิกุล ไทรย้อย เป็นต้น ตัวอย่างไม้พุ่มต้นที่ควรนำมาปลูก เช่น เฟริน กก ต้นหญ้า และบอน เป็นต้น

การปรับปรุงทัศนียภาพข้างทางอยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีวิชัย เพื่อส่งเสริมเส้นทางการท่องเที่ยวให้มีสภาพลักษณะโดยรวมที่ดี เป็นเอกลักษณ์ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวสถานที่สำคัญบริเวณนี้มากขึ้น และการปรับปรุงทัศนียภาพข้างทางส่งผลกระทบต่อพื้นที่เกษตรกรรมของชาวบ้าน เนื่องจากต้องเสียพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อนำมาใช้สาธารณะประโยชน์ แต่เป็นการเสียผลประโยชน์ทางการเกษตรบางส่วน เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการท่องเที่ยวของพื้นที่บริเวณนี้ให้ดีขึ้น

³¹ “รายชื่อพรรณไม้ในเมืองไทย” เครือข่ายการวิจัยนิเวศวิทยาป่าไม้ (ประเทศไทย), สืบค้น 6 มิถุนายน 2562, http://t-fern.forest.ku.ac.th/Forest/index_test_2.php?start=0&page=1&choice=3&plant=สุราษฎร์ธานี.

5.5. แนวความคิดด้านมุมมอง

จากการวิเคราะห์ปัญหาด้านมุมมองทำให้ทราบถึงประเด็นที่ว่าปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้น เกิดจากการมีสิ่งกีดขวางมาบดบังมุมมองทำให้มุมมองไม่สวยงามและลดคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ควรจัดการกับพื้นที่ที่มีผลกระทบต่อมุมมองดังนี้

ภาพที่ 103 แผนผังแสดงพื้นที่ควบคุมสิ่งปลูกสร้าง

จากแผนผังแสดงพื้นที่ควบคุมการก่อสร้างสามารถสรุปได้ดังนี้

- **เขตพื้นที่หมายเลข 1** เป็นตำแหน่งที่มีอาคารมาบังมุมมองบริเวณทางเข้าโบราณสถาน ดังนั้นเสนอให้มีการรื้อถอนอาคารรับซื้อปาล์มบริเวณหัวมุมทางเข้าโบราณสถานเขาศรีวิชัย (ภาพที่ 104) และอาคารโกดังรับซื้อกากมะพร้าวขนาดใหญ่บริเวณเชิงเขาพระอานนท์ (ภาพที่ 105) เพื่อเปิดมุมมองให้เห็นสถานที่ที่สำคัญของพื้นที่บริเวณนี้ และกำหนดให้ควบคุมการก่อสร้างอาคารไม่ให้สูงเกิน 10 เมตร โดยอ้างอิงระยะจากสิ่งปลูกสร้างเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่ และรูปแบบของสิ่งปลูกสร้างต้องมีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเดิม

ภาพที่ 104 มุมมองบริเวณทางเข้าโบราณสถาน ก่อนปรับปรุง (ซ้าย) และหลังปรับปรุง (ขวา)

ภาพที่ 105 มุมมองจากยอดเขาพระอานนท์ ก่อนปรับปรุง (ซ้าย) และหลังปรับปรุง (ขวา)

- **เขตพื้นที่หมายเลข 2** เป็นพื้นที่ห้ามไม่ให้ก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างใหม่ เนื่องจากเป็นมุมมองที่สวยงามที่สุดของพื้นที่ที่ต้องการที่จะอนุรักษ์มุมมองไว้ กำหนดพื้นที่อนุรักษ์จากความสามารถในการมองเห็นของมนุษย์ (รัวชานนท์ สิปปภากุล, 2548) โดยมุมมองในการมองเห็นในแนวอนตรงของมนุษย์มีระยะมุมมองเห็นภาพรวมด้านซ้ายและขวา ประมาณ 124 องศา สามารถสรุปพื้นที่อนุรักษ์มุมมองได้ 2 จุด คือ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเขาศรีวิชัย ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 24,000 ตารางเมตร หรือ 15 ไร่ และทิศตะวันออกเฉียงของเขาศรีวิชัย ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 250,000 ตารางเมตร หรือ 156 ไร่
- **เขตพื้นที่หมายเลข 3** เป็นพื้นที่ควบคุมการก่อสร้าง โดยกำหนดความสูงอาคารไม่ให้สูงเกิน 10 เมตร ไม่เป็นอาคารที่มีขนาดใหญ่ โดยอ้างอิงระยะจากสิ่งปลูกสร้างเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่ และรูปแบบของสิ่งปลูกสร้างต้องมีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเดิม

การกำหนดความสูงของอาคารอ้างอิงจากภาพถ่าย เพื่อให้อาคารมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและไม่บดบังทัศนียภาพเขาศรีวิชัย (ภาพที่ 106, 107)

ภาพที่ 106 แสดงการกำหนดความสูงอาคารอ้างอิงจากภาพถ่าย

ภาพที่ 107 แสดงการกำหนดความสูงอาคารอ้างอิงจากภาพถ่าย

5.6. แนวทางการออกแบบและพัฒนาภูมิทัศน์บริเวณเขาศรีวิชัย

ปัจจุบันโบราณสถานเขาศรีวิชัยทำการขุดค้นใกล้เสร็จสมบูรณ์แล้ว เหลือเพียงแค่การบูรณะโบราณสถานให้เรียบร้อยบางส่วน และเริ่มมีกลุ่มนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมโบราณสถานเขาศรีวิชัยมากขึ้น ดังนั้นจึงควรมีการออกแบบและพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่บริเวณเขาศรีวิชัยเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาเพิ่มขึ้นในอนาคต ดังนี้

5.6.1. สิ่งอำนวยความสะดวก

- ที่จอดรถ

การกำหนดพื้นที่จอดรถบริเวณโบราณสถานเขาศรีวิชัย โดยต้องคำนึงถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นและการเข้าถึงต่อไปยังทางขึ้นโบราณสถานได้ง่าย

- ห้องน้ำ

ปัจจุบันโบราณสถานเขาศรีวิชัยไม่มีห้องน้ำเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งบ่อยครั้งต้องไปขอเข้าที่บ้านของชาวบ้าน ดังนั้นจึงควรมีการเพิ่มห้องน้ำเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว บริเวณที่ควรเพิ่มห้องน้ำได้แก่บริเวณบนเขาศรีวิชัย บริเวณศูนย์การเรียนรู้ และบริเวณที่จอดรถ

- ร้านค้าและจุดบริการอื่นๆ

ร้านค้าควรอยู่ในจุดที่นักท่องเที่ยวมารวมกลุ่มกัน ได้แก่ ที่จอดรถ และศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้ขายของได้ง่าย แต่ต้องอยู่ในจุดที่ไม่โดดเด่นเกินไป เพราะจะทำให้บรรยากาศไม่น่ามอง รูปแบบของร้านค้าควรมีความกลมกลืนกับรูปแบบอาคารเดิมในพื้นที่ บริเวณบ้านเรือนของชาวบ้านสามารถเพิ่มการใช้งานเป็นร้านค้าเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน หรือเป็นจุดให้เช่าจักรยานเพื่อบริการนักท่องเที่ยวได้อีกด้วย

- ป้ายบอกทาง

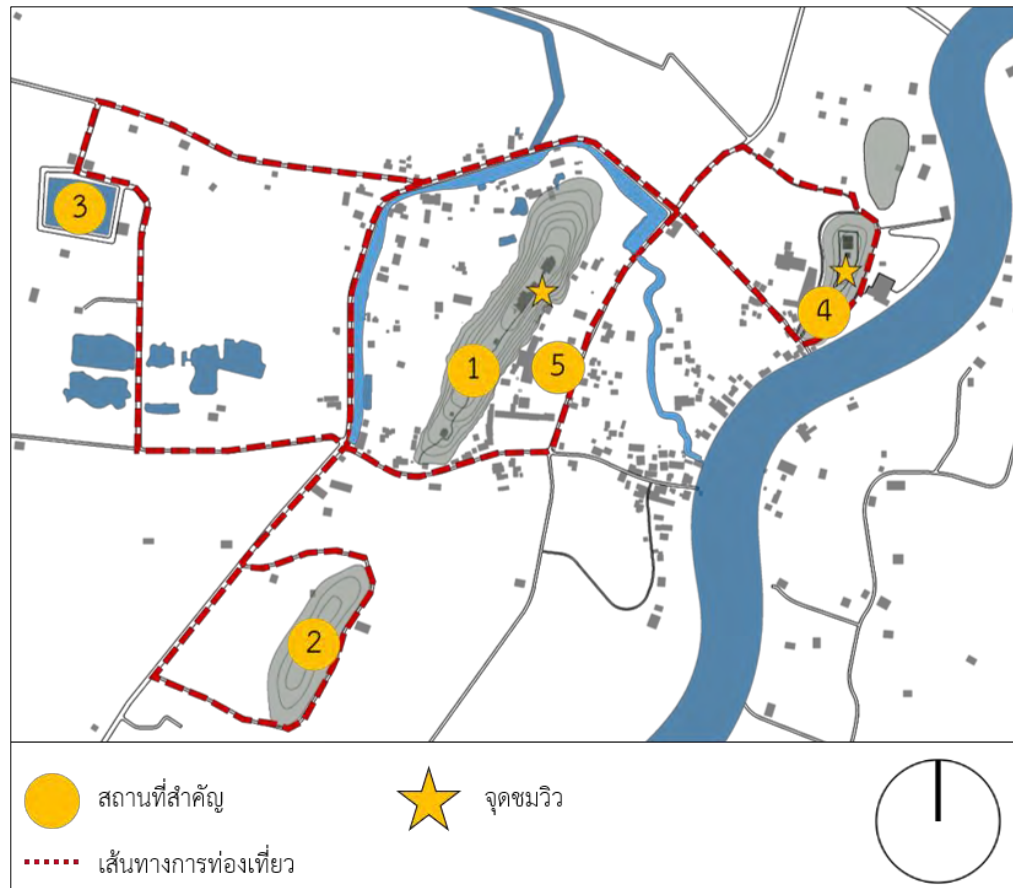
ปัจจุบันโบราณสถานเขาศรีวิชัยมีป้ายบอกทางแต่เก่ามากมองเห็นไม่ชัดเจน และอยู่ในตำแหน่งที่ไม่เหมาะสม จึงเสนอให้เปลี่ยนตำแหน่งป้ายบอกทางโบราณสถานเขาศรีวิชัย และเพิ่มป้ายบอกทาง

5.6.2. สถานที่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์

เนื่องจากปัจจุบันโบราณสถานเขาศรีวิชัยเป็นโบราณสถานที่กำลังจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ จึงมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ หลายรูปแบบ ได้แก่ การจัดสัมมนา การเยี่ยมชมโบราณสถานโดยมีวิทยากรและป้ายแสดงข้อมูลเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับโบราณสถานในแต่ละแห่ง แต่ยังคงขาดพิพิธภัณฑสถานที่จะรวบรวมโบราณวัตถุที่ขุดพบบริเวณเขาศรีวิชัย เนื่องจากโบราณวัตถุถูกแยกเก็บกระจายไปในแต่ละที่ การรวบรวมหลักฐานทางโบราณคดีมาไว้ในที่เดียวเพื่อให้รับรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้ชัดเจนและต่อเนื่องขึ้น และเป็นการเกริ่นนำข้อมูลก่อนที่จะขึ้นไปชมสถานที่จริง ตำแหน่งที่ควรจะเป็นศูนย์การเรียนรู้ควรให้อยู่ใกล้บริเวณทางขึ้นโบราณสถานเขาศรีวิชัย หรือบริเวณที่จอดรถที่นักท่องเที่ยวต้องผ่านเป็นจุดแรก ในส่วนของเนื้อหาทางประวัติศาสตร์อยู่ในการดูแลของกรมศิลปากร และการบริหารจัดการพื้นที่อยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีวิชัย

5.6.3. การกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยว

จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี สามารถนำช่วงอายุของสถานที่สำคัญ แต่ละจุดมากำหนดเส้นทาง (route) การท่องเที่ยวตามลำดับช่วงเวลาเพื่อให้นักท่องเที่ยว รับรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้อย่างเป็นลำดับ เห็นบรรยากาศของสถานที่ในแต่ละ ช่วงเวลา

ภาพที่ 108 แผนผังแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวที่สำคัญรอบเขาศรีวิชัย

หมายเลข 1 โบราณสถานเขาศรีวิชัย อายุอยู่ในช่วง พุทธศตวรรษที่ 11-13

หมายเลข 2 เขานรเดช อายุอยู่ในช่วง พุทธศตวรรษที่ 12-13

หมายเลข 3 สระพังโบราณ อายุอยู่ในช่วง พุทธศตวรรษที่ 13-16

หมายเลข 4 วัดเขาพระอานนท์ อายุอยู่ในช่วงสมัยอยุธยาตอนปลาย

หมายเลข 5 วัดเขาศรีวิชัย อายุอยู่ในช่วงสมัยอยุธยาตอนปลาย

จากการวิเคราะห์เรื่องมุมมองในบทที่ 3 เสนอให้กำหนดมุมมองที่สวยงามที่สุดของพื้นที่เป็นจุด ชมวิวที่สามารถเห็นบริบทได้โดยรอบ และยังสามารถให้เห็นถึงความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ พื้นที่บริเวณนี้ บริเวณที่เหมาะสมจะเป็นจุดชมวิว ได้แก่ บริเวณยอดเขาศรีวิชัย และเขาพระอานนท์

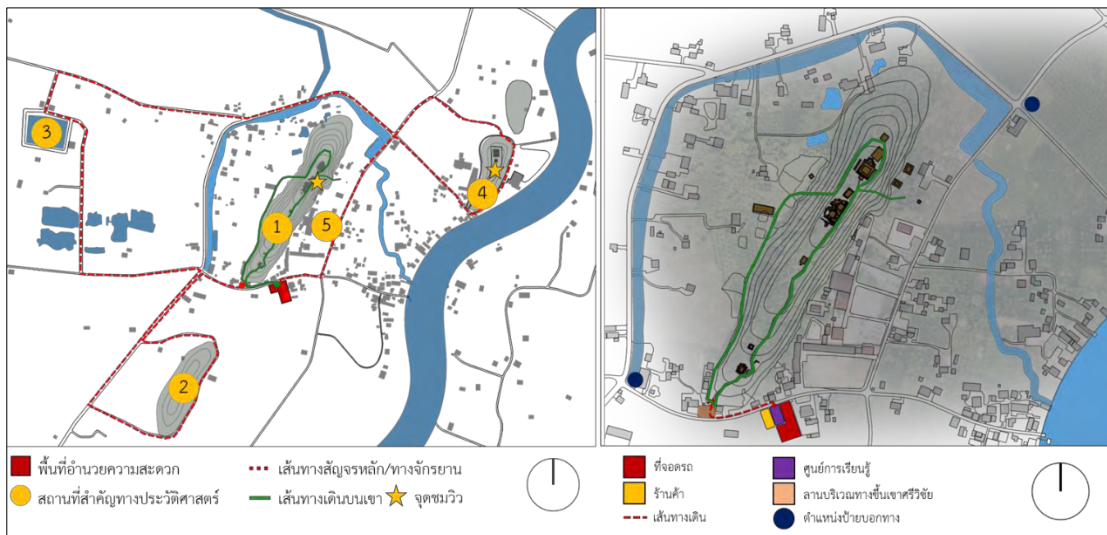
การประเมินพื้นที่ที่เหมาะสมในการพัฒนาพื้นที่อำนวยความสะดวก

จากข้อ 5.6.1, 5.6.2, และ 5.6.3. สามารถสรุปเป็นทางเลือก(Alternative) ในการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวและตำแหน่งของสิ่งอำนวยความสะดวกและศูนย์การเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ได้ 3 ทางเลือก ดังนี้

ทางเลือก (Alternative) 1

แนวคิดและการออกแบบ

กำหนดให้พื้นที่อำนวยความสะดวกให้อยู่บริเวณทิศใต้ของเขาศรีวิชัยใกล้กับบริเวณทางขึ้นเขาศรีวิชัยปัจจุบันประมาณ 100 เมตร ติดกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลศรีวิชัย ปัจจุบันเป็นพื้นที่เกษตรกรรมของชาวบ้าน และกำหนดเส้นทางเดินชมโบราณสถานเป็นวงกลม (Loop) 1 เส้นทาง

ภาพที่ 109 แผนผังแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวและตำแหน่งพื้นที่อำนวยความสะดวก ทางเลือก 1

ภาพที่ 110 แผนผังขยายแสดงพื้นที่อำนวยความสะดวก ทางเลือก 1

ข้อดี

- การเข้าถึงได้ง่าย จากถนนหมายเลข 4206 เมื่อเลี้ยวเข้ามา สามารถเห็นพื้นที่อำนวยความสะดวกได้ง่าย ไม่ซับซ้อน
- มุมมองทางเข้า (Visual Approach) อยู่ในตำแหน่งที่ไม่ทำลายทัศนียภาพของทางเข้าโบราณสถาน
- ตำแหน่งที่ตั้งอยู่ใกล้อาคารสาธารณะ (โรงพยาบาล) ซึ่งประเภทของอาคารใหม่เป็นอาคารสาธารณะสำหรับนักท่องเที่ยวทำให้ไม่ไปรบกวนกับพื้นที่ชุมชน
- สามารถขยายพื้นที่เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นในอนาคตได้

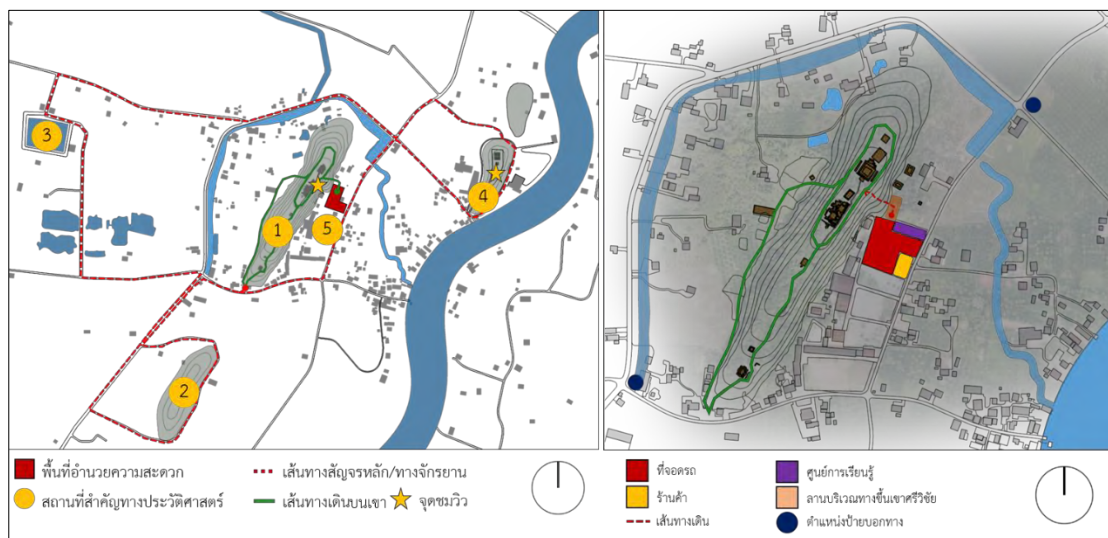
ข้อเสีย

- ตำแหน่งพื้นที่อำนวยความสะดวก ทำให้ต้องขึ้นจากทางขึ้นปัจจุบันที่อยู่ทางทิศใต้ของเขาศรีวิชัย ทำให้เส้นทางการเดินชมยาวเกินไป ถ้าเดินครบรอบความยาว ประมาณ 1.2 กิโลเมตร
- ต้องสร้างบนพื้นที่เกษตรกรรมของชาวบ้าน

ทางเลือก (Alternative) 2

แนวคิดและการออกแบบ

กำหนดพื้นที่อำนวยความสะดวกให้อยู่บริเวณทางด้านทิศตะวันออกของเขาศรีวิชัย ในเขตพื้นที่ของวัดเขาศรีวิชัย ปัจจุบันพื้นที่บริเวณนี้เป็นลานโล่งมีต้นไม้ที่เจ้าอาวาสปลูกใหม่ และเปลี่ยนทางขึ้นเขาศรีวิชัยใหม่เป็นบริเวณที่เคยเป็นทางขนอิฐขึ้นไปบนเขาศรีวิชัย โดยที่ลานก่อนขึ้นโบราณสถานอยู่บริเวณกลุ่มโบราณสถานที่อยู่บริเวณเชิงเขา

ภาพที่ 111 แผนผังแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวและตำแหน่งพื้นที่อำนวยความสะดวก ทางเลือกที่ 2

ภาพที่ 112 แผนผังขยายแสดงพื้นที่อำนวยความสะดวก ทางเลือก 2

ข้อดี

- เป็นที่ดินของทางวัด พื้นที่ที่ไม่ต้องรื้อกำแพงที่ชาวบ้านและพื้นที่เกษตรกรรม ง่ายต่อการบริหารจัดการพื้นที่
- สามารถกำหนดเส้นทางเดินได้หลายแบบ สร้างทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวที่มาชมโบราณสถาน เนื่องจากบริเวณทางขึ้นใหม่อยู่ใกล้บริเวณที่มีกลุ่มโบราณสถานที่สำคัญ ได้แก่ ลานเทวรูปพระนารายณ์ เทวสถานขนาดใหญ่ และจุดชมวิว

- พื้นที่อำนวยความสะดวกที่ตั้งอยู่บริเวณนี้ ใกล้กับที่ว่าการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งอยู่ในความดูแลของหน่วยงานในท้องถิ่น ทำให้ง่ายต่อการดูแลในส่วนในพื้นที่อำนวยความสะดวกของโบราณสถานเขาศรีวิชัย
- สามารถใช้พื้นที่จอดรถของวัดร่วมกันได้ ในกรณีที่ที่จอดรถบริเวณโบราณสถานไม่พอ

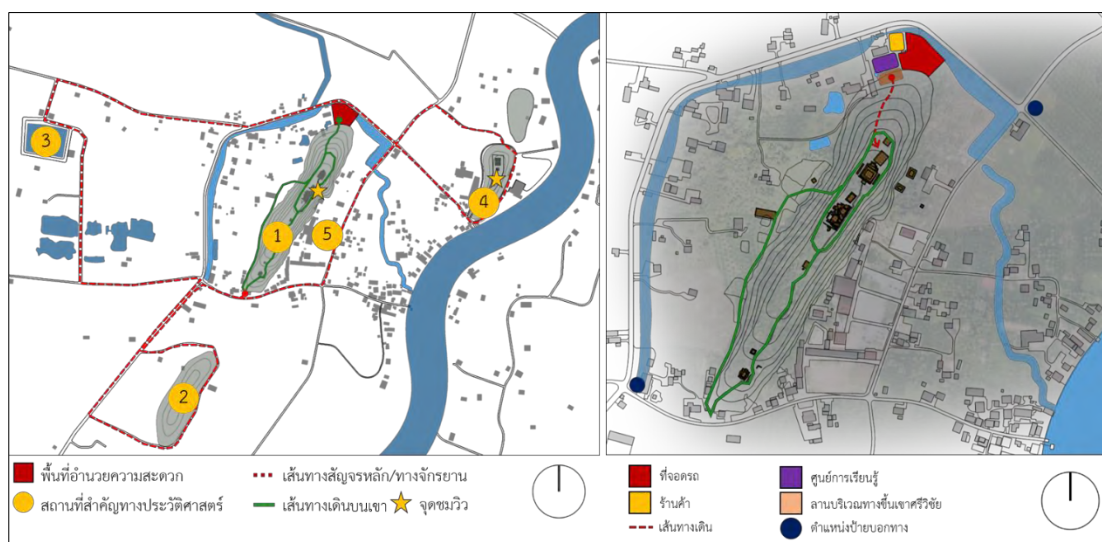
ข้อเสีย

- การเข้าถึงยาก ซับซ้อน เนื่องจากต้องเข้าไปบริเวณถนนภายในชุมชน
- มุมมองทางเข้า (Visual Approach) ไม่ดี เนื่องจากเป็นมุมมองต่อเนื่องจากวัดเขาศรีวิชัย ทำให้ไม่สามารถมองเห็นทางเข้าได้ชัดเจน
- ทางขึ้นโบราณสถานมีความชันมากเกินไป ทำให้เดินขึ้นลำบาก

ทางเลือก (Alternative) 3

แนวคิดและการออกแบบ

กำหนดพื้นที่อำนวยความสะดวกให้อยู่บริเวณทางด้านทิศเหนือของเขาศรีวิชัย จากหลักฐานทางโบราณคดีสันนิษฐานว่าบริเวณนี้เคยเป็นทางขึ้นเดิมตั้งแต่สมัยโบราณของโบราณสถานเขาศรีวิชัย เนื่องจากพบขุมประตูละเอียดทางขึ้น ทำให้สามารถรับรู้เรื่องราวของโบราณสถานตามลำดับการเข้าถึงที่น่าจะเป็นในอดีต

ภาพที่ 113 แผนผังแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวและตำแหน่งพื้นที่อำนวยความสะดวก ทางเลือกที่ 3

ภาพที่ 114 แผนผังขยายแสดงพื้นที่อำนวยความสะดวก ทางเลือก 3

ข้อดี

- การเข้าถึงได้สะดวก เนื่องจากอยู่ใกล้กับถนนเส้นหลัก (ถนนหมายเลข 4206) สามารถมองเห็นได้ชัดเจน

- มุมมองทางเข้า (Visual Approach) ดี เนื่องจากตำแหน่งทางขึ้นบริเวณนี้มีคูน้ำส่งเสริมบรรยากาศทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สมัยก่อนเคยมีน้ำเป็นทางสัญจรหลัก
- ทางขึ้นบริเวณนี้มีความลาดชันน้อย สะดวกในการเดินขึ้น
- สามารถกำหนดเส้นทางเดินได้หลายแบบ สร้างทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวที่มาชมโบราณสถาน และบริเวณนี้จะพบกับทางขึ้นโบราณของเขาศรีวิชัย

ข้อเสีย

- ต้องสร้างบนพื้นที่เกษตรกรรมและที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน

จากทางเลือก (Alternative) ทั้ง 3 ทางเลือก มีทั้งข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกัน การเลือกตำแหน่งที่ตั้งพื้นที่อำนวยความสะดวกขึ้นอยู่กับการพิจารณาของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการตัดสินใจเลือกทางเลือก (Alternative) ที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของโครงการ สภาพพื้นที่ และประโยชน์แก่บุคคลในหลายๆ ฝ่าย

5.6.4. การใช้พืชพรรณ

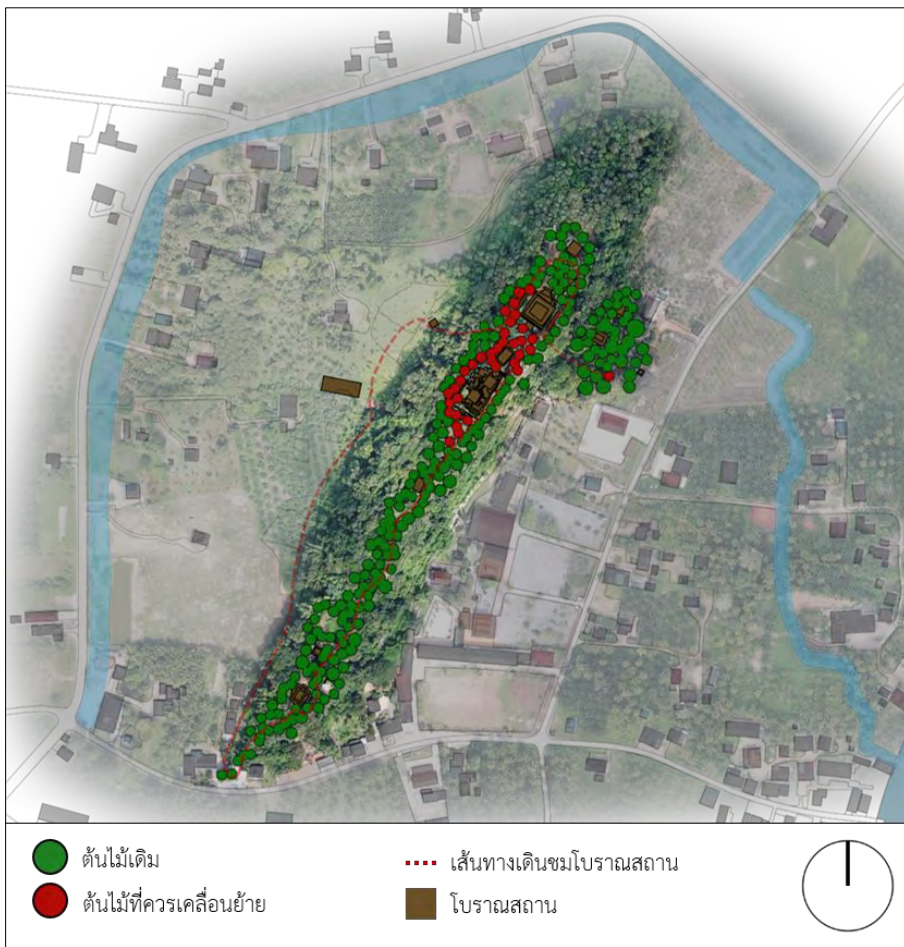
สภาพพื้นที่โดยรอบเขาศรีวิชัยประกอบไปด้วย พื้นที่เกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ และพื้นที่ป่าบนเขาลูกโดด ได้แก่ เขาศรีวิชัย เขาพระอานนท์ เขานรเดช และเขายัสสน ซึ่งพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบปลูกพืชทางเศรษฐกิจทางได้ผลผลิตดีตามฤดูกาลควรมีการอนุรักษ์ไว้ไม่ให้มีอาคารสิ่งปลูกสร้างมารุกล้ำ และพื้นที่ป่า ที่เป็นพื้นที่ส่วนน้อยของพื้นที่บริเวณนี้ควรอนุรักษ์ไว้ ไม่ให้มีการรุกร้าพื้นที่ป่า และการตัดไม้ทำลายป่าโดยไม่จำเป็น

ลักษณะของพืชพรรณบนเขาศรีวิชัยแต่เดิมเป็นป่าที่ถูกถางออกไปบ้างแล้วจากการบูรณะโบราณสถาน ทำให้ต้นไม้บริเวณนี้ส่วนใหญ่เป็นต้นไม้ขึ้นใหม่ และปัจจุบันลักษณะของพืชพรรณบริเวณใกล้แหล่งโบราณสถานมีความรกชัฏ ไม่สามารถช่วยส่งเสริมอาคารโบราณสถานให้เด่นชัดขึ้นมาและบดบังมุมมองออกสู่ภายนอก ดังแผนผังต่อไปนี้

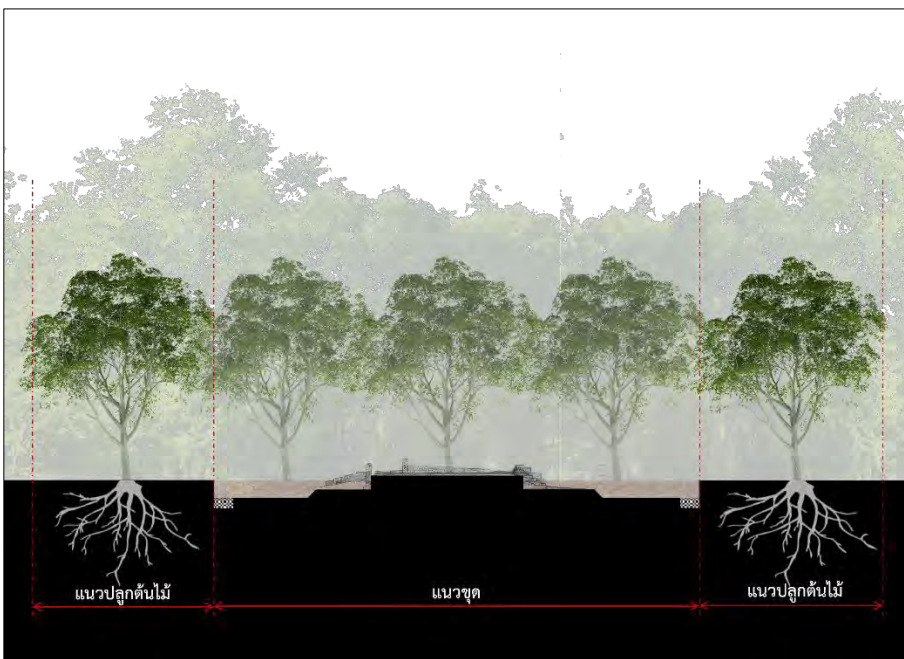
จากแผนผังแสดงรูปแบบของต้นไม้เดิมที่อยู่บริเวณโบราณสถาน (ภาพที่ 115) จากการสำรวจพื้นที่ พบว่าต้นไม้ที่อยู่รอบโบราณสถานบางจุดขวางการมองเห็นและมีความรกเกินไปทำให้โบราณสถานดูไม่มีคุณค่า

ลักษณะของพืชพรรณในแผนผังปัจจุบันควรมีการปรับปรุงการใช้พืชพรรณ ดังนี้

- เว้นที่ว่างรอบอาคารโบราณสถานทุกแห่ง เพื่อให้มีระยะที่เหมาะสมในการมองเห็นอาคารโบราณสถานในภาพรวมได้มากขึ้นโดยไม่มีต้นไม้บัง และการเว้นระยะต้นไม้ให้ห่างจากโบราณสถานยังป้องกันไม่ให้รากของต้นไม้ทำลายโบราณสถาน

ภาพที่ 115 แผนผังแสดงกลุ่มต้นไม้บริเวณโบราณสถานปัจจุบัน

ภาพที่ 116 รูปตัดแสดงแนวปลูกต้นไม้รอบเขตโบราณสถาน

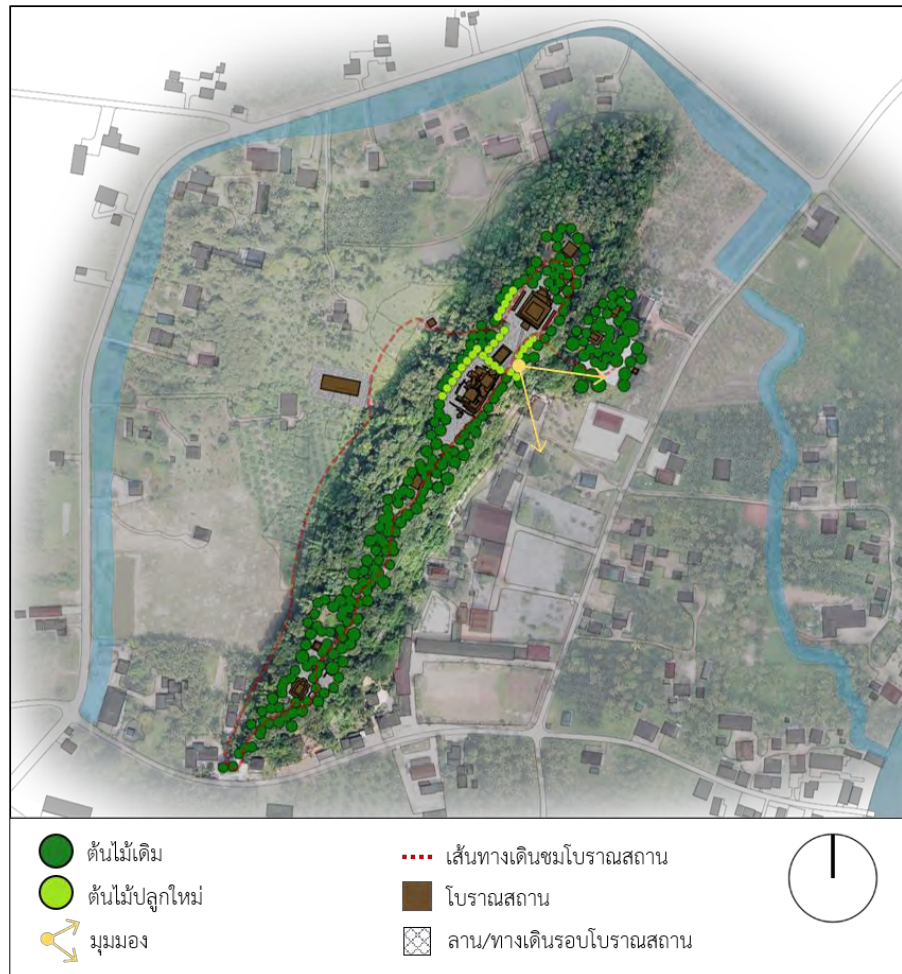

- การเน้นความสำคัญของพื้นที่บริเวณลานพระนารายณ์ เนื่องจากบริเวณนี้มีเทวรูปพระนารายณ์ประดิษฐานอยู่ เป็นที่เคารพบูชาของชาวบ้าน และยังเป็นพื้นที่เพื่อประกอบพิธีกรรมสงฆ์พระนารายณ์ ทำให้พื้นที่บริเวณนี้ควรเน้นเป็นพิเศษ โดยการนำต้นไม้ที่ขวางบริเวณลานพระนารายณ์และจุดชมวิวออกเพื่อเปิดมุมมองทางด้านทิศตะวันออก ซึ่งเป็นมุมมองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และพื้นที่ลานด้านข้างลานพระนารายณ์ควรเปิดพื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรมของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่คณะ และเสนอให้มีการปลูกต้นไม้เป็นฉากหลัง (Background) ของโบราณสถานเพื่อเน้นให้เทวรูปพระนารายณ์ให้เด่นชัดมากขึ้น

ภาพที่ 117 รูปด้านแสดงการจัดต้นไม้เป็นฉากหลัง (Background) บริเวณลานพระนารายณ์

- การใช้พืชพรรณเพื่อเน้นทางสัญจรหรือมุมมอง โดยใช้แนวหรือกลุ่มพืชพรรณที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ปลูกเป็นแนวช่วยนำสายตา ให้รู้สึกถึงทิศทางการเดินจากโบราณสถานหนึ่งไปยังอีกโบราณสถานหนึ่ง และในแต่ละพื้นที่ควรมีการจัดกลุ่มพืชพรรณโดยใช้ความแตกต่างของชนิดเพื่อให้รับรู้ความแตกต่างของพื้นที่ที่ เช่น บริเวณโบราณสถานหมายเลข 1 เป็นบริเวณที่มีต้นไม้เล็กจำนวนมาก การจัดต้นไม้บริเวณนี้ควรปลูกเฉพาะพืชพรรณชนิดเดียวกันหรือลักษณะที่ใกล้เคียงกัน และบริเวณทางเดินจากโบราณสถานหมายเลข 2 ไปยังโบราณสถานหมายเลข 17 บริเวณระหว่างทางจะมีต้นไม้โตขึ้นอยู่จำนวนมาก ให้ปลูกต้นไม้โตให้กลมกลืนกับต้นไม้เดิมที่อยู่ในพื้นที่ เพื่อนำสายตาไปยังอีกจุดหนึ่งและเมื่อไปถึงโบราณสถานหมายเลข 17 จะพบกับบรรยากาศของต้นไม้ที่เป็นต้นไม้ดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่บริเวณนี้

ภาพที่ 118 แผนผังแสดงกลุ่มต้นไม้บริเวณโบราณสถานปรับปรุงแล้ว

5.7. แนวความคิดด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน

จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ขุดพบ โบราณสถานบริเวณเขาศรีวิชัยมีลักษณะเป็นฐานอาคาร เป็นอิฐไม่สามารถระบุรูปแบบอาคารได้ และเนื่องจากลักษณะของสภาพภูมิประเทศบริเวณ โบราณสถานเป็นเขาลูกโดด ที่มีอายุตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11-13 มีอายุเก่าแก่ทำให้ลักษณะพื้นที่ถูก ทับถม ตัวโบราณสถานจมอยู่ใต้ดิน ดังนั้นจึงต้องมีการอนุรักษ์ตัวโบราณสถานโดยคำนึงถึงปัจจัยใน หลายๆ ด้านของโบราณสถาน และที่ตั้งโบราณสถาน เพื่อให้โบราณสถานไม่ถูกทำลายและยังคงสภาพ อยู่ต่อไปในอนาคต

ปัจจัยที่มีผลก่อให้เกิดความเสียหายแก่โบราณสถาน ได้แก่ ความชื้นที่เกิดจากการซึมเข้ามา โดยตรงจากน้ำฝน และความชื้นใต้ดิน ทำให้อิฐ ซึ่งเป็นวัสดุหลังของโบราณสถานเกิดการสึกกร่อน³²

³² สมชาติ จิงสิริอารักษ์. ประวัติ แนวคิด ทฤษฎี และการปฏิบัติกร ในการอนุรักษ์โบราณสถาน. พิมพ์ ครั้งที่ 1 (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, 2558), หน้า 204.

จากสภาพพื้นที่บริเวณโบราณสถานและปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่โบราณสถาน สามารถสรุปเป็นแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานได้ดังนี้

- การปรับสภาพพื้นที่โดยรอบโบราณสถานตามลักษณะภูมิประเทศให้สอดคล้องกับระดับโบราณสถานที่อยู่ต่ำกว่าระดับดินเดิม (ภาพที่ 120)
- การควบคุมความชื้น โดยการเลือกใช้วัสดุโดยรอบโบราณสถานเป็นวัสดุที่ไม่ดูดซับความชื้น ได้แก่ ทราช หินคลุก เพื่อลดการดูดซึมความชื้นเข้าสู่อิฐโบราณสถาน และการวางแนวระบายน้ำรอบโบราณสถานเพื่อไม่ให้น้ำขังบริเวณโดยรอบ

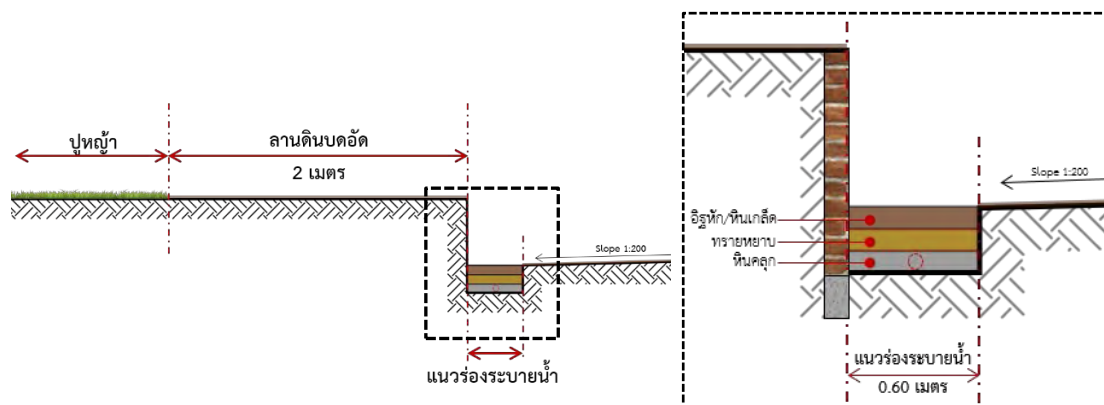

ภาพที่ 119 แสดงระดับดินเดิม แนวจุด ก่อนการปรับปรุง

ภาพที่ 120 รูปตัดแสดงเขตรอบโบราณสถาน และโบราณสถาน หลังการปรับปรุง

การใช้วัสดุบริเวณเขตรอบโบราณสถาน โดยทำเป็นลานดินบดอัดระยะ 2 เมตร รอบโบราณสถานหลังจากกระยะนี้ปูหญ้า และแนวร่องระบายน้ำ (ภาพที่ 121) ใช้วัสดุอิฐหักหรือหินเกล็ดเป็นแนวรับน้ำ จากนั้นรองด้วยทรายหยาบ และชั้นสุดท้ายหินคลุก

ภาพที่ 121 รูปตัดขยายแสดงวัสดุบริเวณเขตรอบโบราณสถานและแนวร่องน้ำ

5.8. บทสรุป

โบราณสถานเขาศรีวิชัยเป็นโบราณสถานบนยอดเขาที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพุทธ บริเวณโดยรอบมีสถานที่สำคัญที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อยู่ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ได้แก่ เขานรเดช และสระพังโบราณ ส่วนวัดเขาศรีวิชัยและวัดเขาพระอานนท์เป็นศาสนสถานที่อยู่ในช่วยสมัยอยุธยาปัจจุบันยังมีการใช้งานอยู่ ปัจจุบันโบราณสถานเขาศรีวิชัยได้ทำการขุดค้นทางโบราณคดีใกล้แล้วเสร็จ นักท่องเที่ยวเริ่มเข้ามาเยี่ยมชมโบราณสถานจำนวนมากขึ้น ดังนั้นการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ เพื่อนำไปสู่การเสนอเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์สำหรับโบราณสถานเพื่อรองรับการพัฒนาต่อไปในอนาคต สิ่งที่เป็นหลักสำคัญสำหรับแนวทางมีดังนี้

5.8.1. การใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบ

จากการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่โดยรอบตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่

- การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรมจากนาข้าวเปลี่ยนเป็นปลูกพืชทางเศรษฐกิจ
- การเปลี่ยนแปลงลักษณะของแหล่งน้ำจากเดิมเป็นคูน้ำล้อมรอบเขาศรีวิชัยเป็นแหล่งน้ำกระจายตัว
- การเปลี่ยนแปลงลักษณะชุมชนจากที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมคลองพุนพิน การเดินทางหลักโดยเรือ เมื่อมีการพัฒนาเส้นทางสัญจร การเดินทางหลักเปลี่ยนเป็น

ทางรถยนต์ ชุมชนก็เริ่มกระจายตัวไปตามแนวถนนมากขึ้น การเดินทางโดยเรือลดความสำคัญลง

- การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าบริเวณรอบเขาศรีวิชัย จากที่บริเวณโดยรอบเคยเป็นป่ามาก่อน ปัจจุบันมีการพัฒนาพื้นที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ชุมชน

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบ ส่งผลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณโบราณสถาน เนื่องจากพื้นที่โดยรอบที่เคยเป็นป่าเปลี่ยนเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ชุมชน ทำให้ต้องมีการปรับพื้นที่และมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ทำให้อาจจะเกิดความเสียหายแก่นิเวศโบราณสถานและโบราณสถานในพื้นที่ได้ ดังนั้นจึงต้องกำหนดแนวกันชนโบราณสถานเพื่อป้องกันความเสียหาย

5.8.2. ลักษณะทางอุทกศาสตร์

จากลักษณะแหล่งน้ำที่เปลี่ยนจากคูน้ำล้อมรอบเป็นแหล่งน้ำกระจายตัว เพราะคูน้ำเดิมเป็นพื้นที่ที่รับน้ำจากเขาศรีวิชัยเพื่อระบายไปยังคลองบางร้อนทองออกสู่คลองบางร้อนทอง และจากการพัฒนาถนนตัดผ่านบริเวณหน้าวัดเขาศรีวิชัย ถนนขวางทางไหลของน้ำ ส่งผลให้พื้นที่บริเวณรอบเขาศรีวิชัยมีน้ำท่วมขัง ดังนั้นจึงเสนอแนวทางการแก้ปัญหา ดังนี้

- คูน้ำเดิม ให้ฟื้นฟูสภาพตามแนวเดิม และสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ เพื่อช่วยให้พื้นที่ระบายน้ำได้ดีขึ้น
- พื้นที่รับน้ำ บริเวณด้านทิศเหนือของเขาสรีวิชัย ให้อนุรักษ์โดย ไม่ให้มีการก่อสร้างอาคาร และสามารถปลูกพืชที่ทนน้ำท่วมได้ เช่น ยางนา ปาล์มน้ำมัน มะพร้าว
- คลองบางร้อนทอง ให้ขยายความกว้างคลองตลอดแนวเพื่อช่วยให้ระบายน้ำออกสู่คลองพุนพินได้เร็วขึ้น โดยที่การขยายคลองบางร้อนทองไม่มีผลกระทบต่อบ้านเรือนของชาวบ้าน

5.8.3. การเข้าถึง

สภาพของการเข้าถึงบริเวณพื้นที่โบราณสถานเขาศรีวิชัยและสถานที่สำคัญโดยถนนมีสภาพไม่ดี และแคบเกินไปทำให้สัญจรไม่สะดวก ดังนั้นจึงเสนอให้มีการควบคุมการเข้าถึงของรถยนต์นักท่องเที่ยวขนาดใหญ่ให้ใช้เส้นทางที่มีความกว้างถนนเพียงพอ และการปรับปรุงถนนภายในชุมชนที่แคบที่สุดให้มีสภาพดีขึ้น มีไหล่ทางและมีพื้นที่ปลูกต้นไม้เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ข้างทาง เพื่อให้สวนทางได้ง่ายขึ้นและสามารถเป็นทางจักรยานสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อเข้าชมโบราณสถานในจุดที่รถยนต์ไม่สามารถเข้าถึงได้

1474081778

5.8.4. มุมมอง

จากการวิเคราะห์มุมมองพบว่า มุมมองที่ดีบริเวณเขาศรีวิชัย คือ มุมมองที่เห็นเขาศรีวิชัยเป็นฉากหลัง (background) ประกอบกับองค์ประกอบที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และมุมมองที่ไม่ดี คือ มุมมองที่มีสิ่งกีดขวางมาบังเขาศรีวิชัย ดังนั้นจึงเสนอให้มีเขตพื้นที่ควบคุมการก่อสร้างอาคารตามข้อมูลจากการวิเคราะห์มุมมอง ได้แก่ พื้นที่ห้ามก่อสร้างอาคารเพราะเป็นบริเวณที่มีมุมมองสวยที่สุดของพื้นที่ พื้นที่รื้อถอนอาคารที่บังมุมมองการเข้าถึงโบราณสถานเขาศรีวิชัย และพื้นที่ควบคุมการก่อสร้างอาคารไม่ให้มีผลกระทบต่อมุมมอง การกำหนดเขตควบคุมพื้นที่ในแต่ละเขตเพื่อควบคุมการพัฒนาพื้นที่ในอนาคตไม่ให้มีอาคารมาบังสายตาและอนุรักษ์มุมมองที่สำคัญ

5.8.5. การออกแบบและพัฒนาภูมิทัศน์บริเวณโบราณสถาน

ปัจจุบันกรมศิลปากรยังไม่ได้มีแผนเพื่อรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของพื้นที่บริเวณนี้ นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมโบราณสถานจึงยังไม่ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร สิ่งที่ต้องได้รับการออกแบบและพัฒนาภูมิทัศน์ ได้แก่

- การกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยว เสนอให้กำหนดลำดับการเข้าชมจากช่วงอายุของโบราณสถาน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมตามลำดับเพื่อความเข้าใจคุณสมบัติของโบราณสถานได้เป็นอย่างดีชัดเจน
- การใช้พืชพรรณบริเวณโบราณสถาน พืชพรรณบริเวณนี้แบ่งเป็น พืชพรรณในพื้นที่เกษตรกรรม และพืชพรรณบริเวณป่า เสนอให้มีการอนุรักษ์พืชพรรณบริเวณพื้นที่เกษตรกรรม เนื่องจากการปลูกพืชพรรณในปัจจุบันมีความเหมาะสมคืออยู่แล้ว และอนุรักษ์พืชพรรณบริเวณป่าไม่ให้มีการรุกรานพื้นที่ป่า พืชพรรณบริเวณโบราณสถานบนเขาศรีวิชัยให้มีการตัดถางต้นไม้ในจุดที่สำคัญของพื้นที่เพื่อเปิดมุมมองและเน้นความสำคัญของโบราณสถาน เช่น บริเวณลานพระนารายณ์ และจุดชมวิวยอดเขาศรีวิชัย เป็นต้น
- การกำหนดพื้นที่อำนวยความสะดวก ประกอบด้วย ที่จอดรถ ร้านค้า ห้องน้ำ และศูนย์การเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เสนอให้มีการกำหนดตำแหน่งที่ตั้ง โดยเสนอเป็น 3 ทางเลือก สรุปลงเป็นแนวคิดในการออกแบบ ข้อดีและข้อเสียในแต่ละทางเลือก เพื่อนำไปพิจารณาเลือกโดยหน่วยงานที่ดูแลให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการต่อไป

1474081778

CT :Thesis 6073360625 thesis / rev: 01082562 22: 23: 49 / seq: 13

5.8.6. แนวคิดด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน

โบราณสถานเขาศรีวิชัยที่ถูกขุดพบบนเขายอดเขาศรีวิชัยและมีอายุเก่าแก่ทำให้โบราณสถานจมอยู่ต่ำกว่าระดับดินเดิม ทำให้ต้องมีการปรับปรุงสภาพพื้นที่โดยรอบโบราณสถานให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ในปัจจุบัน และสิ่งที่มีผลกระทบต่อโบราณสถาน คือ ความชื้นจากฝน และความชื้นใต้ดิน ถ้าบริเวณโบราณสถานมีความชื้นมากจะทำให้อิฐ ซึ่งเป็นวัสดุหลักของโบราณสถานพังทลายได้ ดังนั้นจึงเสนอให้มีการอนุรักษ์โบราณสถาน ดังนี้

- การปรับสภาพพื้นที่โดยรอบโบราณสถานตามลักษณะภูมิประเทศให้สอดคล้องกับระดับโบราณสถานที่อยู่ต่ำกว่าระดับดินเดิม
- การควบคุมความชื้นบริเวณโบราณสถาน ได้แก่ การวางแนวระบายน้ำรอบโบราณสถาน และการใช้วัสดุไม่ดูดซับความชื้น

การอนุรักษ์โบราณสถานเพื่อลดผลกระทบต่อโบราณสถาน ยึดอายุให้โบราณสถานยังคงสภาพอยู่ ทั้งนี้การอนุรักษ์โบราณสถานแต่ละแห่งนั้น ควรมีการตรวจสอบสภาพของโบราณสถานก่อนเพื่อทราบถึงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น และทำการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

บรรณานุกรม

- กรมทรัพยากรธรณี. การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี จังหวัด
สุราษฎร์ธานี. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไอเดีย สแควร์, 2550.
- กรมศิลปากร. ระบบภูมิสารสนเทศ แหล่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรม. สืบค้น 15 มีนาคม 2562,
<http://gis.finearts.go.th/fineart/>
- กรณีการ สุธีรัตนาภิรมย์. พัฒนาการแนวความคิดและวิธีการอนุรักษ์โบราณสถานในประเทศไทย.
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.
- กองโบราณคดี กรมศิลปากร. ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศรีวิชัย. ใน รายงานการสัมมนาเรื่อง
ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศรีวิชัย ณ สุราษฎร์ธานี 25-30 มิถุนายน 2525,
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนม, 2525.
- เจตนกมล วงษ์ท้าว. ความสำเร็จในการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเขาศรีวิชัย ตำบลศรีวิชัย
อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. นครศรีธรรมราช : สำนักงานโบราณคดีและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 11 นครศรีธรรมราช, 2544.
- ชนิศา กล่อมทอง. ประวัติศาสตร์ชุมชนเมืองพุนพิน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.
- นงคราญ ศรีชาย. ประวัติศาสตร์ โบราณคดี นครศรีธรรมราช. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: บริษัท
เอ.พี.กราฟิก ดีไซน์ และการพิมพ์ จำกัด, 2543.
- นงคราญ สุขสม. โบราณคดีศรีวิชัย มุมมองใหม่การศึกษาวิเคราะห์แหล่งโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน.
นครศรีธรรมราช : โรงพิมพ์เม็ดทราย, 2543.
- นงคราญ สุขสม. ประวัติศาสตร์โบราณคดีสุราษฎร์ธานี. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอาทิตย์ คอมมูนิเคชั่น,
2545.
- เนชั่นทีวี, การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ หนึ่งในรูปแบบที่น่าสนใจ[ออนไลน์],2553. แหล่งที่มา :
<http://oknation.nationtv.tv/blog/Huahin-Chaam/2010/08/23/entry-5>
[29 มิถุนายน 2562]
- ปัทมาพร ทองเฟื้อ. พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณในอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ช่วง
ก่อนพุทธศตวรรษที่ 24. มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555.
- พงศ์ธันว์ สำเภาเงิน. รายงานการขุดค้นทางโบราณคดีโบราณสถานเขาศรีวิชัย อำเภอพุนพิน จังหวัด
สุราษฎร์ธานี. นครศรีธรรมราช : โรงพิมพ์เม็ดทราย, 2552.
- พระครูอินทปัญญาจารย์. แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนโดยพุทธทาสภิกขุ.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, 2540.

ม.ป.ป. ผังเมืองรวมจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2560. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2560.

มูลนิธิชัยพัฒนา, ทฤษฎีการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามแนวทางการบริหารจัดการด้านน้ำท่วมล้น[ออนไลน์],2559. แหล่งที่มา : http://www.chaipat.or.th/site_content/item/248-theory-of-flooding-problems-due-to-royal-by-way-of-management-of-flood-overflow.html [10 พฤษภาคม 2562]

วนิดา พิงสุทธร. แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2549.

สมชาติ จิงสิริอารักษ์. ประวัติ แนวคิด ทฤษฎี และการปฏิบัติการ ในการอนุรักษ์โบราณสถาน. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, 2558.

ไสว สุขทา อายุ 62 ปี ผู้สูงอายุในชุมชน, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 7 พฤศจิกายน 2561.

สมศรี อรุณินท์. ดินเค็มในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : กรมพัฒนาที่ดิน, 2539.

สมาคมอิคอมอสไทย.กฎบัตรประเทศไทยว่าด้วยการบริหารจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม [ออนไลน์]. 2554.แหล่งที่มา : https://www.icomosthai.org/THcharter/63546_Charter_updated.pdf [26 กันยายน 2561]

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.). โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ [ออนไลน์], 7 กุมภาพันธ์ 2562. แหล่งที่มา <http://km.rdpb.go.th/Project/View/8439>

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, พื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศไทย [ออนไลน์], 7 กุมภาพันธ์ 2562. แหล่งที่มา <http://wetland.onep.go.th/TaPiRiver.html>

สำนักศิลปากรที่ 12 นครศรีธรรมราช.โบราณคดีเขาศรีวิชัย – สำนักศิลปากรที่ 12 นครศรีธรรมราช [ออนไลน์]. 2562. แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/FAD12NakhonSiThammarat/> [17 พฤษภาคม 2562]

อภิรัฐ เจะเหล่า นักโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 12 นครศรีธรรมราช, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 3 มกราคม 2562.

อมรา ศรีสุชาติ. ศรีวิชัยในสุวรรณทวีป. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2557.

The ICOMOS.International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites (The Venice Charter) . IInd International Congress of Architects and Technicians of Historic Monuments.1964.

The Australia ICOMOS. The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance (The Burra Charter). New South Wales : Australia ICOMOS Inc International Council of Monuments and Sites.1999.

The ICOMOS. Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas (Washington Charter). Adopted by ICOMOS General Assembly in Washington.1987.

The ICOMOS. Charter of the Built Vernacular Heritage. Ratified by the ICOMOS 12th General Assembly.1999.

1474081778

CD IThesis 6073360625 thesis / recv: 01082562 22:23:49 / seq: 13

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	เพชรรัตน์ เมืองสาคร
วัน เดือน ปี เกิด	6 ตุลาคม 2532
สถานที่เกิด	สมุทรปราการ
วุฒิการศึกษา	2556 ปริญญาตรี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	123/265 หมู่บ้านชัยพุกษ์ ถนน เทพารักษ์ ตำบล บางปลา อำเภอบางพลี จังหวัด สมุทรปราการ 10540
ผลงานตีพิมพ์	ลักษณะทางกายภาพและการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์วัฒนธรรมโบราณสถาน เขาศรีวิชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี PHYSICAL CHARACTERISTICS AND CULTURAL LANDSCAPE CHANGING OF KHAO SRIVIJAYA MONUMENTS, SURAT THANI PROVINCE